

Katedra: katedra historie
Studijní program: učitelství pro 2. stupeň ZŠ
Studijní obor: anglický jazyk - dějepis

„Hon na čarodějnice“ ve Spojených státech amerických,
jeho dopad na Hollywood a reflexe těchto událostí
v Československu

“Witch-hunting” in the United States of America,
Its Impact on Hollywood and the Reflection
of These Events in Czechoslovakia

Diplomová práce: 2011–FP–KHI– 223

Autor:

Lenka Vaníčková

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

Konzultant: PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D. (FF UK Praha)

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
98	0	26	0	19	9

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

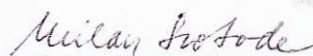
pro (diplomant): Lenku Vaníčkovou
adresa: Třebízského 48, Lomnice nad Popelkou, 512 51
studijní obor (kombinace): Anglický jazyk - dějepis
Název DP: Tzv. "Hon na čarodějnice" ve Spojených státech amerických, jeho dopad na Hollywood a reflexe těchto událostí v Československu
Název DP v angličtině: "Witch-hunting" in the United States of America, its Impact on Hollywood and the Reflection of these Events in Czechoslovakia
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.
Konzultant: PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D. (FF UK Praha)
Termín odevzdání: 30. dubna 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 10. dubna 2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (diplomant): VANÍČKOVÁ

Datum: 11.6.2009

Podpis: Vaníčková

- Název DP: TZV. "HON NA ČARODĚJNICE" VE SPOJENÝCH STÁTECH AMERICKÝCH, JEHO DOPAD NA HOLLYWOOD A REFLEXE TĚCHTO UDÁLOSTÍ V ČESKOSLOVENSKU
- Vedoucí práce: Doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.
- Cíl: Diplomantka se zaměří na analýzu mezinárodně politické situace po skončení druhé světové války (počátek studené války), dále na analýzu vnitropolitické situace v USA a zejména - jádro práce - na analýzu tzv. mccarthyismu a tzv. „honu na čarodějnice“ ve druhé polovině 40. let a v 50. letech 20. století, tj. na analýzu represí vůči komunistům a jejich sympatizantům jak ve společnosti obecně, tak především v Hollywoodu. Součástí práce bude i analýza reflexe těchto událostí v Československu, zejména v čs. tisku, případně v pracích čs. autorů.
- Požadavky: Diplomantka prostuduje relevantní odbornou českou a anglicky psanou literaturu, vydané prameny americké provenience, československé materiály k dané problematice a československý tisk; využije přitom svých jazykových znalostí a znalostí metod historikovy práce.
- Metody: Přímá, synchronní, analytická, komparativní, sondy
- Literatura: -Bradley, J. F. N., Válka a mír po roce 1945: Dějiny vztahů mezi Sovětským svazem a Západem, Praha 1994
-Cole, L., Rudý z Hollywoodu, Praha 1986
-Dallek, R., Nedokončený život: John F. Kennedy: 1917-1963, Praha 2006
-Gaddis, J. L., Studená válka, Praha 2006
-Halberstam, D., Černobílé desetiletí: padesátá léta a Spojené státy, Praha 2002
-Kahn, G., Hollywood on trial: the story of the 10 who were indicted, New York 1948
-Kalazotov, M. K. - Kisch, E. E., Nad Hollywoodem temno, Praha 1950
-McCauley, M., The origins of the Cold War, 1941-1949, Harlow 1995
-Powers, R. G., Not without honor: the history of American anticommunism, New Haven 1998
-Reeves, T. C., The Life and Times of Joe McCarthy: A Biography, New York 1982
-Schrecker, E., Many are the crimes: McCarthyism in America, Boston 1998
-Toinet, M.: Hon na čarodějnice 1947-1957: mccartismus, Praha 1999

Čestné prohlášení

Název práce: „Hon na čarodějnice“ ve Spojených státech amerických, jeho dopad na Hollywood a reflexe těchto událostí v Československu

Jméno a příjmení autora: Lenka Vaníčková

Osobní číslo: P05000616

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 24.6.2011

Lenka Vaníčková

Děkuji panu doc. PhDr. Martinu Kovářovi, Ph.D., za odborné vedení mé práce, cenné rady a vstřícný přístup. Dále bych ráda poděkovala svým rodičům za podporu a trpělivost.

Anotace

Tato diplomová práce je analýzou „honu na čarodějnice“ ve Spojených státech amerických na konci čtyřicátých let a v průběhu padesátých let dvacátého století. Práce je rozdělena do čtyř hlavních celků. První část je zaměřena na zahraniční politiku Spojených států a mezinárodní situaci po druhé světové válce, období vzniku studené války a zároveň vnitřní situaci v USA. V následující kapitole je věnována pozornost příčinám vzniku „honu na čarodějnice“ a tzv. mccarthyismu a jejich vliv na společnost v USA. Třetí část analyzuje důsledky „honu na čarodějnice“ ve filmovém průmyslu v Hollywoodu. Závěrečná kapitola je zaměřena na reflexi událostí spojených s „honem na čarodějnice“ v Československu, zejména v československém tisku.

Diplomová práce je založena na studiu odborné literatury, pramenů a internetových zdrojů zejména americké provenience, dále pak na studiu deníků Rudého práva, Svobodného slova a Lidové demokracie z let 1947-1957.

Klíčová slova: Spojené státy americké, studená válka, „hon na čarodějnice“, mccarthyismus, antikomunismus, Hollywood, hollywoodská „desítka“, černá listina, Rudé právo, Svobodné slovo, Lidová demokracie

Annotation

This diploma thesis is an analysis of the “witch-hunting” in the United States of America at the end of the forties and during the fifties of the twentieth century. The thesis is divided into four parts. The introductory part focuses on the foreign policy of the USA and the international situation after World War II, the origins of the Cold War and the American domestic affairs. The second part of my thesis deals with the causes of the “witch-hunting” and so called McCarthyism and their influence on the American society. The next part analyses the impact of the “witch-hunting” on the film industry in Hollywood. The final part focuses on the reflection of the “witch-hunting” events in Czechoslovakia, predominantly in the Czechoslovak press.

The thesis is based on the study of extensive specialized Czech and English literature, the sources and the internet sources, mostly of American provenance. The final part is primarily based on contemporary press from 1947 to 1957; journals *Rudé právo*, *Svobodné slovo* and *Lidová demokracie*.

Keywords: United States of America, Cold War, witch-hunting, McCarthyism, anticommunism, Hollywood, Hollywood Ten, Hollywood blacklist, *Rudé právo*, *Svobodné slovo*, *Lidová demokracie*

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	3
ÚVOD.....	4
PRVNÍ KAPITOLA.....	8
SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE	8
Mezinárodní politická scéna.....	8
Postavení Spojených států amerických před druhou světovou válkou	8
Druhá světová válka	10
Supervelmoc	12
Počátky studené války	13
Poválečné uspořádání světa	15
První poválečné konflikty	18
Trumanova doktrína a Marshallův plán	19
Bipolární rozdělení světa	22
USA po druhé světové válce – vnitřní situace	27
Politická situace	27
Hospodářský stav země	32
Obrana a bezpečnost.....	33
Společnost, kultura	35
DRUHÁ KAPITOLA.....	38
„HON NA ČARODĚJNICE“.....	38
Počátky „honu na čarodějnice“.....	39
Špionážní aféry.....	41
Antikomunismus v politice.....	43
Role senátora McCarthyho.....	45
Represe na konci 40. let a v 50. letech.....	48
Vyšetřovatelé a jejich praktiky	48
Dopad „honu na čarodějnice“ na život americké společnosti.....	50
TŘETÍ KAPITOLA.....	53
HOLLYWOOD	53
Věhlas Hollywoodu, „Továrna na sny“	53
„Hon na čarodějnice“ ve filmovém průmyslu.....	54
„Desítka“	55
Černá listina – „Blacklist“	59
Tvorba	61

ČTVRTÁ KAPITOLA	62
REFLEXE „HONU NA ČARODĚJNICE“ V ČESKOSLOVENSKÉM TISKU	62
Rudé právo.....	65
Svobodné slovo	77
Lidová demokracie.....	83
ZÁVĚR	84
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	89
PŘÍLOHY	94

Seznam použitých zkratk

c. d.	citované dílo
HUAC	Výbor pro neamerickou činnost (<i>House Un-American Activities Committee</i>)
FBI	Federální úřad pro vyšetřování (<i>Federal Bureau of Investigation</i>)
KSČ	Komunistická strana Československa
MPA	Filmová aliance (<i>Motion Picture Alliance for the Preservation of American Ideále</i>)
OSN	Organizace spojených národů
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké (<i>United States of America</i>)

Úvod

Diplomová práce se zabývá tématem tzv. „honu na čarodějnice“ ve Spojených státech amerických, fenoménu, který nemá v historii USA obdoby. Jakkoli se tento jev může zdát spojený se středověkou kulturou, objevil se v polovině dvacátého století. Jeho projevy a metody se však středověku částečně podobaly.

Cílem diplomové práce je analýza mezinárodně politické situace po skončení druhé světové války spojená se vnikem studené války, analýza vnitropolitické situace ve Spojených státech a analýza tzv. mccarthyismu a tzv. „honu na čarodějnice“ v druhé polovině čtyřicátých let a v padesátých letech dvacátého století. V rámci „honu na čarodějnice“ pak dále analýza jeho projevů ve filmovém průmyslu v Hollywoodu. Součástí práce je rovněž analýza reflexe událostí „honu na čarodějnice“ v Československu, konkrétně v československém tisku.

Úvodní kapitola je rozdělena do dvou celků zabývajících se politikou Spojených států amerických. V první části se věnuji náhledu do vývoje zahraniční politiky Spojených států s důrazem na typický znak americké zahraniční politiky, izolacionismus. Toho využívám k vyjádření významu změny, jež v důsledku druhé světové války v zahraniční politice Spojených států proběhla. Dále se věnuji zejména mezinárodním vztahům v poválečném období, zaměřeným na příčiny sporů a první konflikty mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. V druhé části první kapitoly se zabývám vnitřní situací v USA. Konkrétně se zaměřuji na hlavní změny v politice, které významně ovlivňovaly smýšlení veřejnosti směrem k antikomunismu. Dále pak přibližuji hospodářskou situaci, bezpečnostní úkony spojené se začínající studenou válkou a nálady v americké společnosti. Tyto informace slouží k bližšímu náhledu do poválečné situace ve Spojených státech a seznámení se s poměry ve společnosti.

Druhá kapitola je věnována „honu na čarodějnice“ ve Spojených státech. Vymezuji zde pojem „hon na čarodějnice“ v kontrastu s termínem mccarthyismus, které jsou často zaměňovány. Dále obecně charakterizuji počátky „honu na čarodějnice“ spojené se špionážními aférami a politikou USA, zejména zákony a nařízení omezující svobodu občanů. Období mccarthyismu popisuji skrze osobu

Josephu McCarthyho, který se výrazně zasadil o rozšíření a zintenzivnění „honu na čarodějnice“. Závěr druhé kapitoly je zaměřen na represe v tomto období. Abych lépe vystihla situaci, dala jsem do kontrastu ty, jež se podíleli na vyšetřování a pronásledování komunistů, a ty, kteří se stali jejich oběťmi.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na dopad a působení „honu na čarodějnice“ ve filmovém průmyslu v Hollywoodu. Filmovým průmyslem jsem se zabývala zejména z toho důvodu, že se stal jednou z prvních a nejsledovanějších oblastí, ve které se „hon na čarodějnice“ projevil. Analyzuji zde slyšení a osudy hollywoodské „desítky“ a rovněž vznik černé listiny, jež v následujících letech připravila stovky lidí o práci, šanci stát se slavnými i dobrou pověst.

Poslední část mé diplomové práce je analýzou reflexe „honu na čarodějnice“ v československém tisku. Zaměřila jsem se na období mezi lety 1947-1957 ve třech největších denících vycházejících v té době v Československu – *Rudém právu*, *Svobodném slovu* a *Lidové demokracii*. Zabývala jsem se tím, jakým způsobem bylo na situaci ve Spojených státech nahlíženo a jak se tento pohled v průběhu let a se změnou politického režimu měnil. Kromě článků o „honu na čarodějnice“ jsem se v těchto denících zaměřila i na celkové vnímání Spojených států jako západní země.

Informace potřebné ke zpracování těchto témat jsem čerpala z odborné literatury, vydaných pramenů, internetových zdrojů a dobového tisku. K nastínění zahraniční politiky USA do druhé světové války mi přispěla studie Henryho Kissingera *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu berlínské zdi* a využila jsem i práci politologa Oskara Krejčího *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*. Obecný přehled o studené válce jsem získala studiem díla Johna Lewise Gaddise *Studená válka*. K syntéze informací o počínající studené válce mi mimo jiné pomohly zejména práce Karla Durmana *Popely ještě žhavé*, a Martina McCauleyho *The Origins of Cold War 1941-1949*. Konkrétní informace k jednotlivým událostem začínající studené války jsem dohledávala v monografiích k daným tématům. Využila jsem například monografie *Korean War: an Interpretative History* od Stanleyho Sandlera nebo *The Atomic Bomb and the Origins of Cold War* od dvojice autorů Craig Campbell a Sergej Radchenko. V analýze vnitřní situace Spojených států jsem se opírala převážně o tři díla. *Černobílé desetiletí* od Davida Halberstam, *Truman*

od Davida McCullougha a *Grand Expectations: the United States, 1945-1974* Jamese T. Pattersona.

Téma „honu na čarodějnice“ jsem čerpala zejména z obsáhlých monografií americké provenience. Stěžejní literaturou mi byla díla *The Great Fear* od Davida Cauteho, *Many Are the Crimes: McCarthyism in America* od Ellen Schrecker a *Not Without Honor: the History of American Anticommunism* od Richarda G. Powerse. *Nightmare in Red: McCarthy Era in Perspective* od Richarda Frieda a *Hon na čarodějnice 1947-1957: mccarthismus* od Marie-France Toinet mi pomohly k pochopení a dokreslení informací o „honu na čarodějnice“. Přestože autoři zmiňují stejná či podobná témata, v každém díle je na něj nahlíženo z trochu jiného úhlu pohledu. Na internetu jsem k „honu na čarodějnice“ hledala zejména obrazový materiál a dobové filmové dokumenty.

S analýzou projevů „honu na čarodějnice“ v Hollywoodu mi kromě již zmíněných titulů pomohly zejména monografie Thomase Schatze *Boom and Bust: the American Cinema in the 1940s*, Petera Lva *Transforming the Screen: 1950-1959*, Larryho Ceplaira a Stevena Englunda *The Inquisition in Hollywood: Politics in the film Community, 1930-1960* a Roberta Vaughna *Only Victims, A study of Show Business Blacklisting*. Nemohu opominout dobovou literaturu a vydané prameny, které dokreslovaly pozadí a atmosféru těchto událostí v Hollywoodu – *Rudý z Hollywoodu* od Lestera Colea, *Hollywood on Trial* od Gorgona Kahna a záznamy ze slyšení Výboru pro neamerickou činnost.

Při zpracování úvodu závěrečné části práce jsem našla oporu v přehledu *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. Díl II, Období 1938-2004* od Jiřího Malíře a kol. a studiích *Sborníku Národního muzea v Praze, řady C – Literární historie*. Číslo 1-4, ročník 53 z roku 2008. V dílech *Dějiny českých médií 20. století* od skupiny autorů Jakub Končelík, Pavel Večeřa a Petr Orság a *V zajetí moci: kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956* od Jiřího Kvapíka jsem získala informace o celkové situaci médií v Československu. Tato část se však zabývá zejména reflexí „honu na čarodějnice“ v československém tisku, konkrétně ve třech dobových denících – *Rudém právu*, *Svobodném slovu* a *Lidové demokracii*. Reflexe se zakládají na studiu těchto deníků

v časovém rozmezí od roku 1947 do roku 1957, tedy v době trvání „honu na čarodějnice“. Materiály ke studiu jsem našla v Krajské vědecké knihovně v Liberci, Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, Národní knihovně v Praze a Knihovně Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

Obrazový materiál v přílohách jsem čerpala jak z prostudovaných deníků a knih k tématu „honu na čarodějnice“, tak z internetových zdrojů i knih s obrazovým materiálem k dvacátému století.

První kapitola

Spojené státy americké po druhé světové válce

Druhá světová válka, její průběh, konec i následky, se pro dějiny Spojených států amerických stala zlomovou událostí. Šlo o jeden z největších a nejničivějších válečných konfliktů v historii lidstva, v němž přišly o život miliony lidí po celém světě a mimo jiné i statisíce amerických vojáků a civilistů.¹ V této válce se Spojené státy dostaly do úzkého kontaktu se zeměmi, například Sovětským svazem, se kterými by sotva, nebýt války, hledaly důvody kooperace a společné téma hovoru. Příčinou by zřejmě byly jejich rozdílné postoje a cíle jak v domácí, tak zahraniční politice. Nutnost spolupráce jim však do budoucna dala podnět k mnohým diplomatickým a politickým jednáním, rozhodnutím a změnám, které ovlivnily světové dění na desítky let dopředu.

Mezinárodní politická scéna

Po válce se USA staly zemí spoluurčující poměry ve světě, proto byly události druhé poloviny dvacátého století i období následující úzce spjaté a ovlivňovány politikou a vývojem této země. Než se však Spojené státy dostaly na vedoucí pozici světové politiky, musely projít složitým vývojem, který započal dlouho před druhou světovou válkou a jehož završení nastalo až po jejím konci.

Postavení Spojených států amerických před druhou světovou válkou

K pochopení změn v mezinárodní politice Spojených států amerických je důležité uvědomit si, jakým směrem se jejich politika v průběhu dějin ubírala. Spojené státy od samého počátku prosazovaly zásady demokracie, ačkoli si zřejmě

---

¹ O'Neill, W. L., *A Democracy at War: America's Fight at Home and Abroad in World War II*, Harvard 1995, s. 429.

plně neuvědomovaly, že pro mírovou koexistenci s ostatními státy nestačí se demokracií pouze řídit, ale rovněž její ideály šířit dál do světa.²

Zahraniční politika Spojených států se do roku 1917 víceméně řídila myšlenkou takzvaného izolacionizmu, tudíž se snažila nevměšovat se do záležitostí jiných států – a především do evropské mocenské politiky.³ V porovnání s velikostí a silou tohoto státu, byla jeho zahraniční politika překvapivě skromná.⁴ K významnějšímu přerušení izolacionistické politiky dospěly Spojené státy v průběhu první světové války, kdy se vystupňovalo ohrožení jejich bezpečnosti.⁵ Prezident Woodrow Wilson tehdy v Kongresu prosadil svůj požadavek na vyhlášení války Německu. Americká účast ve válečném konfliktu výrazně přispěla k vítězství států Dohody, obnovení míru a šíření demokracie. I přes úspěchy v zahraniční politice se však Spojené státy rozhodly stáhnout zpět do „bezpečí“ izolacionizmu. Paradoxně právě USA, a zejména prezident Wilson, podnítily zájem ostatních států o mezinárodní spolupráci a daly impuls k založení Společnosti národů, do které se následně odmítly začlenit.⁶

Ačkoli se USA vrátily na svůj kontinent, ze světové politické scény zcela neodstoupily. Stále rozšiřovaly své obchodní kontakty, čímž ovlivňovaly mezinárodní

---

² Gaddis, J. L., *Studená válka*, Praha 2006, s. 25-26.

³ S myšlenkami izolacionizmu přišli již zakladatelé USA, ale tento způsob zahraniční politiky otevřeně formuloval až roku 1823 v doktríně prezidenta Jamese Monroea tehdejší ministr zahraničí, John Quincy Adams. Monroeova doktrína odmítala i jakékoli expanzivní projevy ze strany ostatních států na území Severní Ameriky, nebo lépe většiny západní polokoule, kterou USA pokládaly za součást svého teritoria. Z toho důvodu také nepovažovaly svou expanzi do těchto míst za otázku zahraniční politiky. „Zahraniční politikou Spojených států zkrátka bylo žádnou zahraniční politiku nemít.“ Srov. Kissinger, H., *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*, Praha 1999, s. 29.

⁴ Gaddis, J. L., c. d., s. 25-26.

⁵ Konkrétně se jednalo o omezení a ohrožení amerického námořního obchodu německými ponorkami. Srov. Kissinger, H., c. d., s. 44.

⁶ USA odmítly ratifikovat Versailleskou smlouvu. Jednou z možných příčin odmítnutí americké účasti ve Společnosti národů byla snaha distancovat se od odpovědnosti za následky světové války a rozhodnutí o poválečném uspořádání světa. Srov. Gaddis, J. L., c. d., s. 26; Kissinger, H., c. d., s. 241; Wanner, J., *Spojené státy a evropská válka 1939-1945. Díl I.: Pevnost Amerika*, Praha 2001, s. 54-55.

ekonomiku a zároveň pomáhaly obnově poválečné Evropy.⁷ Společně s obchodem se do světa šířil i kulturní vliv Spojených států, což plynulo z distribuce masové kultury, především amerického filmu, který po první světové válce zažíval svůj rozkvět.⁸

V meziválečných letech se ve Spojených státech projevovaly známky pacifismu. Na poli mezinárodní politiky se Spojené státy v rámci Washingtonské smlouvy o omezení námořního zbrojení⁹ nebo Briand-Kellogova paktu¹⁰ například podílely na zmenšení hrozby či předejití dalšímu válečnému konfliktu.¹¹ Tradiční americký izolacionismus se ve třicátých letech projevil přijetím zákonů o neutralitě, které mezi lety 1935-1939 schválil Kongres USA.¹²

Druhá světová válka

Po vypuknutí druhé světové války se Spojené státy sice držely stranou, přesto byly z politiky izolacionismu vytrženy v letech 1940-1941, kdy v rámci války došlo k událostem jako pád Francie nebo bitva o Británii. V březnu 1941 kongres USA schválil nový zákon o půjčce a pronájmu, který opravňoval Spojené státy prodat, předat, pronajmout, půjčit zbraně a ostatní materiál potřebný k obraně jakékoli země, jejíž obrana byla pro bezpečnost Spojených států důležitá.¹³

---

⁷ Hanhimaki, J. M. – Westad, O. A., *The Cold War: A History in Documents and Eyewitness Accounts*, Oxford 2003, s. 1.

⁸ Krejčí, O., *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*, Praha 2009, s. 128.

⁹ Tato smlouva byla podepsána na Washingtonské námořní konferenci v roce 1922, která se sešla z iniciativy USA, a jednalo se zde o snížení počtu válečných lodí.

¹⁰ Briand-Kellogův pakt z roku 1928 nazvaný podle francouzského ministra zahraničí Aristide Brianda a amerického státního sekretáře Franka Kelloga podepsalo více než šedesát států, které se v něm zřekly řešení mezinárodních sporů válkou.

¹¹ Tamtéž, s. 130-132.

¹² Wanner, J., *Pevnost Amerika*, s. 71.

¹³ Platnost zákona ukončil prezident Harry S. Truman na konci války v srpnu 1945. Srov. Luňák, P., *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, Praha 1997, s. 56; Kissinger, H., c. d., s. 396-397; Wanner, J., *Pevnost Amerika*, s. 135.

K nim rozhodně patřila Velká Británie, a proto mezi sebou anglo-americké mocnosti navázaly blízké spojenectví ještě před vstupem USA do války. Důležitým dokumentem zapojujícím Spojené státy do mezinárodní situace se stala Atlantická charta podepsaná americkým prezidentem Francisem Delano Rooseveltem a britským ministerským předsedou Winstonem Churchillem v srpnu roku 1941. Atlantická charta v osmi bodech vytyčovala společné válečné záměry obou zemí.¹⁴

Spojené státy se i přes veškerá předběžná opatření stále odmítaly války zúčastnit. Nicméně je k tomu tlak okolností donutil. V prosinci 1941 došlo k útoku japonských bombardérů na americkou námořní základnu v Tichomoří.¹⁵ O den později vyhlásily Spojené státy válku Japonsku, na což reagovali i japonští spojenci, Německo a Itálie, vstupem do válečného stavu s USA.¹⁶

Podíl Spojených států na bojích v Evropě i jinde ve světě znovu napomohl k vítěznému konci války, tentokrát pro Spojence. Kromě potlačení nepřátelských států se USA již v průběhu války pokoušely společně s Velkou Británií a Sovětským svazem dohodnout na řešení otázky poválečného uspořádání světa.¹⁷ Koalici těchto tří států se přezdívalo „Velká trojka“ a její hlavní představitelé se několikrát zúčastnily setkání, kde projednávali průběh války, její cíle i to, co mělo následovat. K nejdůležitějším setkáním jistě patřily konference v Teheránu, na Jaltě a v Postupimi. Na nich se budoucí vítězové snažili najít způsob koordinace postupu spojeneckých armád a zároveň se snažili zajistit si co nejvýhodnější postavení, které by následně mohli využít k získání maximálního vlivu v poválečném světě.¹⁸

---

¹⁴ Mezi těmito osmi body se nacházelo prohlášení, že válka není vedena za účelem získání nového území, žádosti o sebeurčení národů, rovný přístup k surovinám, hospodářskou spolupráci jednotlivých zemí nebo nové pojetí kolektivní bezpečnosti. Srov. Churchill, W. S., *The Second World War, Vol. III: The Great Alliance*, New York 1977, s. 393-396.

¹⁵ Američané měli vojenskou námořní základnu v Pearl Harboru na havajském ostrově Oahu. Ta se stala terčem Japonců 7. prosince 1941.

¹⁶ Wanner, J., *Pevnost Amerika*, s. 200-202.

¹⁷ Gaddis, J. L., c. d., s. 27.

¹⁸ Tamtéž, s. 28.

Jednou z příčin konce války se stalo otevření západní fronty.¹⁹ Velká Británie a Spojené státy v tomto ohledu otálely, což se samozřejmě nezamlouvalo Sovětskému svazu nesoucím největší tíhu válečných bojů. Přestože se karta na východní frontě začala pomalu obracet, vznik druhé fronty byl více než žádaný. Spojenecká vojska postupovala k Německu z obou stran až se setkala u města Torgavy,²⁰ a společně pak pokračovala v tlaku. Německo kapitulovalo, ale celosvětový konflikt ještě neustal. Válka skončila pouze na evropském území, zatímco v jiných částech zeměkoule se stále ještě bojovalo. Druhá světová válka skončila teprve o několik měsíců později, po kapitulaci Japonska.²¹

Japonsko zpočátku nereagovalo na americké výzvy k ukončení války bombardováním území konvenčními střelami, z toho důvodu přistoupili Američané k řešení situace nestandardní cestou. Použili atomovou bombu, na jejímž zhotovení pracovali po mnoho let a která svým účinkem daleko přesahovala jakoukoli jinou, do té doby vynalezenou zbraň.²² Teprve atomová bomba otřásla neoblomností Japonců a ti v poměrně krátké době kapitulaci přijali.

Supervelmoc

Válka skončila, a přestože zvítězily všechny státy na straně Spojenců, je nutno podotknout, že hlavními vítězi se staly především dvě velmoci – Spojené státy a Sovětský svaz. Mocenské postavení obou zemí bylo po válce víceméně vyrovnané.²³

---

¹⁹ Západní frontu otevřelo vyloďení v Normandii známé pod názvem operace Overlord 6. června 1944. Srov. Churchill, W. S., *The Second World War, Vol. VI: Triumph and Tragedy*, New York 1981, s. 3-14.

²⁰ Německé město ležící na řece Labi, kde se 25. dubna 1945 setkaly americká a Rudá armáda.

²¹ Válka v Evropě skončila 8. května 1945, v Tichomoří 2. září 1945.

²² Atomová bomba je typ jaderné zbraně vyvinutý americkými vědci v rámci vojenského projektu Manhattan, který začal v roce 1942. Jaderná zbraň měla sloužit k urychlení konce války a její vývoj byl přísně střežen. První zkušební výbuch byl proveden v červenci 1945 a na začátku srpna téhož roku byly svrženy dvě bomby na japonská města Hirošima a Nagasaki. Srov. Halberstam, D., *Černobílé desetiletí: padesátá léta a Spojené státy*, Praha 2002, s. 36-37; Campbell, C. – Radchenko, S., *The Atomic Bomb and the Origins of Cold War*, New Haven 2008, s. 81-89.

²³ Gaddis, J. L., c. d., s. 19-20.

Ačkoli Sovětský svaz za války čelil značnému náporu, neztratil svůj vliv ani velmocenskou pozici. Navzdory ztrátám se obohatil o mnoho nových území a oblastí působení, a stal se tak nejmocnější silou euroasijské oblasti.

Po ekonomické stránce vyšly z války jako nejmocnější země Spojené státy americké. Na rozdíl od zbytku světa, který se po válce nacházel v ruinách, vyvázly s pozoruhodně malými ztrátami²⁴ a prosperujícím hospodářstvím. Stala se z nich mocnost, která byla silnější, mocnější a vlivnější než kdykoli předtím²⁵ a svým postavením zastínila mnohé z velmocí stávajících.²⁶

S ohledem na minulost Spojených států pro ně vyvstala zásadní otázka. Ujmou se role mezinárodní velmoci nebo se vrátí do izolace západní polokoule? Rozhodnutí záviselo na mnoha faktorech,²⁷ ale nakonec se Spojené státy přece jen rozhodly vést aktivní světovou politiku a stát se garantem jejího demokratického vývoje.

Počátky studené války

Jak jsem již předoslala, náznaky budoucích konfliktů mezi USA a SSSR se objevily již za druhé světové války, ale ty plně vzplanuly až po jejím konci. Spojenectví obou zemí zastíralo, že Sovětský svaz a Spojené státy stály během války zároveň proti sobě; ideologicky a geopoliticky. Stejně cíle a nutnost vzájemné pomoci

---

²⁴ K hlavním důvodům patřila zejména velká vzdálenost státu od ohnisek bojů, proto i jeho škody byly minimální. Ve srovnání se Sovětským svazem Spojené státy nezaznamenaly kromě Pearl Harboru žádný významný útok na svá území a zahynulo zhruba devadesátkrát méně Američanů než Sovětů. Srov. Gaddis, J. L., c. d., s. 20; Reynolds, D., *From the World War to the Cold War: Churchill, Roosevelt and the International History of the 1940s*, New York 2006, s. 305.

²⁵ Halberstam, D., c. d., s. 19.

²⁶ Státy jako například Velká Británie či Francie své prvenství mezi mocnostmi ztratily. Poválečný systém nepřál koloniálnímu systému, ze kterého stovky let čerpaly svou moc a silné pozice. Ani ne jedno desetiletí po rozpoutání studené války se Evropané vzdali svých koloniálních držav i strategických závazků v Asii a na Blízkém východě ve prospěch Spojených států. Srov. Kagan, R., *Labyrint síly a ráj slabosti: Amerika, Evropa a nový řád světa*, Praha 2003, s. 33.

²⁷ Na zájmech americké ekonomiky, postojích veřejného mínění nebo také oživení antikomunismu, který se ve Spojených státech projevil již před druhou světovou válkou.

je v průběhu války držely pospolu, v poválečném období jim však mnoho společných záměrů nezbylo. Nejenže měly rozdílné požadavky na svět; i jejich vnitřní politika byla naprosto odlišná.²⁸ Ke konci války si oba státy snažily zajistit vlastní poválečnou bezpečnost, v důsledku čehož narůstaly pocity ohrožení a nedůvěry. Napětí v tom období předpovídalo počátek další dlouhé etapy mezinárodních vztahů známé pod pojmem studená válka.²⁹

Hovoříme-li o vzniku studené války, je třeba vzít v potaz několik interpretačních fází, které se v jeho studiu vystřídaly. Podle názorů na příčiny událostí vedoucích ke studené válce, které se v jednotlivých etapách objevovaly, bývají obvykle děleny do tří skupin; tradicionalismus, revisionismus, post-revisionismus. Představitelé těchto názorových proudů vedly diskuse především o to, která ze zemí přispěla k rozpoutání studené války větší měrou.

Tradicionalistický pohled byl založen na myšlenkách George Frosta Kennana³⁰ a dával za vinu vznik studené války především Sovětskému svazu a jeho expanzivní politice.³¹ Revizionistické interpretace naopak odmítly tyto západně orientované analýzy jako naprosto špatné pochopení sovětské domácí situace a mezinárodních cílů, kritizovaly Trumanovu zahraniční politiku a americký vliv na světovou ekonomiku.³²

---

²⁸ Spojené státy ovlivňovala demokratická ústava s možností volby, zatímco v Sovětském svazu vládla totalitní diktatura vedená pouze jedinou politickou stranou. Srov. Gaddis, J. L., c. d., s. 18.

²⁹ Termín studená válka (*Cold War*) použil americký novinář Herbert Bayart Swope k charakterizování vztahů mezi USA a SSSR po druhé světové válce.

³⁰ Kennan byl americký diplomat, historik a politický poradce specializující se na dějiny Sovětského svazu. Své názory zaznamenal v tzv. „dlouhém telegramu“ v únoru 1946 a v článku, který vyšel jako anonym v časopise *Foreign Affairs* v červenci 1947.

³¹ Takovýto výklad událostí si v padesátých letech osvojili především autoři z USA a Západní Evropy. Patřili k nim například William Hardy McNeill (*America, Britain and Russia: Their Cooperation and Conflict, 1941-1946*) nebo Herbert Feis (*Between War and Peace*).

³² Revizionistický výklad vzniku studené války lze najít u Williama Appleman Williamse (*The Tragedy of American Diplomacy*) Gara Alperowitze (*Atomic Diplomacy: Hiroshima and Potsdam*) nebo Lloyd C. Gardnera (*Economic Aspects of New Deal Diplomacy; Architects of Illusion. Men and Ideas in American Foreign Policy, 1941-1949*).

Na rozdíl od těchto dvou skupin se post-revizionisté³³ snažili vyhnout jednostranným soudům a pokusili se situaci vidět co nejobjektivněji. Z velké části jim to umožnily oficiální americké a sovětské dokumenty zpřístupněné v posledních desetiletích.³⁴

I když zvážíme veškeré dobové události, nejsme s to s jistotou určit okamžik, kdy studená válka skutečně začala. Můžeme pouze posuzovat příčiny, které vedly k jejímu jednoznačnému rozpoutání. Za jednu z nich lze označit diskuze, v nichž se mocnosti snažily dohodnout, co bude po válce následovat a jak bude vypadat nový světový řád.

Poválečné uspořádání světa

O základech poválečného mezinárodního uspořádání se hovořilo zejména na konferencích „Velké trojky“. Tři zúčastněné země reprezentovali americký prezident Franklin Delano Roosevelt, později vystřídaný Harry S. Trumanem, sovětský vůdce Josif Vissarionovič Stalin a britský ministerský předseda Winston Churchill, později Clement Attlee. Diskuze na téma poválečného světa se konaly hned na jejím prvním setkání v Teheránu v roce 1943.³⁵ Nejdůležitější debaty však představitelé Velké Británie, Spojených států a Sovětského svazu vedly na konferencích v Jaltě a Postupimi. O poválečný svět se zasloužil například i vznik takzvaného brettonwoodského systému nebo Organizace spojených národů.³⁶

V závěrečné fázi druhé světové války, kdy se blížilo vítězství Spojenců, se potřeba jednání o tom, jak se vyrovnat s nadcházející situací, zvyšovala. „Velká

---

³³ K nejvýznamnějším post-revizionistickým autorům patří John Lewis Gaddis (*Strategies of Containment, The United States and the Origins of Cold War*) nebo George C. Herring (*Aid to Russia, 1941-1946. Strategy, Diplomacy, and the Origins of the Cold War*).

³⁴ McCauley, M., *The Origins of the Cold War 1941-1949*, Harlow 1995, s. 9-30; Wanner, J., *Pevnost Amerika*, s. 17.

³⁵ Stalin zde například vznesl požadavky na sovětskou západní hranici, s čímž souvisel posun polské hranice směrem na západ, do Německa. Srov. McCauley, M., c. d., s. 8; Kissinger, H., c. d., s. 422-423.

³⁶ Kissinger, H., c. d., s. 415.

trojka“ se tedy sešla v únoru 1945 v Jaltě. Její jednání se prioritně týkala uspořádání Evropy, zejména Německa,³⁷ které velmocí rozdělily do čtyř okupačních zón; sovětské, americké, britské a francouzské.³⁸ Na konferenci státníci přijali Deklaraci o svobodné Evropě, jež shrnovala základní principy postupu Spojenců vůči osvobozeným zemím. Zaručovala jim pomoc při ustavení demokraticky zvolených vlád a víceméně znamenala potvrzení Atlantické charty podepsané o několik let dříve. Jelikož válka v době konání konference stále trvala, jednání se samozřejmě týkala také válečné situace. Z nich vzešla například dohoda, ve které se Sovětský svaz zavázal,³⁹ že se po podpisu německé kapitulace zapojí do bojů na Dálném východě. Tento slib přivítaly zejména Spojené státy, které nesly tíhu bojů právě v Tichomoří.⁴⁰

Spojenci si přáli nejen nastolení nového světového řádu, ale chtěli rovněž zabránit jakýmkoli dalším ozbrojeným konfliktům. Z toho důvodu bylo jednou z jejich snah vytvoření mezinárodního společenství, které by těmito nežádoucími situacím předcházelo. Ještě v Jaltě tedy proběhla jednání o vytvoření světové organizace, jejích hlavních orgánech a způsobu rozhodování. Tímto mezinárodním společenstvím se stala Organizace spojených národů (OSN), která měla za úkol sdružovat demokratické státy v systému kolektivní bezpečnosti a podporovat jejich vzájemnou komunikaci.⁴¹ Byla založena v dubnu 1945 na konferenci v San Francisku a její zakládající dokument, Chartu OSN, podepsalo všech padesát zúčastněných států. Cílem Společnosti národů měla být podpora spolupráce členských států, jejich hospodářská integrace a politická samostatnost.⁴² Nejdůležitějším orgánem společenství se stala Rada bezpečnosti, jež zodpovídala za mezinárodní mír a bezpečnost. Každý ze stálých členů Rady

---

³⁷ Německo znamenalo problém, který bylo nutno vyřešit a přitom neopakovat chyby z Versailles. Důležitými požadavky na řešení situace se staly 1) předejití opětovnému povstání této země, z toho důvodu se objevovaly požadavky na fyzickou přítomnost armád; 2) rozdělení Německa do okupačních zón. Stejným způsobem jako s celým Německem se naložilo i s hlavním městem, Berlínem, který byl izolovaný uvnitř sovětské části.

³⁸ Podle původního návrhu měly být zóny pouze tři, ale na žádost Churchilla dostala jednu z okupovaných částí také Francie.

³⁹ Toto ujednání však podmiňovalo několik požadavků ze strany SSSR; zejména šlo o územní nároky.

⁴⁰ Durman, K., *Popely ještě žhavé. Díl I, Velká politika 1938-1991*, Praha 2004, s. 124.

⁴¹ Luňák, P., c. d., s. 44.

⁴² Gaddis, J. L., c. d., s. 35.

bezpečnosti (Spojené státy, Sovětský svaz, Velká Británie, Francie a Čína) měl právo veta, které mu umožňovalo blokovat návrhy ostatních států.⁴³

F. D. Roosevelt, muž, jenž se velkou měrou zasadil o vznik OSN, se jejího vzniku nedočkal. Zemřel dva týdny před konferencí v San Francisku a na jeho místo nastoupil Harry S. Truman. Nový americký prezident navrhl Stalinovi svolání další konference, na které by společně dořešily poválečné poměry.⁴⁴ Poslední setkání „Velké trojky“ se konalo v létě 1945 v Postupimi, tentokrát však mělo jiné složení. Poprvé se zde setkali Stalin s Trumanem, který hned v dubnu upozorňoval Sověty, že neplní své závazky dané na jaltské konferenci. Avšak již v Jaltě se Spojené státy chovaly vůči Sovětskému svazu zdrženlivě a jeho rozpínavost přehlížely, neboť doufaly v sovětskou pomoc ve válce proti Japonsku. Postupimská jednání potvrdila dohody z Jalty a navíc znamenala uznání východní Evropy za zájmovou sféru Sovětského svazu.⁴⁵

Navzdory snahám dohodnout se společně na mírovém poválečném světovém řádu, vznikla mezi mocnými Spojenci rivalita, která podnítila všeobecné napětí. Velmoci se snažily prosazovat své zájmy a společné cíle či tolerance k vzájemným rozdílům se začaly vytrácet.⁴⁶ V důsledku chování SSSR v Evropě došel Západ k názoru, že zachování svobody a stability není možné bez trvalé přítomnosti amerických vojsk v Evropě, přestože podle původního plánu se měla vrátit domů co nejdříve.⁴⁷

---

⁴³ Právo veta prosadil v Radě bezpečnosti Stalin, který se tímto způsobem snažil omezit zasahování OSN do sovětské politiky. Srov. Litera, B., *Studená válka: (Mezinárodní vztahy 1945-1963)*, Jinočany 1993, s. 13.

⁴⁴ Litera, B., c. d., s. 15.

⁴⁵ Truman, K., c. d., s. 142.

⁴⁶ Litera, B., c. d., s. 10.

⁴⁷ Krejčí, O., c. d., s. 141.

První poválečné konflikty

Společně s růstem vlivu Spojených států a Sovětského svazu, mezi nimi sílil i jistý neklid. Ze snahy zajistit si vlastní bezpečnost narůstaly pocity ohrožení, z čehož pramenila i atmosféra nedůvěry. Situace nekonečného posilování vlastní bezpečnosti bývají označovány jako takzvaná „bezpečnostní dilemata“.⁴⁸

Vztahy mezi Sovětským svazem a Spojenými státy se začaly prudce zhoršovat od podzimu 1945. Stalin stále doufal, že se Spojené státy vrátí k politice izolacionismu a nebudou zasahovat do dění v Evropě. Dále očekával, že se navrší spory mezi kapitalistickými zeměmi, které se pak zničí navzájem. Ani jedno přání se mu však nevyplnilo. Mocné Spojené státy se z mezinárodní scény znovu stáhnout nehodlaly a neshody s Velkou Británií zastínil mnohem zásadnější spor se Sovětským svazem.⁴⁹

K prvním ohniskům konfliktů patřila mocenská expanze SSSR na západ a jih od svých hranic. K neshodám došlo, když Stalin odložil stažení jednotek ze severního Íránu,⁵⁰ chtěl, aby Turecko odstoupilo Sovětskému svazu část území a poskytlo základny ke kontrole úžin na severozápadě země,⁵¹ a snažil se získat základny ve středomoří.⁵² Svým jednáním se Stalin pokoušel otestovat „hranice ústupnosti“ Spojených států a Velké Británie.⁵³

---

⁴⁸ Situace, kdy se jeden stát snaží posílit svou bezpečnost na úkor bezpečnosti jiného státu. Tento stát na to následně reaguje posílením vlastní bezpečnosti, čímž opět snižuje bezpečnost státu prvního. Srov. Gaddis, J. L., c. d., s. 35-36.

⁴⁹ Litera, B., c. d., s. 17.

⁵⁰ V roce 1946 předložily Spojené státy a Velká Británie problém okupace severního Íránu k řešení Radě bezpečnosti OSN. Byl to první významný případ využívající této organizace k řešení mezinárodního konfliktu.

⁵¹ Turecké úžiny Bospor a Dardanely jsou dodnes důležitými spojnici mezi Černým a Středozemním mořem.

⁵² Gaddis, J. L., c. d., s. 36.

⁵³ Litera, B., c. d., s. 18.

Poměry v okupovaném Německu také nevykazovaly známky jistoty a klidu. Jak Sovětský svaz, tak západní Spojenci, se obávali, že po sjednocení země, které do budoucna plánovali, získá převahu v Německu druhá strana. Velká Británie navíc kvůli tíživé ekonomické situaci nemohla nadále podporovat vlastní okupační zónu a souhlasila s jejím připojením k zóně americké. Dne 1. ledna 1947 tak vznikla Bizonie.⁵⁴

Trumanova doktrína a Marshallův plán

Události prvních poválečných let přizívovaly neshody mezi supervelmocemi a v roce 1947 vypukla studená válka v plné síle. Od roku 1945 Spojené státy postupně přehodnocovaly politiku vůči Sovětskému svazu a hledaly způsob jak se s ní vyrovnat. Po Stalinově projevu v roce 1946, v němž označil střet kapitalismu a socialismu za nevyhnutelný, si americký státní department vyžádal od svých velvyslanců v Moskvě analýzu sovětské politiky. Odpovědí mu byla depeše známá jako „dlouhý telegram“, který 22. února 1946 poslal do Washingtonu G. F. Kennan.⁵⁵ Telegram informoval o neústupnosti SSSR vycházející z potřeb stalinistického režimu obhájit svá jednání, na které Západ nic nezmění.⁵⁶ Kennan označil za nutné „dlouhodobé, trpělivé, ale neústupné a obezřetné zadržování expanzivních tendencí Ruska“.⁵⁷

Na základě těchto informací vytvořily Spojené státy novou strategickou koncepci své zahraniční politiky. Americký prezident Harry Truman 12. března 1947

---

⁵⁴ Tamtéž, s. 18.

⁵⁵ Dostupné z: <<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm>> [citováno 7. dubna 2011]; též Hanhimäki, J. M. – Westad, O. A., c. d., s. 108-111.

⁵⁶ Miscamble, W. D., *George F. Kennan and the Making of American Foreign Policy*, Princeton 1992, s. 26-27.

⁵⁷ Cit. dle: Gaddis, J. L., c. d., s. 37.

vyhlásil program vojenské a hospodářské pomoci Řecku a Turecku.⁵⁸ Trumanova doktrína, jak se tento program nazývá, měla být pomocí i ostatním národům k odolání vůči nežádoucímu tlaku ze zahraničí, k udržení samostatnosti a odvrácení „hrozby“ komunismu.⁵⁹ Američané měli totiž obavy, že sovětské cíle představují hrozbu jak pro Středozeří, Střední východ, tak Západ. Když Truman žádal Kongres o 400 milionů dolarů na pomoc Řecku a Turecku, zdůrazňoval komunistické nebezpečí v případě, že by tyto země americkou pomoc neobdržely.⁶⁰ V květnu 1947 Kongres Trumanův návrh odsouhlasil a do roku 1950 do něj investoval 659 milionů dolarů.⁶¹

Pozornost Spojených států se též upírala k západní Evropě, která se potýkala s velkými ekonomickými problémy. Její průmysl byl zdevastován válkou a měla problémy s dovozem potravin a surovin. Navíc Evropu postihla na přelomu let 1946 a 1947 tuhá zima, která negativně ovlivnila výnosy v zemědělství. Objevilo se nebezpečí, že by tato tíživá situace mohla přivést západoevropské společnosti ke komunistickým myšlenkám a k Sovětskému svazu.⁶²

Spojené státy proto došly k závěru, že pouze rozsáhlý program hospodářské pomoci může státy západní Evropy ochránit před hrozbou komunistického převratu.⁶³ Spojené státy vytvořily Plán evropské obnovy, který veřejnosti předložil George Marshall při projevu na Harvardově univerzitě v červnu 1947. Marshall se ve své řeči vystříhal ideologického podtextu a zdůraznil, že hospodářská pomoc je zaměřena

---

⁵⁸ Oba státy dostávaly finanční podporu od Velké Británie, která na tom byla ekonomicky po válce velmi špatně. Oznámila proto, že již nadále není schopna tyto státy finančně podporovat a v únoru 1947 požádala Spojené státy americké, aby převzaly britské závazky. V Řecku trvala občanská válka, v níž stáli proti sobě řecká probritská vláda a komunističtí povstalci. O Turecké území usiloval Sovětský svaz. Srov. Bostdorff, D. M., *Proclaiming the Truman Doctrine: the Cold War Calls to Arms*, Texas 2008, s. 1-7.

⁵⁹ Gaddis, J. L., c. d., s. 39.

⁶⁰ Litera, B., c. d., s. 30.

⁶¹ Turecko dosáhlo ekonomické stability a Řecko v roce 1949 zvítězilo nad komunistickými povstalci.

⁶² Litera, B., c. d., s. 31.

⁶³ Kissinger, H., c. d., s. 472.

„proti hladu, bídě, zoufalství a sociálnímu chaosu“.⁶⁴ Marshallův plán, jak se programu běžně říkalo, nabídly Spojené státy všem evropským zemím. Země východní Evropy, tedy země, ve kterých měl vliv Sovětský svaz, však tuto pomoc odmítly.⁶⁵ Jedinou komunistickou zemí, která americkou nabídku přijala byla Jugoslávie.⁶⁶

Již 12. července 1947 se v Paříži sešla konference 16 evropských států, jejímž výsledkem bylo ustavení Výboru pro evropskou hospodářskou spolupráci. Výbor předložil USA svůj požadavek na finanční pomoc, který byl po úpravě v dubnu 1948 schválen americkým Kongresem. Na pomoci se velkou měrou podílely zemědělské a potravinové přebytky,⁶⁷ suroviny, polotovary nebo průmyslové zboží. Přímé finanční půjčky nebyly tak časté. USA se snažily o urychlení hospodářské obnovy západoevropských států a zároveň tím vyřešily otázku odbytu svého zboží. Do roku 1952, kdy program obnovy skončil, poskytly USA Evropě více než 13 miliard dolarů.⁶⁸

Hospodářská pomoc Spojených států zásadním způsobem přispěla k rychlému zotavení západoevropských ekonomik, rovněž napomohla pronikání a posilování amerického politického vlivu v Evropě a obnovila důvěru v kapitalismus.⁶⁹ Marshallův plán dal základ nezávislé západní a jižní Evropě, ale zároveň napomohl prohlubování rozdílů mezi její západní a východní částí. Sovětský svaz si k sobě pevněji připoutal země východní Evropy a založením Informbyra přebral kontrolu nad evropskými komunistickými stranami.⁷⁰

---

⁶⁴ Nálevka, V., *Studená válka*, Praha 2003, s. 22.

⁶⁵ SSSR odmítl přijetí Marshallova plánu, protože by musel zveřejnit svou ekonomickou bilanci. Ostatním státům ve své zájmové sféře zakázal hospodářskou pomoc USA přijmout. Jednalo se o Polsko, Československo a Finsko. Srov. Hogan, M. J., *The Marshall Plan: America, Britain and the Reconstruction of Western Europe, 1947-52*, Cambridge 1987, s. 89.

⁶⁶ Gaddis, J. L., c. d., s. 41.

⁶⁷ Přestože měl Marshallův plán humanitární vizi, sloužila Evropa zároveň jako odbytiště pro americké výrobky.

⁶⁸ Hanhimaki, J. M. – Westad, O. A., c. d., s. 107.

⁶⁹ Litera, B., c. d., s. 33.

⁷⁰ Tamtéž.

Bipolární rozdělení světa

Evropa se po druhé světové válce stala ústředním a rozhodujícím bojištěm celosvětového zápasu mezi komunismem a demokratickým kapitalismem.⁷¹ Již v roce 1946 bývalý britský ministerský předseda Winston Churchill při svém vystoupení na univerzitě v severoamerickém Fultonu pronesl projev, ve kterém se zmínil o takzvané „železné oponě“.⁷² Churchillova metafora se později vžila do obecného povědomí a běžně se užívala k označení hranice mezi západním a východním blokem.

Rozdělení světa bylo nejpatrnější na Německu. Právě rozděleným Německem procházela zmíněná „železná opona“, která dělila Evropu na dvě části. Německé území mělo být v budoucnu sjednoceno, ale studená válka „zmrazila“ stav této země v provizorním stádiu, jež trvalo až do konce osmdesátých let.

V březnu 1948 se ke sjednocené britsko-americké zóně přidala zbývající západní země okupující Německo, Francie, čímž vznikla Trizonie. Tento útvar pomalu šel k federativnímu uspořádání, a když západní státy ve svých zónách v červnu toho roku vyhlásily měnovou reformu, která měla sloužit k oživení západoněmeckého hospodářství, Sovětský svaz reagoval velmi ostře. Jeho terčem se stal Berlín, který ležel ve východní části Německa a byl stejně jako zbytek země rozdělen na čtyři díly. Dne 23. června 1948 zablokoval Sovětský svaz veškeré cesty, silnice i železnice vedoucí k hlavnímu městu a tím i možnost zásobování jeho západního prostoru. Snažil se přimět západní státy, aby se vzdaly pokusu zavést novou měnu ve svých částech Berlína.⁷³

---

⁷¹ Kagan, R., c. d., s. 35-36.

⁷² Churchillova nejznámější slova z Fultonu zněla: „Od Štětína na Baltu až po Terst na Jadranu byla napříč celým kontinentem spuštěna železná opona.“ Srov. Hanhimäki, J. M. – Westad, O. A., c. d., s. 47-48.

⁷³ Bradley, J. F. N., *Válka a mír po roce 1945: Dějiny vztahů mezi Sovětským svazem a Západem*, Praha 1994, s. 50-51.

Západní Spojenci zvažovaly, jakým způsobem na nečekanou situaci reagovat.⁷⁴ Nakonec se usnesli, že nejlepším východiskem bude vytvoření leteckého mostu. Jejich rychlá organizace umožnila vypravit první letouny již do tří dnů od vyhlášení blokády. V průběhu jejího trvání se Západu podařilo dovážet stejné množství potravin a surovin, jakým zásoboval město před ní. Dlouhodobá jednání mezi oběma stranami dovedla Sovětský svaz ke zrušení berlínské blokády, k němuž došlo 12. května 1949. Ještě téhož měsíce přijala západní část Německa novou ústavu a vznikla Spolková republika Německo. Sověti přeměnili východní zónu na Německou demokratickou republiku a rozdělení mocenských bloků se tak stalo definitivním. Svým pohotovým a jasným přístupem k nastalé situaci západní státy daly jasně najevo, že jsou ochotny postavit se tlaku Sovětů a ochránit jim svěřená území.

Státy západní Evropy se po zkušenostech se Sovětským svazem shodly, že potřebují rovněž ochranu vojenskou. Tato myšlenka je přiměla k vytvoření Severoatlantické aliance (*North Atlantic Treaty Organization*; NATO), která zavalovala jednotlivé země k pomoci při obraně každého zúčastněného státu, který by byl napaden. Dne 4. dubna 1949 podepsalo ve Washingtonu Severoatlantický pakt dvanáct států; Velká Británie, Francie, Belgie, Lucembursko, Nizozemí,⁷⁵ USA,⁷⁶ Kanada, Dánsko, Island, Itálie, Norsko a Portugalsko a v následujících letech se řada členů aliance ještě rozrostla.⁷⁷ Východoevropskou obdobu NATO, Varšavskou smlouvu, zformovali Sověti roku 1955.⁷⁸

Neustálý tlak mezi Spojenými státy a Sovětským svazem udržovala i existence atomové bomby. Od prvního úspěšného výbuchu v roce 1945 získaly USA výhodu atomového monopolu a nepředpokládaly, že by v následujících, minimálně pěti, letech

---

⁷⁴ Spojenci nemohli nechat Berlín bez pomoci, jelikož by pak ztratili důvěru ostatních Němců. Mezi návrhy na řešení zaznělo i prolomení blokády násilím, což by ovšem s největší pravděpodobností vedlo k rozpoutání třetí světové války.

⁷⁵ Představitelé těchto pěti států podepsali již v březnu 1948 smlouvu o vojenské a ekonomické spolupráci s platností padesáti let. Vznikl takzvaný Bruselský pakt, na který NATO navazovala.

⁷⁶ Severoatlantický pakt poprvé v historii zavazoval Spojené státy americké ke slibu, že bude západní Evropu bránit v době míru. Srov. Gaddis, J. L., c. d., s. 41.

⁷⁷ Luňák, P., c. d., s. 93-99.

⁷⁸ Bradley, J. F. N., c. d., s. 95.

jeho vlastnictví ztratily. V době, kdy SSSR ještě atomovými zbraněmi nedisponoval, tak Američané využívali jaderné zbraně jako prostředek k nepřímému zastrašování a doufali, že Sovětský svaz přimějí „ke vstřícnějšímu přístupu“ v podmínkách poválečného světa.⁷⁹ Obrovský šok proto pro Američany v roce 1949 znamenalo zjištění, že Sovětský svaz provedl úspěšný jaderný výbuch.⁸⁰

Strach Spojených států, které přišly o pocit bezpečí a vojenskou nadřazenost, přivedl Američany k úvahám o sestrojení nové, mnohem silnější zbraně.⁸¹ Vodíková bomba, přezdívaná „superbomba“, která svou ničivostí mnohonásobně předčila bombu atomovou, vyvolala nejen vědecké, ale také morální diskuse.⁸² Američané nicméně začali na „superbombě“ pracovat, a dali tak popud pokračování závodů ve zbrojení, které mezi USA a SSSR probíhaly po zbytek studené války.⁸³

Rozšiřování komunistického vlivu se projevilo kromě Evropy i v Asii. V roce 1949 se po konci občanské války v Číně ujali vlády komunisté, kteří se k sovětskému sousedovi stavěli velmi kladně.⁸⁴ Spojené státy po dobu občanské války podporovaly Čínskou národní stranu⁸⁵ proti komunistům, ale dění na asijském kontinentu pro ně

---

⁷⁹ Gaddis, J. L., c. d., s. 34.

⁸⁰ Američané došli k závěru, že Sověti odpálili jadernou bombu díky atmosférickým vzorkům zaznamenaným dálkovým výzvědným letounem. Vědci odhadli dobu odpalu bomby v rozmezí od 26. do 29. srpna. Srov. Halberstam, D., c. d., s. 33-34.

⁸¹ V souvislosti se ztrátou atomového monopolu podala americká Rada národní bezpečnosti návrh na rozšíření konvenčních sil. Podrobnosti projektu, který byl poněkud radikálnější než do té doby prosazovaná politika zadržování, vysvětloval dokument s názvem NSC-68. Srov. Durman, K., c. d., s. 311-312.

⁸² Robert Oppenheimer, vedoucí projektu Manhattan, a někteří z jeho spolupracovníků se na vývoji této zbraně odmítli podílet. Už síla výbuchu atomové bomby pro ně byla natolik děsivá, že nechtěli být spojováni s bombou, která mohla ohrozit existenci celého lidstva.

⁸³ Halberstam, D., c. d., s. 35-46.

⁸⁴ Gaddis, J. L., c. d., s. 43-45.

⁸⁵ Čínskou národní stranu neboli Kuomintang vedl Čankajšek (*Chiang Kai-shek*). Po konci občanské války se nacionalisté stáhly na ostrov Formosa (Tchaj-wan), kde vytvořili Čínskou republiku. Pevninskou Čínskou lidovou republiku vedl Mao Ce-tung. V Radě bezpečnosti zastupovala Čínu Čínská republika.

v rámci důležitosti stála až na třetím místě za západní Evropou a Středním východem, a v nastalé situaci se nehodlali již dále angažovat.⁸⁶

Korejský poloostrov po druhé světové válce dopadl podobně jako Německo. Shodně s postupem osvoboditelských armád byl rozdělen na dvě poloviny, v nichž vládly odlišné režimy zaštiťované na jedné straně Sovětským svazem, na druhé Spojenými státy. Severní Koreu v čele s Kim Ir-senem oddělovala od jižní části spravované Li Syn-manem demarkační linie podél 38. rovnoběžky.⁸⁷ Obě strany měly tendence vyhrožovat si vpádem a spojením země pod svou nadvládou. Neměly ale oporu ve svých velmocenských patronech, kteří se obávali vzájemné konfrontace a rozpoutání nové války.⁸⁸ Kim Ir-sen v roce 1949 přesto předložil Sovětskému svazu plán napadení jižního souseda.⁸⁹ Stalin se schválením návrhu váhal, projednával ho s komunistickou Čínou a nakonec ho na počátku následujícího roku odsouhlasil. SSSR zásobil Severokorejce vojenským materiálem a 25. června 1950 jejich armáda zaútočila. Severokorejské jednotky postupovaly velkou rychlostí směrem k hlavnímu městu Jižní Koreje, Soulu.⁹⁰

Ještě téhož dne Spojené státy svolaly Radu bezpečnosti OSN k mimořádnému jednání, kde zavrhly jednání Severní Koreje a vyzvaly členské státy k pomoci při zastavení bojů a navrácení útočných vojsk za demarkační linii.⁹¹ Na základě souhlasu OSN zmobilizovali Američané své jednotky v Japonsku a společně s vojenskými složkami ostatních států OSN zahájili v září 1950 protiofenzivu vyložením v korejském Inčchon. Válka v Koreji měla několik fází, v nichž

---

⁸⁶ Z asijského území se USA soustřeďovaly zejména na Japonsko, Okinawu a Filipíny. Přesto se Spojené státy obávaly takzvané „teorie domina“, podle které by po první zemi příklonivší se ke komunismu následovaly další. Srov. Durman, K., c. d., s. 310-311.

⁸⁷ Opět mělo jít o dočasné rozdělení před sjednocením. Korejský poloostrov je rozdělen na dvě poloviny dodnes.

⁸⁸ Gaddis, J. L., c. d., s. 47.

⁸⁹ Kim Ir-sen z americké politiky špatně usoudil, že USA nemají o Jižní Koreu zájem. Falešným signálem mu bylo stažení amerických okupačních jednotek z Koreje.

⁹⁰ Sandler, S., *Korean War: an Interpretative History*, London 1999, s. 47.

⁹¹ Sovětský svaz nemohl rozhodnutí Rady bezpečnosti vetovat, neboť v době jednání protestoval svou nepřítomností proti členství Čínské republiky v Radě.

se převaha zúčastněných stran přesouvala z jedné strany na druhou. Na konci roku 1951 se hranice opět stabilizovala na 38. rovnoběžce a v listopadu toho roku byla podepsána dohoda o příměří. Přesto válka trvala až do roku 1953.⁹²

Korejská válka představovala tenkou hranici, od které nebylo daleko k počátku třetí světové války. Do války se zapojily i ozbrojené síly Sovětského svazu, a i když jejich účast oficiálně potvrzena nebyla, o jejich zásahu se nedalo pochybovat.⁹³ Všechny tyto střety mezi Sovětským svazem a Spojenými státy vedly k mnohým dalším, které ohrožovaly celý svět nebezpečím nového globálního konfliktu.

---

⁹² Sander, S., c. d., s. 260-262.

⁹³ Kissinger, H., c. d., s. 500.

USA po druhé světové válce – vnitřní situace

Společně s mezinárodní politikou prošly nemalým vývojem i ostatní sféry života americké společnosti; vnitřní politika, hospodářství, věda či kultura. Paradoxně měla druhá světová válka na vývoj USA pozitivní vliv. Spojené státy se staly světově uznávanou velmocí, průmysl se opět zaměřil na mírovou výrobu, obchod se rozvíjel a společnost s nadšením přijímala veškeré nabízené zboží. S příchodem nového vybavení domácností, hudebních stylů a interpretů, filmů a televizních přijímačů se oproti válečnému období život lidí posunul do jiných sfér. Ve srovnání s Evropou „byly Spojené státy v prvních letech po válce téměř idylickou zemí.“⁹⁴

Na první pohled by se mohlo zdát, že život v poválečných Spojených státech měl pouze světlé stránky. Není to tak docela pravda. Celková mezinárodní situace silně ovlivnila i vnitropolitické dění ve Spojených státech a na scénu se na dlouhou dobu dostalo téma antikomunismu. V období začínající studené války se stalo častým předmětem politických sporů. Antikomunismus měl ovšem dopad i na ostatní složky americké společnosti.

Politická situace

Vnitřní politická situace v poválečných letech vykazovala jisté známky napětí. Změna na postu prezidenta, neustálé rozepře mezi zástupci dvou největších stran (demokraty a republikány), které se snažily vydobýt si přední místo v Kongresu, a vliv ze zahraničí v podobě komunistického smýšlení, to vše přispívalo k neklidu na americké politické scéně. Na konci čtyřicátých a v padesátých letech dvacátého století došlo v domácí politice Spojených států k několika událostem ovlivňujícím situaci v USA.

---

⁹⁴ Durman, K., c. d., s. 307.

Krátce před koncem druhé světové války zemřel prezident Franklin Delano Roosevelt a na jeho místo nastoupil dosavadní viceprezident Harry S. Truman.⁹⁵ Truman pocházel z Missouri a do vysoké politiky se dostal v roce 1934, kdy se stal senátorem za tento stát. V roce 1944 byl demokraty nominován na viceprezidenta Spojených států amerických a následně Rooseveltem vybrán. Přestože neměl ambice stát se hlavou státu, 12. dubna 1945 zahájil svou kariéru na postu prezidenta. Do úřadu nastoupil v poměrně nepříznivé době. Schylovalo se ke konci války, v důsledku čehož na poli mezinárodní politiky docházelo k četným rozepřím ohledně poválečného uspořádání a dilematům, jakým způsobem válku ukončit. Nový prezident, který se do té doby věnoval převážně domácí politice a nebyl o zahraniční situaci plně informován, se zpočátku spoléhal převážně na doporučení svých poradců.⁹⁶ Ve funkci prezidenta musel v rámci mezinárodní politiky učinit mnohá, často zásadní a složitá rozhodnutí,⁹⁷ která se následně projevila i v domácí politice a za která byl často kritizován.⁹⁸

Ačkoli měli demokraté v roce 1945 v Kongresu většinové zastoupení, Truman v něm neměl potřebnou oporu. Od třicátých let byl přívržencem Nového údělu a v průběhu své vlády podporoval mnoho liberálních programů, snažil se prosadit mnoho reforem. Kongres však jeho návrhy často odmítal.⁹⁹

---

⁹⁵ Truman se v počátcích vlády nevyhnul srovnání se svým předchůdcem. Roosevelt byl oproti Trumanovi velmi výraznou osobností, se kterou se Američané setkávaly dlouhou řadu let. Tisk často označoval Trumana za „malého muže z Missouri.“ Srov. Patterson, J. T., *Grand Expectations: The United States, 1945-1974*, New York 1996, s. 95-96.

⁹⁶ Henry Lewis Stimson, Robert Abercrombie Lovett, Robert McNamara, George Marshall, James Forrestal, William Averell Harriman nebo Dean Gooderham Acheson. Srov. Patterson, J. T., c. d., s. 98-102.

⁹⁷ Jako vrchní velitel ozbrojených sil rozhodoval prezident například o použití atomové bomby, určení směru politiky USA vůči SSSR nebo vstupu do války v Koreji. Srov. Halberstam, D., c. d., s. 30.

⁹⁸ Jednalo se zejména o kritiku postupu proti Sovětskému svazu a komunistům, kritiku pomalé demobilizace a přílišné angažovanosti v zahraničí.

⁹⁹ Například zamítl zákony o občanských právech, všeobecné zdravotní pojištění nebo federální podporu vzdělávání.

V obou komorách Kongresu, sněmovně reprezentantů i senátu, měli do roku 1946 převahu demokraté. V důsledku vývoje mezinárodní situace směrem ke studené válce a událostem na domácí politické scéně, získala ve volbách roku 1946 převahu v obou komorách Kongresu Republikánská strana.¹⁰⁰ Její úspěch podpořilo obviňování demokratické vlády z infiltrace komunisty. Spolu s ostatními vládními kritiky také propagovali řadu hesel namířených proti Trumanovi a současně proti celé Demokratické straně.¹⁰¹

Po dvou letech, během nichž Truman čelil kritice své politiky jak na poli zahraničním, tak domácím, se v roce 1948 konaly dlouho očekávané prezidentské volby. Republikáni, které ve volbách reprezentoval favorizovaný Thomas Edmund Dewey,¹⁰² očekávali jednoznačné vítězství.¹⁰³ Truman, u kterého se nepředpokládalo, že by svůj úřad obhájil, se však zhostil volební kampaně s nasazením¹⁰⁴ a svým programem zaujal mnoho amerických občanů.¹⁰⁵ Thomas Dewey nakonec svůj boj

---

¹⁰⁰ Poprvé od roku 1928.

¹⁰¹ Hesla jako „Mýlit se – to je celý Truman!“ nebo „Také už máte dost?“. Srov. Patterson, J. T., c. d., s. 145.

¹⁰² Thomas Dewey byl guvernérem státu New York. Na post prezidenta Spojených států kandidoval již v roce 1944.

¹⁰³ Mnozí věřily, že Truman nemá naději na úspěch a například deník *Chicago Tribune* v předvečer zveřejnění oficiálních výsledků vytiskl nové číslo novin, kde se na hlavní straně vyjímal titulek oznamující vítězství Thomase Deweyho.

¹⁰⁴ Procestoval mnoho míst ve Spojených státech a pronesl desítky projevů. Srov. Durman, K., c. d., s. 308.

¹⁰⁵ Ve svém politickém programu se zaměřil zejména na černošské obyvatelstvo, Židy, odboráře nebo například malé farmáře, na které jeho protivníci nemysleli. Svým vnitropolitickým programem nazvaným Spravedlivý úděl (*Fair deal*) Truman navazoval na Rooseveltův Nový úděl. Zahrnul do něj boj za občanská práva, především se zaměřil na afroameričany a Židy, které ubezpečil o boji proti diskriminaci a segregaci, rozšíření sociálního zabezpečení, bydlení, zvýšení minimálních mezd, kontrolu inflace a postupné zdanění. Také zdůrazňoval svůj postoj vůči Sovětskému svazu. Srov. Patterson, J. T., c. d., s. 149-154, 160.

o post prezidenta prohrál v poměru 49,6% ku 45,1% hlasů.¹⁰⁶ Dalšími výraznými Trumanovými protikandidáty byli Henry Agard Wallace za Pokrokovou stranu¹⁰⁷ a James Strom Thurmond za Stranu státních práv.¹⁰⁸ Ani jeden z nich však do výsledků voleb příliš nezasáhl. Demokratická strana získala v roce 1948 zpět i převahu v obou komorách Kongresu.¹⁰⁹ Po volbách se Trumanovi podařilo prosadit několik bodů ze svého programu, jednalo se však převážně o rozšíření některých částí nového úřadu; jakékoli radikálnější zásahy do systému Kongres zamítl.¹¹⁰

Demokratická strana si svou převahu udržela do roku 1952. Od roku 1950, kdy se Spojené státy zapojily do války v Koreji, demokraté svou pozici pozvolna ztrácely. Truman se v roce 1952 možnosti znovuzvolení do prezidentského úřadu zřekl a novým demokratickým kandidátem se stal Adlai Stevenson.¹¹¹ Republikánská strana

---

¹⁰⁶ Autoři nejčastěji srovnávají rozdíly v chování a projevech Trumana a Deweyho. Dewey působil příliš „upjatě a povýšeně“ a ve své volební kampani se zřekl stále aktuálnějšího tématu komunistického pronikání do vládních institucí a kritiky levice. Truman naopak „vedl útočnou, populistickou kampaň – proti „pijavícím, které sídlí na Wall Streetu“, proti republikánům v Kongresu, „hejnu starých, obrostlých mechem“ s jejich daňovým „účetnictvím pro bohaté“ a protiodborářským Taft-Hartleyho zákonem.“ Srov. Durman, K., c. d., s. 308-309.

¹⁰⁷ Pokroková strana vznikla z levicového křídla demokratů a měla velmi blízko ke straně komunistické. Truman a Wallace měli neshody kvůli názorům na zahraniční politiku. Srov. Patterson, J. T., c. d., s. 157.

¹⁰⁸ Strana vznikla v roce 1948 odtržením segregacionistů a konzervativců z Demokratické strany po tom, co se Trumanův Výbor pro občanská práva snažil zrušit diskriminaci a zavést desegregaci v americké armádě i v běžném životě. Sdružovala převážně obyvatele jižních, dříve otrokářských států, které nechtěly přistoupit na rovnost mezi bělochy a afroameričany. Brzy po volbách se strana rozpadla. Srov. Durman, K., c. d., s. 308.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 309.

¹¹⁰ Došlo například ke zvýšení minimální mzdy, rozšíření sociální podpory a kontroly nájmu, podpory cen zemědělských výrobků, rozsáhlý program likvidace slumů a veřejné bytové výstavby nebo elektrifikaci venkova. Zamítnuty byly zákony o občanských právech, všeobecné zdravotní pojištění, federální podpora vzdělávání nebo žádost o zrušení platnosti Taft-Hartleyho zákona.

¹¹¹ Stevenson zastával funkci guvernéra státu Illinois. O prezidentský post se odmítl ucházet jako kandidát Demokratické strany; chtěl kandidovat z vlastní vůle. Díky tomu se vyhnul primárním volbám a soupeření o přízeň s ostatními kandidáty. Srov. Halberstam, D., c. d., s. 207-211.

však měla silného protikandidáta – Dwighta Davida Eisenhowera.¹¹² Eisenhowerova předvolební kampaň kritizovala zahraniční politiku demokratů,¹¹³ zejména vstup USA do války v Koreji. Republikáni rovněž zdůrazňovali domácí nebezpečí komunismu a socialismu. Tyto dva faktory výrazně přispěly k Eisenhowerovu vítězství v prezidentských volbách v roce 1952.¹¹⁴ Do prezidentského úřadu byl opětovně zvolen v roce 1956 a vládl do ledna 1961. Ministrem zahraničních věcí mu byl John Foster Dulles, později Christian Herter.

Během jeho funkčního období došlo v rámci mezinárodních vztahů k ukončení války v Koreji,¹¹⁵ překonání Suezské krize či převzetí závazků v Indočíně. Roku 1957 vyhlásil Eisenhowerovu doktrínu.¹¹⁶ V domácí politice se v průběhu Eisenhowerovy vlády dostalo podpory občanským právům¹¹⁷ nebo udržení vyrovnaného státního rozpočtu.

V poválečném období ovlivňovaly změny ve vedení státu reakce voličů na zahraniční politiku, aktuální situace na domácí politické scéně a ekonomické a sociální poměry ve společnosti.

---

¹¹² Původně se očekávala kandidatura senátora Roberta Tafta, ale republikáni dali přednost Eisenhowerovi. Jako vysloužilý válečný hrdina byl Eisenhower velmi populární a měl větší šanci na úspěch.

¹¹³ Kritika Trumanovy doktríny a koncepce zadržování komunismu. Srov. Krejčí, O., c. d., s. 143.

¹¹⁴ Durman, K., c. d., s. 386.

¹¹⁵ Ke konci války přispěla i změna vedení v SSSR. Stalin v březnu 1953 zemřel a jeho nástupci souhlasili s uzavřením příměří. Podepsáno bylo v červenci 1953. Srov. Gaddis, J. L., c. d., s. 63.

¹¹⁶ Eisenhowerovou doktrínou pokračoval v zahraniční politice nastavené Trumanovu doktrínou.

¹¹⁷ Převážně se jednalo o desegregaci černošského obyvatelstva a rozšíření jeho práv.

Hospodářský stav země

Spojené státy americké vyšly z války s prosperujícím hospodářstvím a v porovnání s ostatními vítěznými státy hospodářsky nejlépe. Během necelých čtyř let války se hrubý domácí produkt USA téměř zdvojnásobil.¹¹⁸ Finanční investice státu do hospodářství napomohly centralizaci soukromého průmyslu a vzniku velkých korporací. V průběhu války stát reguloval ceny a mzdy, čímž se mu podařilo udržet inflaci na přijatelné úrovni. Úřad pro úpravu cen určoval maximální ceny některých nedostatkových výrobků až do roku 1946 a v tomto roce zároveň ukončil u většiny zboží přidělový systém.¹¹⁹ S válečným průmyslem byly spojeny i vědecké výzkumy, které v poválečném období napomáhaly vývoji nových průmyslových odvětví.

Než se hospodářství plně překlenulo k mírové výrobě, zboží bylo nedostatek. Navzdory tomu, že lidé měli touhu utrácet peníze naspořené během války, se některé výrobky sháněly s obtížemi. Příčinou byla nedostatečná produkce.¹²⁰ Postupně se však míra nabídky a poptávky rozšiřovala. Na trhu se objevily nové typy automobilů, ledniček, praček, radiopřijímačů a velké množství nejrůznějšího spotřebního zboží. Ekonomika Spojených států i nadále pokračovala v prosperitě.¹²¹

Hlavním důvodem rozvoje hospodářství „byla dlouhodobě neuspokojená poptávka po spotřebním zboží“ Američané během války neutráceli za statky, šetřili a nyní je zachvátila nákupní horečka. Výrobci zboží se v krátké době nové spotřebitelské poptávce přizpůsobili. Nejžádanějším výrobkem se v padesátých letech staly televizory, mezi populární zboží dále patřily mixéry, vysavače, šicí stroje nebo mrazničky. V souvislosti se zvýšenou kupní silou obyvatelstva a rozšířením obchodu vznikala nová nákupní střediska.¹²²

---

¹¹⁸ Gaddis J. L., c. d., s. 19-20.

¹¹⁹ Patterson, J. T., c. d., s. 144-145.

¹²⁰ Za problémy s výrobou společnost mnohdy odsuzovala dělníky. Ti po válce a zejména v roce 1946 často vstupovali do častých stávek, které byly příčinou odporu vůči odborům. Srov. Toinet, M.-F., *Hon na čarodějnice 1947-1957: mccarthismus*, Praha 1999, s. 22-23.

¹²¹ Patterson, J. T., c. d., s. 61.

¹²² V roce 1945 ve Spojených státech existovalo pouze osm nákupních středisek. Do roku 1960 se jejich počet zvýšil na necelé čtyři tisíce. Srov. Patterson, J. T., c. d., s. 70-71.

Výrazným znakem poválečného hospodářství se stal rozkvět automobilového průmyslu. Největšími společnostmi zabývajícími se výrobou automobilů v této době byly Ford Motor Company a General Motors.¹²³ Rozvoj automobilového průmyslu si vyžádal zlepšení a rozšíření silniční sítě, přičemž hlavním investorem stavby nových silnic a dálnic byla federální vláda. Společně se silnicemi vznikaly nové čerpací stanice a zvyšovala se spotřeba pohonných hmot. Ropný průmysl a ropa obecně se staly „nejefektivnějším zdrojem energie“.¹²⁴

Obrana a bezpečnost

V prvních poválečných letech znamenal atomový monopol pro Spojené státy záruku bezpečí, a proto obranné plány postavily převážně na vlastnictví atomové bomby. Od roku 1945 probíhala demobilizace a snížil se i vojenský rozpočet.¹²⁵ Demobilizace odrážela i požadavek americké veřejnosti na návrat vojáků do vlasti.

Kongres, aby dokázal zkoordinovat armádu, policii a tajné služby, přijal v roce 1947 zákon o národní bezpečnosti, na jehož základě byla vytvořena Národní vojenská správa¹²⁶ a Rada národní bezpečnosti.¹²⁷ Další novou institucí se stala Ústřední zpravodajská služba (*Central Intelligence Agency*; CIA)¹²⁸ a později vznikla také Národní bezpečnostní služba.¹²⁹

---

¹²³ Společnost General Motors vyráběla automobily pro různé vrstvy obyvatel. Například auta značek Chevrolet, Pontiac, Oldsmobil, Buik nebo Cadillac. Srov. Halberstam, D., c. d., s. 116- 118.

¹²⁴ Spojené státy měly snadno těžitelné a levné domácí zdroje ropy, což napomáhalo rozvoji hospodářství. Halberstam, D., c. d., s. 116.

¹²⁵ Od konce války do roku 1947 se snížil stav amerických ozbrojených sil z 12 na 1,5 milionu mužů a rozpočet klesl z 90,9 miliardy na 10,3 miliardy. Srov. Halberstam D., c. d., s. 35.

¹²⁶ Předsedali jí ministr obrany a jeho náměstci pro pozemní armádu, námořnictvo a letectvo.

¹²⁷ Zastoupení zde měli prezident, náměstci ministra obrany a ministr zahraničí.

¹²⁸ CIA sloužila k řízení výzvědných akcí v zahraničí.

¹²⁹ Její doménou bylo sledování médií a styk se zahraničními výzvědnými službami.

Roku 1949 sovětští vědci sestrojili funkční atomovou bombu, která přispěla k neklidu a obavám z nukleární války.¹³⁰ Spojené státy musely začít řešit obranu země, kterou do té doby opomíjely.¹³¹

Rada národní bezpečnosti vytvořila v roce 1950 dokument s názvem NSC-68,¹³² který navrhoval v rámci úspěšné zahraniční politiky a ochrany národních zájmů militarizaci politiky zadržování komunismu. Program plánoval zvýšení výdajů na obranu, rozšíření konvenčních sil a přípravu na možný nukleární útok. NSC-68 navrhoval ambiciózní až agresivní politiku, ale ve skutečnosti nebyl nikdy plně realizován.¹³³

V politických kruzích se v souvislosti se získáním atomové zbraně Sověty začalo diskutovat o možnosti vývoje vodíkové bomby.¹³⁴ Někteří vědci a politici považovaly vývoj takové zbraně za nemorální. Atomová bomba byla vyrobena kvůli válečnému konfliktu, zatímco k vývoji vodíkové bomby by došlo v době míru.¹³⁵ Všeobecný strach, že by Sovětský svaz vyvinul vodíkovou bombu dříve než USA přispělo k definitivnímu rozhodnutí a v lednu 1950 Truman vývoj bomby oficiálně schválil.¹³⁶

---

¹³⁰ Úřady se snažily obyvatele před tímto nebezpečím uklidnit a nechávaly vyrábět například instruktážní filmy s popisem co dělat v případě útoku Sovětského svazu a výbuchu atomové bomby. V roce 1951 byl vyroben krátký kreslený film pro děti s názvem *Duck and Cover*, který názorně popisuje, jak mají v případě nebezpečí postupovat. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=9cJ4GjE9yzI> [citováno 4.března 2010]

¹³¹ Halberstam, D., c. d., s. 35

¹³² NSC je anglická zkratka pro Radu národní bezpečnosti – *National Security Council*.

¹³³ Durman, K., c. d., s. 312; Patterson, J. T., c. d., s. 176-178; McCullough, D., *Truman*, New York 1992, s. 925.

¹³⁴ O možnosti sestrojení bomby na základě fúze se vědělo již při pokusech o sestrojení atomové bomby, ale v té době nebylo potřeba ji vyvinout. Halberstam, D., c. d., s. 38.

¹³⁵ Většina politiků, na rozdíl od vědců, o užitečnosti vodíkové bomby nepochybovala. Někteří vědci se prací na výzkumu „superbomby“ zřekli. Jiní, jako například Edward Teller se úkolu zhostili bez pochybností. Srov. Halberstam, D., c. d., s. 36, 42-44.

¹³⁶ První zkouška americké vodíkové bomby se konala 1. listopadu 1952. Srov. Patterson, J. T., c. d., s. 174-175.

Společnost, kultura

Dobové události měly vliv i na jednotlivé skupiny obyvatelstva. Do Spojených států amerických se vraceli veteráni z druhé světové války, prosperita poválečných let pozitivně ovlivňovala kvalitu života, rostla populace. V průběhu války došlo ke změnám postavení ženy ve společnosti, přistěhovalců nebo černošského obyvatelstva.

Například ženy se dostaly do pozice, kdy musely zaujmout místa, která do té doby zastávali muži.¹³⁷ Poválečná léta ovšem očekávala, že se ženy opět vrátí do role starostlivých a pečujících manželek v domácnosti. Mnohé z nich se však nehodlaly vrátit k roli pečovatelky o rodinný život a obhajovaly práva žen na rovnoprávnost. Podobný dopad měla válka i na situaci černošského obyvatelstva. Afroameričané se začali více hlásit o svá práva a bojovat proti diskriminaci.¹³⁸

Americká společnost si přála návrat vojáků, kteří stejně jako ona toužili po „normálním“ životě. Téměř dvě třetiny mužů, kteří se měli navrátit, byly ve věku mezi osmnácti a čtyřiatřiceti lety.¹³⁹ V roce 1944 prošel schválením zákon o kompenzaci veteránů, který jim poskytoval příspěvky na vzdělání, léčení, stavbu domů i příspěvky v nezaměstnanosti.¹⁴⁰

Na jednu stranu s návratem veteránů vzrostla rozvodovost, protože mladí lidé, kteří se kvůli válce brali příliš brzy, se nedokázali přizpůsobit společnému životu.¹⁴¹ Na stranu druhou se zvýšila porodnost a nastala populační exploze, často označovaná anglickým výrazem *baby boom*. Kvůli válce lidé odkládali založení nebo rozšíření rodiny, což si snažili vynahradit v poválečných letech. *Baby boom* vyvrcholil v roce

---

¹³⁷ Počet zaměstnaných žen se zvýšil více než o padesát procent.

¹³⁸ Patterson, J. T., c. d., s. 19-38.

¹³⁹ Tamtéž, s. 13.

¹⁴⁰ *GI Bill of Rights*.

¹⁴¹ Patterson ve své knize odkazuje na film Nejlepší léta našeho života (*The best years of our lives*) natočený v roce 1946 a popisující napětí a nejistotu, která často následovala po návratu veteránů do běžného života. Srov. Patterson, J. T., c. d., s. 14.

1957 a znamenal přibližně třicetiprocentní nárůst obyvatelstva od roku 1945 do roku 1960.¹⁴²

Američané si přáli kvalitní a dostupné bydlení. V blízkosti velkých měst začala vznikat rozsáhlá předměstí, na kterých probíhala výstavba poměrně levných a pro obvyčejného člověka dostupných rodinných domů.¹⁴³ Tento fakt po válce a převážně v padesátých letech způsobil migraci obyvatelstva z měst na předměstí.¹⁴⁴ Obyvatelé nových domů dojížděli za prací do měst, která byla s předměstími propojena silnicemi a dálnicemi. Pro lidi z předměstí bylo vlastnictví auta běžnou normou,¹⁴⁵ což podpořilo i automobilový průmysl, který v té době vzkvétal.¹⁴⁶

Spolu s předměstími rostla i konformita a uniformita společnosti. Přesunutí obyvatel na předměstí mělo za následek jejich oddělenost od různorodosti a změn města. Platilo to zejména pro ženy, které se většinou starali o domácnost a byly izolované od okolního světa. Lidé se setkávali převážně se svými sousedy, kteří řešili podobné problémy a sdružovali se v různých společenských institucích.¹⁴⁷ Zvýšil se zájem o náboženství.¹⁴⁸

Blahobyt společnosti byl čím dál patrnější. Většina lidí měla práci, mohla nakupovat nabízené zboží, stěhovat se s rodinami na předměstí. Veteráni mohli studovat a stát se úředníky místo dělníků. Život byl pohodlný a mnohým se podařilo

---

¹⁴² Patterson, J. T., c. d., s. 76-77.

¹⁴³ William J. Leir, inspirován masovou výrobou Henryho Fordy, začal s výstavbou takových domů na Long Islandu, kde na zemědělské půdě vytvořil předměstí New Yorku. Podle svého stavitele dostalo název Levittown. Podobná předměstí začala vznikat i v blízkosti ostatních velkých měst.

¹⁴⁴ Neznamenalo to však, že by se města vylidňovala. Naopak. Mnoho lidí se z menších měst stěhovalo do větších a velkou část tvořili i afroameričané. Předměstí však nebyla určena pro každého a černošské obyvatelstvo nebylo v tomto poklidném světě žádoucí. Srov. Patterson, J. T., c. d., s. 26-29.

¹⁴⁵ Fried, R. M., *Nightmare in Red: McCarthy Era in Perspective*, New York 1990, s. 4.

¹⁴⁶ Srov. Halberstam, D., c. d., s. 127-139.

¹⁴⁷ Vznikaly občanské kluby, zahradnické nebo herní spolky apod.

¹⁴⁸ Jedním z popudů návratu k náboženským hodnotám mohla být studená válka. Ve srovnání s atheistickými komunisty se lidé chtěli stát členy církví.

vyplnit si svůj „americký sen“ o vlastnictví domu. Opět tento stav nelze brát paušálně. I v prosperujících Spojených státech se našly oblasti, které se daly označit za chudé.¹⁴⁹

Kultura byla rovněž ovlivněna válkou. Vznikaly nové knihy, filmy s válečnou tematikou. Dále měla na kulturu vliv spotřební revoluce, která přesunula část života veřejnosti do nově zbudovaných nákupních středisek. Součástí domácností se stávaly televizory, které změnily náplň volného času, který lidé dříve věnovali četbě knih, setkávání s přáteli nebo návštěvám kin. Vliv na společnost měli i nové filmové hvězdy, zpěváci, začala éra muzikálů.¹⁵⁰

Převážná část veřejnosti neměla příliš zájmu na pokračování reforem ani na rychlém řešení problému „bílí – černí“. „Průměrný bílý Američan chtěl mít svůj klid a jistoty.“¹⁵¹

---

¹⁴⁹ Srov. Patterson, J. T., c. d., s. 27-28.

¹⁵⁰ Durman, K., c. d., s. 307.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 307.

Druhá kapitola

„Hon na čarodějnice“

Na přelomu čtyřicátých a padesátých let dvacátého století se ve Spojených státech začal objevovat fenomén dnes známý pod názvem „hon na čarodějnice“. Toto pojmenování je metaforou¹⁵² označující události úzce spojené s antikomunistickým smýšlením, které se po druhé světové válce projevilo u velké části obyvatelstva USA. Antikomunismus se stal hlavní složkou „honu na čarodějnice“, avšak nebyl jediným aspektem; v pozdějším období se štvancem mohl stát téměř kdokoli, jenž se jakýmkoli způsobem odlišoval od normy, ať už názorem, chováním, postoji nebo svým původem;¹⁵³ populární se stalo slovo „*un-American*“, neamerický. Přestože „hon na čarodějnice“ odkazuje na historicky zavedené americké hodnoty, zároveň je svými projevy popírá.¹⁵⁴

„Hon na čarodějnice“, zahraničními autory rovněž označovaný jako *the second Red Scare* (druhý strach z „rudých“)¹⁵⁵ nebo období antikomunismu, bývá často nahrazován výrazem *mccarthyismus*. Na základě studia materiálů k dané problematice se domnívám, že tyto dva termíny nelze zaměňovat. „Hon na čarodějnice“ je mnohem širší pojem označující období zhruba deseti let od roku 1947 do roku 1957.¹⁵⁶ V rozmezí těchto deseti let se v plné míře stal součástí amerického života.

---

¹⁵² V originále „*witch-hunt*“ připodobňuje projevy antikomunismu v polovině dvacátého století k událostem ze sedmnáctého století. Odkazuje na hledání a pronásledování nepřítele za pomoci nepřiměřených metod a bez potřeby prokázat vinu či nevinu. Podobnost lze najít ve využívaných praktikách.

¹⁵³ Američané si vždy zakládaly na hodnotách vytvořených otci zakladateli, na americkém mýtu, a cokoli narušovalo jejich americkou „rovnováhu“ bylo považováno za nežádoucí. Toinet, M.-F., c. d., s. 18.

¹⁵⁴ Například porušováním práv a svobod jednotlivce deklarovaných americkou ústavou.

¹⁵⁵ Označení „rudý“ bylo synonymem ke slovu komunista. Za první „strach z rudých“, mnohokrát označovaný pouze jako *Red Scare*, je běžně označováno období mezi lety 1919-1920, kdy se po první světové válce projevil vliv bolševické socialistické revoluce z roku 1917. Srov. Schrecker, E., *Many Are the Crimes: McCarthyism in America*, Boston 1998, s. 55-67.

¹⁵⁶ Toinet, M.-F., c. d., s. 7.

Samozřejmě se začal postupně projevovat již od konce druhé světové války a jeho dozvuky provázely i konec padesátých let. Přesto někteří autoři používají jako zastřešující pojem právě výraz mccarthyismus.¹⁵⁷

Označení mccarthyismus zastupuje mnohem kratší etapu americké historie spadající do období „honu na čarodějnice“.¹⁵⁸ Éra mccarthismu dostala jméno po senátoru Josephu Raynoldovi McCathym, jenž se v rámci pronásledování komunistů ve svém vrcholném období stal symbolem „honu na čarodějnice“. Ačkoli jeho jméno dalo název tomu, co existovalo již dříve, pojem mccarthyismus ve své práci spojuji s obdobím mezi lety 1950, kdy se McCarthy dostal do čela protikomunistického tažení, a 1954, kdy mu senát vyslovil nedůvěru a jeho vliv začal upadat.¹⁵⁹

Přestože byly počátky „honu na čarodějnice“ úzce spojeny s politikou a politickým směřováním státu, postupně zasáhl všechny oblasti lidského života.

Počátky „honu na čarodějnice“

Kořeny „honu na čarodějnice“ sahají až do počátku dvacátých let dvacátého století, kdy se projevoval nesouhlas a protiakce vůči socialistickým a komunistickým myšlenkám přicházejícím do Spojených států společně s přistěhovalci.¹⁶⁰ Základy „honu na čarodějnice“ však nejvíce ovlivnila léta třicátá a období druhé světové války. Nový úděl, který měl americký stát vyvést z ekonomické krize byl pravicovými politiky a intelektuály často spojován se socialismem a komunismem. V roce 1938 byl zřízen sněmovní Výbor pro neamerickou činnost (*House Un-American Activities*

---

¹⁵⁷ Například E. Schrecker nebo R. M. Fried.

¹⁵⁸ Termín mccarthyismus poprvé použil ve své karikatuře Herbert Lawrence Block 29. března 1950. Srov. Powers, R. G., *Not Without Honor: the History of American Anticommunism*, New Haven 1998, s. 242.

¹⁵⁹ Srov. Toinet, M.-F., c. d., s. 7, 64.

¹⁶⁰ V těchto letech byli lidé trestáni podle Zákona o pobuřování (*Sedition Act*). Ve srovnání s „honem na čarodějnice“ byly represe mnohem ostřejší a agresivnější. Srov. Caute, D., *The Great Fear: the Anti-Communist Purge Under Truman and Eisenhower*, New York 1978, s. 20.

Committee; HUAC), který měl vyšetřovat osoby s levicovým zaměřením.¹⁶¹ O dva roky později schválil Kongres Smithův zákon,¹⁶² který jako trestný čin označoval propagaci, obhajobu a podporu svržení vlády silou nebo násilím.¹⁶³ Kontrolu osob a skupin, u kterých vyvstávala možnost podvratné činnosti, spustil i ředitel Federálního úřadu pro vyšetřování (*Federal Bureau of Investigation*; FBI) John Edgar Hoover.¹⁶⁴ V roce 1942 začalo ministerstvo spravedlnosti vytvářet seznam skupin považovaných za neloajální vůči státu.¹⁶⁵ Toto je pouze stručný výčet aktivit a opatření, které k „honu na čarodějnice“ přispěly.

Druhá světová válka částečně změnila postoj vůči Sovětskému svazu k lepšímu. Spojenectví potlačilo pocity nedůvěry a podpořilo levicová smýšlení z třicátých let.¹⁶⁶ V prvních letech po válce ještě pozitivní vztahy k SSSR přetrvávaly, ale postupně se kvůli vlivu antikomunismu začaly vytrácet. Přesto, že v následujících letech veřejné mínění zastávalo antikomunistický postoj, konfrontaci se SSSR si nepřálo.¹⁶⁷

Hlavní příčinou rozpoutání „honu na čarodějnice“ se bezpochyby stal viditelný posun směrem ke studené válce. Mezinárodní rozpory mezi Sovětským svazem a Spojenými státy podpořila i rozdílnost mezi jejich politickými systémy a způsoby vlády. Sovětský svaz byl vnímán jako ohrožení zájmů a hodnot americké společnosti.¹⁶⁸ Další reálnou hrozbou se stalo nebezpečí ozbrojeného konfliktu. K narůstajícímu napětí mezi Sovětským svazem a Spojenými státy přispěly i špionážní aféry, které se začaly objevovat od roku 1945.

---

¹⁶¹ Patterson, J. T., c. d., s. 179.

¹⁶² *Smith Act* nebo *Alien Registration Act* byl původně zaměřen proti nacistům.

¹⁶³ Lidé nemuseli jednat, stačilo, když tyto myšlenky podporovali. Srov. Patterson, J. T., c. d., s. 179-180.

¹⁶⁴ V roce 1941 Kongres pověřil armádu a námořnictvo k hromadnému propouštění federálních zaměstnanců, kteří jednaly proti národním zájmům.

¹⁶⁵ Patterson, J. T., c. d., s. 180.

¹⁶⁶ Litera, B., c. d., s. 10.

¹⁶⁷ Toinet, M.-F., c. d., s. 20.

¹⁶⁸ Tamtéž, 19.

Špionážní aféry

Některé ze špionážních afér odkazovaly na vyzvědačství během druhé světové války, jiné na dobu začínající války studené. S nečekaně brzkým sestrojením sovětské atomové bomby začala být otázka špionáží velmi aktuální. Špionážní aféry ještě více podnítily „hon na čarodějnice“, který na počátku padesátých let dosáhl svého vrcholu. Od jednoho obviněného vedla cesta k dalšímu a počet obviněných stoupal. Informátoři často byli bývalí sověští agenti.¹⁶⁹ U většiny stíhaných a obžalovaných osob dodnes nelze s jistotou říci, jestli se jejich obvinění zakládala na pravdě.

Ještě před koncem války, v červnu 1945, byla v Kanadě odhalena špionážní síť kolem levicového vědeckého časopisu Amerasia. FBI zatkl člena státní správy Johna Stewarta Service, a několik dalších zaměstnanců vydavatelství. FBI našel v kancelářích Amerasie stovky tajných dokumentů, které mimo jiné obsahovaly přísně střežené informace o zahraničních plánech USA.¹⁷⁰ Všichni zatčení zaměstnanci Amerasie byly kvůli pochybení FBI¹⁷¹ zproštěni viny, některým udělil soud pokutu za nelegální držení vládních dokumentů. Dalším zdrojem informací o špionážích byl Igor Sergejevič Guzenko,¹⁷² úředník sovětského velvyslanectví v Torontu, který potvrdil hypotézy o výzvědných akcích Sovětského svazu během druhé světové války.¹⁷³

Zmiňované aféry proběhly bez velkého rozruchu a ani jedna neprokázala účast vládních úředníků na špionážích. Jinak tomu ovšem bylo u případu amerického diplomata a vysokého úředníka ministerstva zahraničí Algera Hisse. V roce 1948

---

¹⁶⁹ Jednou z nich byla i Elizabeth Bentley, která měla posílat Sovětům data, která jí dali federální zaměstnanci. Srov. Fried, R. M.: *Nightmare in Red: McCarthy Era in Perspective*, New York 1990, s. 81.

¹⁷⁰ Například Americké plány na bombardování Japonska.

¹⁷¹ Agenti FBI se do kanceláří Amerasie dostali nelegálním způsobem. Srov. Powers, R. G., c. d., s. 195.

¹⁷² Podle Powerse Guzenko zběhl do amerického tábora v září roku 1945. Patterson uvádí počátek roku 1946.

¹⁷³ Patterson, J. T., c. d., s. 181-182.

obvinil Hise ze špionáže Whittaker Chambers,¹⁷⁴ novinář, bývalý sovětský agent a člen komunistické strany. Zpočátku to vypadalo, že obvinění proti Hissovi budou stažena,¹⁷⁵ ale postupně se odhalovala nová svědectví vypovídající proti němu. Hiss nejprve spojení s Chambersem popíral, ale při veřejné konfrontaci přiznal, že se s ním již dříve setkal. Chambers podal pouze nepřímé důkazy, ale Hiss byl obviněn z křivopřísežnictví a roku 1950 odsouzen k pěti letům vězení.¹⁷⁶

V Anglii se v září 1949 začal projednávat případ německého fyzika Klause Fuchse.¹⁷⁷ Ten od roku 1944 působil ve Spojených státech, kde v rámci projektu Manhattan pracoval na vývoji atomové bomby. Fuchs byl podezřelý z předávání utajených informací o atomovém výzkumu Sovětskému svazu, k čemuž se následně přiznal a roku 1950 byl zatčen a uvězněn.¹⁷⁸

Od Fuchse se vyšetřovatelé dostaly přes další podezřelý¹⁷⁹ k pravděpodobně nejdiskutovanějšímu případu Julia a Ethel Rosenbergových. Ti byli v létě 1950 zatčeni a soudní proces začal v březnu 1951. Soud je shledal vinnými ze spiknutí za účelem špionáže a soudce Irving Robert Kaufman vynesl rozsudek smrti.¹⁸⁰ Přes nespočet protestů, žádostí o revizi procesu a žádostí o milost¹⁸¹ byli manželé Rosenbergovi

---

¹⁷⁴ Hiss měl Chambersovi údajně poskytovat tajné dokumenty.

¹⁷⁵ Chambers byl oproti vysoce postavenému Hissovi nedůvěryhodný. V procesu sehráli důležitou roli republikáni, zejména Richard Milhouse Nixon, který odmítal uzavření případu a trval na pokračování ve vyšetřování.

¹⁷⁶ Halberstam, D., c. d., s. 22-26.

¹⁷⁷ Fuchs během války emigroval do Velké Británie, kde získal i britské občanství.

¹⁷⁸ Halberstam, D., c. d., s. 46-50.

¹⁷⁹ S Fuschem byl spojen Harry Gold, který vedl k Davidu Greenglassovi a jeho ženě a dalším. Greenglass byl bratrem Ethel Rosenbergové.

¹⁸⁰ Kaufman je odsoudil podle špionážního zákona z roku 1917.

¹⁸¹ Ze známých osobností dali svou nespokojenost s rozsudkem najevo například Albert Einstein, papež Pius XII nebo Jean Paule Sartre.

19. června 1953 popraveni.¹⁸² Osud Rosenbergových vzbudil rozruch po celém světě a debaty o jejich vině či nevině se objevují dodnes.¹⁸³

Antikomunismus v politice

Vědomí rozšiřování komunismu ve světě vedlo ve Spojených státech k pocitům strachu, nedůvěry a podezírání. Politické boje mezi republikány a demokraty tuto situaci ještě zhoršovaly. Obě strany se snažily přisvojit si téma antikomunismu¹⁸⁴ a použít ho proti sobě. Republikáni a demokraté se mezi sebou osočovali z „měkkosti“ vůči komunismu, a tím, že se navzájem snažili přesvědčit o opaku, antikomunistickou hysterii ještě umocňovali. Také se snažili přesvědčit veřejnost, že mezi americkými a sovětskými komunisty je úzké pouto.¹⁸⁵ Mohlo se zdát, že je vláda v postoji proti komunismu sjednocena.¹⁸⁶ Po vzestupu Josepha McCarthyho k moci se antikomunismus stal jedním z hlavních bodů politiky republikánské strany.¹⁸⁷

V průběhu „honu na čarodějnice“ využívala vláda mnoho zákonů a nařízení, které jí pomáhaly legalizovat akce pořádané proti podvratným činnostem. Některé zákony pocházeli z dřívějších dob, jiná opatření vznikala nově.¹⁸⁸ Všechna se však v rukou vyšetřovacích komisí a výborů měnila ve zbraň proti komunistům a jejich

---

¹⁸² Poprava elektrickým proudem proběhla ve federální věznici Sing Sing ve státě New York. Srov. Cauter, D., c. d., s. 62-69.

¹⁸³ Podle slov Mortona Sobellse, který byl spolu s Rosenbergovými souzen a který v roce 2008 poskytl rozhovor pro New York Times, byl zapojen do výzvědné činnosti pouze Julius Rosenberg. Jeho žena prý o aktivitách svého muže věděla, ale na špiónážích se nepodílela. Srov. *Figure in Rosenberg Case Admits to Societ Spying*, in: The New York Times. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2008/09/12/nyregion/12spy.html?pagewanted=1&sq=september%20%202008%20morton%20sobell&st=cse&scp=1> [citováno 15. února 2011]

¹⁸⁴ Za sklony ke komunismu byli často obviňováni i liberální politici a intelektuálové.

¹⁸⁵ Komunistická strana USA byla malá a ne příliš vlivná strana. S komunistickými stranami v Evropě se svým zastoupením a vlivem nedá srovnávat. Přesto se stala terčem „honu na čarodějnice“. Srov. Toinet, M.-F., c. d., s. 102.

¹⁸⁶ Pro své voliče nechávala například vytvářet antikomunistické spoty. Srov. http://www.youtube.com/watch?v=g_DaMKUP3Og&feature=grec_index [citováno 8. března 2010]

¹⁸⁷ Halberstam, D., c. d., s. 62.

¹⁸⁸ Toinet, M.-F., c. d., s. 39.

sympatizantům. Po volbách v roce 1946 se prezident Truman rozhodl jmenovat prozatímní komisi pro zkoumání loajality státních zaměstnanců a v březnu 1947, devět dní po vydání Trumanovy doktríny, vydal výkonné nařízení č. 9835, kterým nařídil ověřování loajality úředníků. Propojil tak hrozbu vnějšího a vnitřního nebezpečí komunismu a napomohl upevnění antikomunismu v politice USA.¹⁸⁹

V roce 1947 Kongres rovněž prosadil Taft-Hartleyův zákon,¹⁹⁰ který byl reakcí na vlnu stávek provázející poválečná léta. Zákon upravoval náležitosti spojené s vedením stávek a také reagoval na široce rozšířené obavy o ovládání odborových svazů komunisty a požadoval, aby každý odpovědný odborový vůdce podepsal čestné prohlášení, že není členem komunistické strany.¹⁹¹

Dne 20. září 1950 byl Kongresem přijat Zákon o vnitřní bezpečnosti, též McCaranův zákon,¹⁹² který mimo jiné obsahoval čtyři důležité body týkající se „honu na čarodějnice“. Registrace „komunistických organizací“,¹⁹³ zesílení špionážních zákonů, úprava imigračních a naturalizačních zákonů a v případě pohotovosti zadržování potencionálních špiónů a sabotérů. Legislativním závěrem bylo, že svět komunismu má za cíl zřízení totalitní diktatury v USA, způsobené zradou, infiltrací, sabotáží a terorismem. O komunistické straně bylo uvedeno, že přeměrovala svou loajalitu zahraniční mocnosti.¹⁹⁴ McCaranův zákon měl dopad zejména na potenciální imigranty a návštěvníky. Zákaz vstupu na americkou půdu měl každý, kdo byl kdy

---

¹⁸⁹ Toinet, M.-F., c. d., s. 25.

¹⁹⁰ Zákon o vztazích mezi vedením podniků a pracujícími (*Labour-Management Relation Act*). Truman schválení zákona vetoval, většina Kongresu přesto zákon prosadila. Svým postojem si v prezidentských volbách roku 1948 získal přízeň odborářů. Srov. Patterson, J. T., c. d., s. 148.

¹⁹¹ Patterson, J. T., c. d., s. 50-51.; Caute, D., c. d., s. 355-356.

¹⁹² *Internal Security Act (McCarran Act)*. Prezident Truman zákon vetoval, ale Kongres ho přesto prosadil.

¹⁹³ Žádná organizace se pod tímto zákonem nikdy nepřihlásila, protože by se dobrovolně vystavila útokům a represím.

¹⁹⁴ Caute, D., c. d., s. 38-39.

členem nějakého sdružení prosazující totalitarismus, pokud neprokázaly zřeknutí se vyznání nebo pokud to nebyl totalitarismus fašistický a nacistický.¹⁹⁵

V průběhu let byla kromě těchto několika ukázkových nařízení vydávána mnohá další. Některá z nich tyto starší formy zákonů upravovala nebo doplňovala.¹⁹⁶

Role senátora McCarthyho

Vliv senátora McCarthyho se projevil zejména v letech 1950-1954. Toto čtyřleté období lze označit na vrchol „honu na čarodějnice“. McCarthy využíval atmosféry strachu, která s vědomím, že Sovětský svaz získal atomovou bombu, komunisté zvítězili v čínské občanské válce a USA vstoupily do války v Koreji, zesilovala. McCarthyho éra byla plná obviňování, útoků a vyhrožování a postupně zasáhla všechny vrstvy obyvatelstva.

Joseph Raymond McCarthy se narodil roku 1908 v Grand Chute ve Wisconsinu v katolické rodině chudého farmáře.¹⁹⁷ Přesto, že musel více pomáhat doma než se věnovat škole, se mu podařilo vystudovat právní fakultu v Milwaukee. Po škole nejprve pracoval jako obhájce v právní firmě¹⁹⁸ a roku 1939 se stal soudcem u obvodního soudu.¹⁹⁹ V roce 1942 nastoupil do armády a po dvou letech služby se opět vrátil k funkci oblastního soudce. Roku 1946 získal senátorské křeslo za stát Wisconsin,²⁰⁰ což ho vyneslo do vysoké politiky. Do roku 1950 byl průměrným

---

¹⁹⁵ Jednou z částí McCarranova zákona bylo vytvoření táborů, ve kterých by v případě pohotovosti, invaze nebo povstání byly bez soudního procesu zadrženy kdokoli, kdo byl od ledna 1949 členem Komunistické strany. Srov. Cate, D., c. d., s. 39.

¹⁹⁶ Například zákon o kontrole komunistů z roku 1954 nebo výkonná nařízení č. 10241 a č. 10450 upravující ustanovení o loajalitě úředníků. Srov. Toinet, M.-F., c. d., s. 163-164.

¹⁹⁷ Podle R. G. Powerse do jisté míry ovlivnil McCarthyho antikomunistické smýšlení již jeho původ. Srov. Powers, R. G., c. d., s. 236-237.

¹⁹⁸ V té době byl členem Demokratické strany.

¹⁹⁹ Měl pověst „soudce, který se nebojí vykládat si zákon velmi osobitým způsobem.“ Srov. Toinet, M.-F., c. d., s. 28.

²⁰⁰ Ve všeobecných volbách porazil demokrata Howarda McMurraye, kterého obvinil ze sklonů ke komunismu.

senátorem a téma antikomunismu využíval v malé míře, aniž by mu přikládal větší význam.²⁰¹

Před senátními volbami v roce 1950 se snažil zviditelnit a téma antikomunismu mu zajistilo dostatečnou publicitu. Výrazným bodem se stal jeho projev v klubu republikánských žen ve Wheelingu v Západní Virginii z ledna 1950, během něhož prohlásil: „*Držím tu v ruce seznam 205 jmen členů komunistické strany, sdělených státnímu tajemníkovi, kteří přese všechno dosud pracují ve Státním departmentu a utvářejí jeho politiku.*“²⁰² Od McCarthyho byl tento výrok velmi troufalý, protože žádný seznam ani jiné podklady pro své tvrzení neměl. Přesto, že nikdy nebyl schopen předložit důkazy svých obvinění a jeho odpovědi na otázky ohledně seznamu komunistů byly nepřesné a scestné, mu jeho osočování státního zřízení z infiltrace komunisty procházelo a vyneslo ho do čela protikomunistického tažení.²⁰³

McCarthyho způsob odporu proti komunismu zpočátku získal podporu mnoha antikomunistů v USA.²⁰⁴ K jeho oblibě přispěly i časté útoky na demokraty. Z McCarthyho se díky antikomunismu stal mocný politik, kterému nebylo radno se stavět na odpor. Za všechny uvedu příklad demokratického senátora Millarda Tydingse, jež stál v čele senátní komise, která měla na starosti vyšetřování a ověřování McCarthyových obvinění. Tydings v závěrečné zprávě vyšetřování odsoudil McCarthyho obvinění jako podvod a mystifikaci, „*a fraud and a hoax*“. McCarthy zahájil proti Tydyngsovi kampaň, po které se již do senátu nevrátil. Strach ze zničení reputace a kariéry utlumil protesty proti McCarthymu, který dál pokračoval ve své politice.²⁰⁵ Jména, která ve svých projevech uváděl, mu ve většině případů

---

²⁰¹ Toinet, M.-F., c. d., s. 28-29.

²⁰² Cit. dle: Toinet, M.-F., c. d., s. 29.; též Caute, D., c. d., s. 48.

²⁰³ Toinet, M.-F., c. d., s. 29-31.

²⁰⁴ Z politických přívrženců to byli například Edgar Hoover, Richard Nixon, Alfred Kohlberg nebo Joseph Brown Matthews, kteří mu rovněž poskytovali materiály k doložení jeho obvinění. Srov. Powers, R. G., c. d., s. 241.; mezi veřejností získal zastávce mezi katolíky, republikány, méně vzdělanými lidmi nebo nižšími třídami. Srov. Toinet, M.-F., c. d., s. 65.

²⁰⁵ Schrecker, E., c. d., s. 247-249.; též Powers, R. G., c. d., s. 241-243.

poskytovala FBI a patřila převážně lidem, kteří v průběhu třicátých let sympatizovali s levicí.²⁰⁶

McCarthy měl rád popularitu, rád byl středem pozornosti a antikomunismus mu to zajišťoval. Uměl velmi dobře mluvit a pracovat s davem. Svá tvrzení říkal takovým způsobem, že většinou nebylo jisté, co vlastně řekl a jak to myslel. Významnou roli v zajištění publicity McCarthyho zajišťoval tisk, kterým též velmi zdatně manipuloval.²⁰⁷ McCarthy se stal na popularitě závislý tak, že mu bylo jedno koho obviní, důležité bylo, že se o něm mluvilo. Když o něj média přestala mít zájem, psychicky to špatně nesl.²⁰⁸

Poté, co Eisenhower obsadil místo v Bílém domě, McCarthy pro republikány ztrácel na významu. Nebyl důvod k dalšímu osočování demokratů. McCarthy postupně ztrácel v senátu moc a mnozí politikové se od něho distancovali. Nepřízeň veřejnosti si McCarthy získal převážně tehdy, když ze sklonu ke komunismu začal obviňovat protestantskou církev a armádu.²⁰⁹ V prosinci 1954 vyslovil senát McCarthyho nedůvěru a jeho politický vliv a popularita výrazně poklesly. V roce 1955 se pokusil navrátit na výsluní s tématem obrany občanských svobod, ale neuspěl.²¹⁰ Vláda dala téhož roku najevo, že McCarthy je ve společenských funkcích nežádoucí. Svůj odchod z politiky nesl těžce, propadl alkoholu a 2. května 1957 zemřel.²¹¹

---

²⁰⁶ Halberstam, D., c. d., s. 58.

²⁰⁷ McCarthy znal termíny uzávěrek, uvědomoval si konkurenční boj mezi deníky a poskytoval tisku aktuální informace na poslední chvíli. Tisk tak neměl prostor k ověření informací a zveřejňoval vše, co mu McCarthy nabídl. Srov. Halberstam, D., c. d., s. 56, 59-60.

²⁰⁸ Toinet, M.-F., c. d., s. 37.

²⁰⁹ Obě instituce byli ve Spojených státech vysoce ceněné. Soudní slyšení s armádními důstojníky přenášela televize a veřejnost si mohla udělat vlastní názor na McCarthyho hrubé projevy a jednání. Srov. Dallek, R., *Nedokončený život: John F. Kennedy: 1917-1963*, Praha 2006, s. 170-171.

²¹⁰ Halberstam, D., c. d., s. 239.

²¹¹ Fried, R. M., c. d., s. 142.

McCarthy však nebyl jediný, kdo se „honu na čarodějnice“ chopil. Mezi jeho přívrženci mu rostla silná konkurence.²¹² Pod jejich vedením pak fungovaly nejrůznější výbory a komise, které „hon na čarodějnice“ vedly.

Represe na konci 40. let a v 50. letech

Součástí „honu na čarodějnice“ se v druhé polovině čtyřicátých let a v letech padesátých staly rozsáhlé represe komunistů, jejich sympatizantů a levicově smýšlejících osob. Na jedné straně stáli ti, kteří komunisty a liberálně smýšlející jedince pronásledovali, na straně druhé tu byli jejich oběti.

Vyšetřovatelé a jejich praktiky

Vyšetřování podvratné činnosti a komunistické infiltrace do vládních institucí, médií, škol, odborů a dalších organizací zastávalo velké množství vyšetřovacích komisí, výborů a dalších společenských seskupení. Některé z nich byly jmenovány orgány státní správy,²¹³ jiné jednaly z vlastního popudu.²¹⁴

K nejvýznamnějším orgánům, které v rámci „honu na čarodějnice“ ve Spojených státech fungovaly, bezpochyby patřil Výbor pro neamerickou činnost, HUAC, který spadal pod sněmovnu reprezentantů. Výbor pro vyšetřování neamerické činnosti působil od roku 1938. Do roku 1947 účinek HUAC nebyl příliš výrazný. To se změnilo spolu s vyšetřováním neamerické činnosti v Hollywoodu.²¹⁵ HUAC získal publicitu a stal jedním z hlavních nástrojů „honu na čarodějnice“. „Mezi jeho členy byl velký počet těch nejméně přitažlivých lidí amerického veřejného života – bigotní fanatici, rasisté, reakcionáři a nefalšovaní šašci.“²¹⁶ HUAC vyšetřoval široké

---

²¹² Například Patrick Anthony McCarran, James Oliver Eastland, William Ezra Jenner a další. Srov. Fried, R. M., c. d., s. 145.

²¹³ Existovaly orgány federální nebo lokální, jmenované jednotlivými státy, městy apod.

²¹⁴ Církevní spolky, Americká legie a další.

²¹⁵ Schrecker, E., c. d., s. 318.

²¹⁶ Halberstam, D., c. d., s. 22

spektrum údajných podvratných aktivit a používal k tomu přinejmenším rozporuplných metod. Nelegálními postupy často opomíjely právní ochranu obviněných.²¹⁷ Mezi přední členy HUAC patřili například John Rankin, Richard Nixon nebo John Parnell Thomas.²¹⁸

HUAC nezůstal jedinou komisí, která se věnovala otázkám podvratné činnosti. Po vzoru sněmovny reprezentantů senát zřídil v lednu 1951 vlastní Podvýbor pro vnitřní bezpečnost (*Senate Internal Security Subcommittee*; SISS). V prvních letech fungoval pod vedením Patricka McCarrana a stala se silným konkurentem HUAC.²¹⁹ Jakmile kontrolu nad senátem získali v roce 1952 republikáni, stal se McCarthy předsedou dosud bezvýznamného senátního podvýboru pro dohled nad činností vlády (*Subcommittee on Investigation*).²²⁰ Tyto komise a mnohé další se plně věnovaly vyšetřování ilegální činnosti a komunistického vlivu v USA.

K získávání důkazů o podvratné činnosti používaly vyšetřovací výbory z velké části informátory. V mnoha případech šlo o agenty FBI,²²¹ kteří se snažili dostat do středu komunistické strany nebo bývalé členy komunistické strany.²²² Kromě těchto „profesionálních“ udavačů se objevovali i tací, kteří většinou pod tlakem a po mnoha předvoláních poskytovaly vyšetřovatelům další jména.²²³ Ten, kdo se nepodvolil tlaku vyšetřování „riskoval kariéru, pověst, čest a v některých případech i život“.²²⁴

V průběhu „honu na čarodějnice“ se osoby, obviněné z komunistického smýšlení nebo z podvratné činnosti, práv garantovaných ústavou Spojených států

---

²¹⁷ Toinet, M.-F., c. d., s. 48.

²¹⁸ Patterson, J. T., c. d., s. 189.

²¹⁹ Caute, D., c. d., s. 104.

²²⁰ Tamtéž, 106.

²²¹ Svá svědectví podávali mimo veřejná slyšení a tyto informace používaly oficiální služby.

²²² Většinou vystupovali ve všech procesech a slyšeních a často byly za podávání informací placeni. Patřili k nim například Whittaker Chambers, Elizabeth Bentley, Louiz Budenz, Paul Crouch nebo John Lautner. Srov. Toinet, M.-F., c. d., s. 50-51.

²²³ K nejčastějším pohnutkám pro udávání se stal strach ze ztráty zaměstnání. Někteří se snažili jmenovat osoby již známé.

²²⁴ Toinet, M.-F., c. d., s. 52-55.

amerických dovolávaly s obtížemi. Pokud se obžalovaný chtěl odvolat k prvnímu dodatku ústavy, který mu měl zajišťovat svobodu projevu, byl většinou obviněn z urážky Kongresu. Využití pátého dodatku, který měl chránit před zneužitím vládní moci v právním postupu, se víceméně rovnalo přiznání viny.²²⁵ Obviněným odvolání se k ústavě Spojených států spíše přitížilo. Kongres prosazením zákona o povinnosti svědčit²²⁶ získal další nástroj k vymáhání informací.²²⁷

Velmi důležitou roli v „honu na čarodějnice“ zastával Nejvyšší soud, jehož slovo mělo ve Spojených státech největší váhu. „Hon na čarodějnice“ probíhal víceméně s jeho svolením a práva a svobody jedince zaručované ústavou obhajoval pouze sporadicky. Zejména to platilo v době předsednictví Fredericka Moorea Vinsona, kdy Nejvyšší soud prakticky „hon na čarodějnice“ a jeho metody podporoval.²²⁸ Když v roce 1957 Nejvyšší soud odmítnul a zavrhl podporu praktik „honu na čarodějnice“, ten poté téměř ustal.²²⁹

Dokud byla americká společnost a vládní instituce ochotny „hon na čarodějnice“ a jeho projevy tolerovat, měl příznivé podmínky k životu. Po nějaké době si ale Američané uvědomili, že systém nastavený „honem na čarodějnice“ není zcela v pořádku a ten začal pomalu upadat.

Dopad „honu na čarodějnice“ na život americké společnosti

U většiny Američanů na konci čtyřicátých a na počátku padesátých let rostl strach z podvrtné činnosti komunistů poměrně pomalu.²³⁰ Přesto se ve společnosti téma antikomunismu projevilo výrazně a negativně ovlivnilo její život.

---

²²⁵

Bill of Rights.

Dostupné z:

<http://www.archives.gov/exhibits/charters/bill_of_rights_transcript.html> [citováno 17. května 2011]

²²⁶ *Compulsory Testimony Act* z roku 1954.

²²⁷ Toinet, M.-F., c. d., s. 62

²²⁸ Nebránil ani kontrole loajality nebo využívání Smithova zákona, ani odpírání práva odvolat se na dodatky ústavy. Srov. Toinet, M.-F., c. d., s. 143-144.

²²⁹ Tamtéž., s. 146-147, 150.

²³⁰ Patterson, J. T., c. d., s. 184.

Z důvodu všeobecného strachu z neúspěchu ve studené válce, který by podvratná činnost mohla způsobit, lidé procesy a obvinění tolerovali.²³¹ Politické diskuse byly omezeny společně se svobodnou výměnou názorů. Obyčejní lidé mnohokrát reagovali na vlnu antikomunistického zanícení omezením politických aktivit a své myšlenky a názory si častěji nechávali pro sebe.²³²

Represe se netýkaly pouze státních správy, ale projevovaly se i v mnoha jiných oblastech americké společnosti. Terčem „honu na čarodějnice“ se stávaly vzdělávací zařízení (školy, univerzity), kde mohli pedagogové negativně ovlivňovat myšlení a vývoj dětí a mládeže.²³³ Útlum zaznamenala i věda a výzkum. Mnoha vědeckým pracovníkům bylo zabráněno pokračovat v práci, čímž se zbrzdil vědecký pokrok.²³⁴

Z americké společnosti se začala vytrácet tolerance a původní demokratické hodnoty. Objevovala se cenzura či autocenzura. Procesy vyšetřovacích komisí byly spojeny s pozorností médií a publicita poškozovala pověst občanů v osobním i profesním životě.²³⁵

Začaly vznikat černé listiny, které ovlivňovaly možnost uplatnění v zaměstnání. Černé listiny byly seznamy lidí podezřelých ze sympatizování s komunismem a podvratné činnosti, tudíž lidí pro společnost nedůvěryhodných. Osoby zapsané na černé listině nemohli najít práci, protože sami zaměstnavatelé se snažili vyhnout obvinění z podpory levicově smýšlejících osob. Existenci černých listin její tvůrci často popírali.

„Hon na čarodějnice“ některým lidem zničil pověst, život či rozbil rodinu, jiní si ji na něm postavili kariéru.²³⁶

---

²³¹ Dallek, R., c. d., s. 149.

²³² Fried, R. M., c. d., s. 4.

²³³ Toinet, M.-F., c. d., s. 152-153; Caute, D., c. d., s. 406-407.

²³⁴ To mělo například za následek, že Sověti sestrojili první družici dříve než Američané. Srov. Toinet, M.-F., c. d., s. 153.

²³⁵ Tamtéž, s. 62.

²³⁶ Fried, R. M., c. d., s. 3.

Shrnu-li dopad „honu na čarodějnice“ na společnost z výpovědí Lestra Colea,²³⁷ atmosféra vypadala asi takto:

Osoby podezřelé z komunismu byly sledovány po celých Spojených státech i v Evropě, byly jim odposlouchávány telefony a čtena korespondence. Projevovала se určitá paranoia z ohrožení komunisty a kdokoli s nimi mohl mít jen něco málo společného, ihned byl podezřelý z rozvracení národa a státu. Období „honu na čarodějnice“ bylo opravdu nevypočitatelné. Jeden den mohl být člověk na výsluní, další den vyžděncem. Většina lidí měla obavy z toho, že když nebude následovat McCarthyho a jemu podobné, bude i ona nařčena z komunismu a pronásledována HUAC. Slova jako morálka, čest a svědomí neměli v této době většího významu.²³⁸

---

²³⁷ Scénárista, zapsaný na černé listině v Hollywoodu.

²³⁸ Cole, L., *Rudý z Hollywoodu*, Praha 1986, s. 256.

Třetí kapitola

Hollywood

Hollywood, slavná čtvrť města Los Angeles na západě USA, je dodnes synonymem užívaným pro označení amerického filmového průmyslu. Od třicátých let dvacátého století do začátku let šedesátých prožíval Hollywood období označované jako zlatá éra²³⁹ nebo éra klasického hollywoodského filmu. Ta je spojena s neuvěřitelným vzestupem filmových studií, rozvojem filmové techniky,²⁴⁰ objevem výborných scénáristů a režisérů²⁴¹ nebo nových filmových tváří.²⁴² Na plátna kin přicházely filmy nejrůznějších žánrů, stylů, kvalit a návštěva biografu se stala jednou z forem odpočinku.

Věhlas Hollywoodu, „Továrna na sny“

Výrobu filmů měla na starosti filmová studia. K největším studiím v této době patřila takzvaná „Velká pětka“ (*Big Five*), k níž se řadily *Paramount*, *Twentieth Century-Fox*, *Warner Brothers*, *Radio Keith Orpheum* (RKO) a *Loew's – Metro Goldwyn Mayer* (MGM). Hned za ně se svou úspěšností dotahovala „Malá trojka“ (*Little Three*), kam patřily *Universal*, *United Artists* a *Columbia*. Samozřejmě existovalo i množství dalších studií. Některá z nich zůstala úspěšná dodnes, jiná

---

²³⁹ Každý autor určuje zlatou éru trochu jiným obdobím, většinou se však shodují na těchto datech.

²⁴⁰ Filmová technika se vyvíjela v různých směrech. Došlo k rozvoji zvukového a barevného filmu, měnil se obrazový formát nebo snímací technika. Společně s technikou se pak pozměňovala a přizpůsobovala práce produkce i výkony herců.

²⁴¹ Howard Hawks, Frank Capra, George Stevens, Otto Preminger, Elia Kazan, George Cukor, Henry King, Sydney Pollack...

²⁴² Například herečky Theda Bara, Greta Garbo, Ingrid Bergman, Rita Hayworth, Joan Crawford, Marilyn Monroe nebo herci jako Boris Karloff, James Dean, Clark Gable, Garry Cooper nebo Marlon Brando.

v průběhu let zanikla. Každé studio vlastnilo síť kin, ve kterých promítalo své filmy.²⁴³

Filmová studia si vedla dobře do doby, než na scénu přišel nový vynález; televizor. Po válce se televizní přijímače dostávaly do čím dál většího počtu domácností a zapříčinily odliv diváků a tím i zisků. V padesátých letech vliv televize stále slil a návštěvnost kin se začala prudce snižovat. Studia se snažila řešit tuto situaci mimo jiné tím, že začala vyrábět filmy určené přímo pro televizní obrazovky a pokoušela se přilákat lidi zpět do kin.²⁴⁴ Producenti se pokoušeli udržet si diváckou přízeň a tak se snažili co nejvíce vylepšit své produkty. Televizi se snažili konkurovat převážně technickou a optickou stránkou.²⁴⁵ Stoupala výroba barevných filmů a vylepšoval se i zvuk.²⁴⁶ Také došlo ke zvýšení exportu amerických filmů do zahraničí.²⁴⁷

„Hon na čarodějnice“ ve filmovém průmyslu

Hollywood však neznepokojoval pouze rozmach televize. Ani svět filmu nebyl ušetřen působení politického antikomunismu a „hon na čarodějnice“ se projevil i zde. Filmový průmysl se stal jednou z nejsledovanějších oblastí, kde se pronásledování komunistů projevilo. Požadavky na odstranění komunistického a podvrtného vlivu z filmového prostředí přicházely převážně ze strany konzervativců, kteří byli přesvědčeni, že komunisté působí na americkou filmovou tvorbu, tím ji narušují a negativně působí na mysl diváků.²⁴⁸

---

²⁴³ Srov. Röwekamp, B., *Hollywood*, Brno 2004, s. 26-48; Schatz, T., *Boom and Bust: the American Cinema in the 1940s*, New York 1997, s. 329-352.

²⁴⁴ Lev, P., *Transforming the Screen: 1950-1959*, New York 2003, s. 127-135.

²⁴⁵ V padesátých letech byl televizní obraz malý, nejasný a černobílý. Filmaři začali používat nové techniky – Technicolor, Cinemascope ...

²⁴⁶ Thompson, K., *Film History: an Introduction*, New York 1994, s. 374.

²⁴⁷ Lev, P., c. d., s. 68.

²⁴⁸ Konzervativci v roce 1944 založili Filmovou alianci pro zachování amerických ideálů, zkráceně Filmová aliance (*Motion Picture Alliance for the Preservation of American Ideals*, MPA), skrze níž proti infiltraci komunistů bojovali. Srov. Schrecker, E., c. d., s. 318.

Důvodem kritiky Hollywoodu byl fakt, že v průběhu třicátých let a druhé světové války sympatizovalo mnoho filmových režisérů, scénáristů i herců s myšlenkami komunismu.²⁴⁹ Někteří z nich se stali členy komunistické strany.²⁵⁰ Jednou z příčin „honu na čarodějnice“ byly i pracovněprávní vztahy v první polovině čtyřicátých let.²⁵¹

Dalším důvodem, proč se vyšetřování HUAC orientovalo právě na Hollywood, byla popularita, kterou filmové prostředí zajišťovalo. Díky ní se o činnosti HUAC dozvěděla široká veřejnost, protože veškerá jeho jednání sledovala média. Velkou pozornost si získalo zejména vyšetřování slavných osobností.²⁵²

„Desítka“

HUAC se zaměřil na Hollywood v roce 1947, kdy v rámci boje proti „morální zkaženosti“ a na ochranu „amerických hodnot“ začala ve filmovém průmyslu série vyšetřování, během nichž HUAC předvolal k výsledku řadu lidí z filmové branže a snažil se získat informace a důkazy o působení komunistů a jejich sympatizantů na filmovou tvorbu. HUAC předvolal k výsledku čtyřicet tři osob.²⁵³ Mezi nimi se zaměřil zejména na ty, kteří měli vliv na filmovou produkci a mohli do filmů vnést

---

²⁴⁹ Caute, D., c. d., s. 487.

²⁵⁰ Mezi komunisty patřili kupříkladu scénáristé Paul Jarrico, Dalton Trumbo nebo scénárista a režisér Herbert J. Biberman. Ti zprostředkovali přístup ke komunistické straně dalším známým osobnostem. Srov. Schrecker, E., c. d., s. 316-317.

²⁵¹ Objevovaly se rozbroje mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, kteří se sdružovali do odborových hnutí a kteří si snažili vydobýt lepší platy a zaměstnanecké výhody; nejčastěji stávkami proti filmovým studiím. Největší rozruch se v letech 1945-1946 konal kolem stávek levicového Sdružení studiových odborů (*Conference of Studio Unions*; CSU). Studia kvůli stávkám přicházela o zisky a snažila se situaci řešit podporou Mezinárodní organizace jevištních zaměstnanců (*International Alliance of Theatrical Stage Employees*), s jejichž pomocí se jí podařilo CSU utišit. Šéfové studií následně propustili zhruba deset tisíc členů CSU, kteří se již do filmového průmyslu nikdy nevrátili. Srov. Caute, D., c. d., s. 488-489; Schatz, T., c. d., s. 304-306.

²⁵² Toinet, M.-F., c. d., s. 109.

²⁵³ Röwekamp, B., c. d., s. 111.; Schreckler i Thompson potvrzují číslo čtyřicet tři, ale Caute ve své knize uvádí, že předvolaných bylo čtyřicet jedna.

prvky komunistické propagandy. Jednalo se zejména o scénáristy, kteří zodpovídali za obsahy filmů.

Oficiální slyšení se konala ve Washingtonu od října 1947 a HUAC, kterému předsedal J. Parnell Thomas, je rozdělil do dvou týdnů. Na první týden výbor naplánoval výslechy předpokládaných, takzvaně „přátelských“ svědků.²⁵⁴ K nim patřili převážně členové MPA, šéfové filmových studií i někteří herci. Nejvýrazněji s HUAC spolupracoval šéf filmového studia Jack Warner,²⁵⁵ z herců například Robert Taylor, Garry Cooper nebo Ronald Reagan. V druhém týdnu HUAC předpokládal výslech devatenácti „nepřátelských“ svědků.²⁵⁶

Tito svědci již tušili, na co se mají připravit a po poradě s právníky se dohodli na strategii, kterou měli při výsleších dodržovat. Každý měl připravenou výpověď na svou obhajobu a ve chvíli, kdy se jich výbor zeptal na otázky ohledně členství v komunistické straně, se měli odvolat k prvnímu dodatku ústavy. J. Parnell Thomas však většině žádost o přečtení připravené výpovědi zamítl. Tímto způsobem probíhala slyšení s jedenácti svědky. Pak byla slyšení náhle přesušena. Zbylých osm svědků již HUAC nevyslychal.²⁵⁷

Z jedenácti svědků, kteří před výborem vypovídali, jich však zůstalo pouze deset. Jedenáctým předvolaným byl Berthold Brecht, který krátce po slyšení opustil Spojené státy a odjel do Evropy. Těmto deseti mužům se začalo přezdívat hollywoodská „desítka“. Do ní patřili scénáristé Herbert Biberman, Alvah Bessie, Lester Cole, Ringgold Lardner mladší, Albert Maltz, John Howard Lawson, Samuel

---

²⁵⁴ „Přátelští“ svědci souhlasili s výpovědí proti komunistům a uváděli jména svých kolegů.

²⁵⁵ House Committee on Un-American Activities, *Hearings Regarding the Communist Infiltration of the Motion Picture Industry*, 80th Congress, 1st session, Washington 1947, s. 9-23.

²⁵⁶ Svědci, kteří odmítali s výborem spolupracovat. Byli mezi nimi převážně scénáristé s levicovými názory. Srov. Lev, P., c. d., s. 66.

²⁵⁷ Richard Collins, Gordon Kahn, Howard Koch, Lewis Milestone, Larry Parks, Irvin Pichel, Robert Rossen and Waldo Salt.

Ornitz, Dalton Trumbo, producent a scénárista Adrian Scott a režisér Edward Dmytryk.^{258 259}

Další slyšení s „desítkou“ trvala několik měsíců. HUAC sice nedokázal potvrdit obvinění, že by v Hollywoodu komunisté opravdu působili, ale celou „desítku“ odsoudil roku 1948 za urážku Kongresu. Tresty se pohybovaly v rozmezí od šesti do dvanácti měsíců a „desítka“ k jejich výkonu nastoupila v roce 1950.²⁶⁰

„Desítka“ se k výsledkům často stavěla ironicky, snažila se zpochybnit legálnost procesu a odvolávala se k prvnímu dodatku ústavy o svobodě projevu. Zpočátku měla mnoho příznivců a podporu řady svých kolegů. Slavné osobnosti, mezi nimiž se objevovala jména jako John Huston, Humprey Boggart, Gene Kelly nebo William Wyler, založili Spolek na ochranu prvního dodatku²⁶¹ a letěly „desítku“ podpořit na slyšení do Washingtonu.²⁶²

Názory na průběh vyšetřování a všeobecné nálady v důsledku slyšení dokládám vyjádřením několika osobností, které ve své knize *Hollywood on Trial* publikoval americký spisovatel a scénárista Gordon Kahn v roce 1948:

Fredric March – filmový a divadelní herec

„Po kom myslíte, že opravdu jdou? Kdo bude další? Bude to váš farář, komu bude řečeno, co může ze své kazatelně říkat? Bude to učitel vašich dětí, komu bude nakázáno, co má říkat ve třídách? Budou to samy vaše děti? Budete to vy, kdo se bude nervózně rozhlížet kolem předtím, než řeknete, co si myslíte? Koho pronásledují? Chtějí víc než Hollywood. Tohle se dostává do každého amerického města i městečka.“

---

²⁵⁸ Lev, P., c. d., s. 66; Schrecker, E., c. d., s. 321-322; Cate, D., c. d., s. 492-498.

²⁵⁹ O hollywoodské desítce bylo natočeno i několik dokumentů. Například <http://wn.com/Waldorf_Statement> [citováno 12.5.2011]

²⁶⁰ Toinet, M.-F., c. d., s. 112-113.

²⁶¹ *Committee for the First Amendment.*

²⁶² Schatz, T., c. d., s. 310-311.

Albert Thomas – senátor státu Utah

„Pro mě je ústava Spojených států posvátný dokument. Práva a výsady, které garantuje, jsou svaté a já osobně označuji metody přijaté Výborem pro neamerickou činnost k prosazování svého kursu, které se snaží vytvořit svévolné hodnoty amerikanismu, za bezbožné. Pokud se tito muži dopustili podvratné činnosti, předložte důkazy a jejich vinu řádně prokažte, ale za každou cenu se musíme vyhnout persekuci ve jménu vyšetřování.“

Paulette Goddard – filmová a divadelní herečka

„V Americe není žádný soud, který by připustil otázky, které vkládají slova nebo názory do úst svědků, nebo označují přesně to, co má být odpovězeno. Přesto to členové Výboru pro neamerickou činnost při výslechu svědků dělali opakovaně. Znovu a znovu se ptali na otázky, které začínaly: „Je tohle to, co jste tím chtěl říci?“ nebo „Shrnuje tohle vaše pocity?“ nebo „Jinými slovy byste řekl, že...?““

John Beal – herec

„V zemi není žádný soud, u kterého by ani právník muže podezřelého z vraždy nemohl vstát a říci „Námitka.“ A přesto v místnosti jednání Výboru pro neamerickou činnost ve Washingtonu byl právník, který řekl „Námitka,“ násilně vyveden ze slyšení.“

Gene Kelly – tanečník, herec, zpěvák a filmový režisér a producent

„Výbor pro neamerickou činnost si zavolal na kobereček některé z lidí, kteří vytvářeli vaše oblíbené filmy. Neviděli jste náhodou Nejlepší léta našeho života, film, který získal sedm cen akademie? Líbil se vám? Byli jste jím rozvráceni? Udělal vás neamerickými? Vyšli jste z kina s touhou svrhnout vládu?“

Gregory Peck – herec

„Existuje víc než jeden způsob jak ztratit svobodu. Může vám být tyranem vytržena z rukou – ale může se také vytrácet den po dni, zatímco jste příliš zaneprázdnění, než abyste si toho všimly, nebo příliš zmatení, nebo příliš vystrašení.“

„Desítka“ si však oblibu u veřejnosti udržet nedokázala. Zejména to zavinilo jejich arogantní chování a jednání s HUAC. Studia, u kterých bylo těchto deset mužů zaměstnáno, se za ně nepostavila²⁶³ a stejně jednaly i odbory, které se snažily vyhnout podezření, že jsou pod vlivem komunistů.²⁶⁴

Černá listina – „Blacklist“

V důsledku „honu na čarodějnice“ v Hollywoodu vznikla také černá listina. Počátek této černé listiny je spojen se setkáním filmových producentů a šéfů studií v listopadu 1947 v hotelu Waldorf Astoria v New Yorku. Na šéfy filmových studií byl v průběhu procesů v roce 1947 vyvíjen politický tlak zvenčí, přicházející převážně od investorů. Jednání ve Waldorf Astoria vedla k prohlášení, že studia propustí všechny zaměstnance z „desítky“, o nichž se prokáže, že jsou komunisté, a nezaměstná je do doby než se očistí. V prohlášení dále stálo, že studia „vědomě nezaměstnají komunistu nebo člena jiné strany či skupiny, která prosazuje svržení vlády Spojených států silou nebo nelegálními či protiústavními prostředky“.²⁶⁵ Výchozí dohoda byla podkladem pro vznik černé listiny, i když její plná realizace přišla až po třech letech.²⁶⁶ „Desítce“ se po uvedení na černou listinu zhroutila kariéra a neměla možnost otevřeně pracovat u filmu.²⁶⁷

Od března 1951 HUAC pokračoval s vyšetřováním osob z Hollywoodu, avšak oproti roku 1947, kdy HUAC se snažil prokázat špatný vliv komunistických myšlenek na filmovou torbu, se tentokrát pokoušel odhalit všechny údajné komunisty ve filmovém průmyslu. Černá listina se postupně rozrůstala. Mezi lety 1951-1954 přibýlo na černou listinu zhruba 324 jmen.²⁶⁸

---

²⁶³ Jedním z důvodů byly napjaté vztahy mezi studii a odbory, ke kterým „desítka“ patřila, dalším byla negativní publicita, kterou s sebou podpora „desítky“ nesla.

²⁶⁴ Toinet, M.-F., c. d., s. 110-112.

²⁶⁵ Lev, P., c. d., s. 66-67.

²⁶⁶ Caute, D., c. d., s. 498-500.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 501.

²⁶⁸ Powers, R. G., c. d., s. 246.

Svědci předvolaní před HUAC měli několik možností. Pokud se chtěli očistit od obvinění, museli se přiklonit k udavačství a jmenovat další osoby, bývalé kolegy, kteří měli s komunismem co do činění.²⁶⁹ Jména těch, kteří odmítli spolupracovat a jmenovat své kolegy,²⁷⁰ přibýly na černou listinu. Mnozí filmaři si zachránili kariéru odchodem do zahraničí.²⁷¹ Ti, kteří se ocitli na černé listině a chtěli se navrátit do filmového průmyslu, museli používat pseudonymy,²⁷² protože procesy s HUAC jim tak zničily pověst, že pod svým vlastním jménem nadále působit nemohli. Herci měli situaci v tomto ohledu ještě mnohem složitější. V porovnání se scénáristy, kteří se prezentovali převážně svým jménem, byla vizitkou herce zejména jeho tvář.²⁷³

Černé listiny prosazovalo i velké množství menších zájmových skupin – Výbor výdělečně činných (*Wage Earners Committee*), Katoličtí váleční veteráni (*Catholic War Veterans*) nebo Americká legie (*American Legion*).²⁷⁴ Ty vznášely stále nová obvinění a pokoušely se různými způsoby zabránit promítání filmů, ve kterých figurovala jména herců, režisérů či scénáristů z černé listiny.²⁷⁵

---

²⁶⁹ HUAC sice od svých tajných informátorů většinu jmen znal, ale tímto způsobem nabízel obžalovaným možnost, jak znovu získat důvěryhodnost. K těmto lidem patřili herci Sterling Hayden, Edward G. Robinson; režiséři Edward Dmytryk, Elia Kazan. Srov. Thompson, K., c. d., s. 373.

²⁷⁰ Herečka Gale Sondergaard, herci Will Gere a Howard da Silva nebo scénáristé Robert Lees, Waldo Salt a Paul Jarrico (později emigroval). Srov. Caute, D., c. d., s. 501.

²⁷¹ Režisér Joseph Losey odešel do Velké Británie, Jules Dassin do Francie. Srov. Thompson, K., c. d., s. 373.

²⁷² Dalton Trombo získal pod náhradním jménem v roce 1956 za svůj scénář k filmu *The Brave One* cenu akademie. Srov. Schrecker, E., c. d., s. 364.

²⁷³ Toinet, M.-F., c. d., s. 114-115; Lev, P., c. d., s. 70.

²⁷⁴ Skupiny se angažovaly i v prostředí televize, divadla a rozhlasu, ale nejvíce právě v oblasti kinematografie.

²⁷⁵ Sepisovaly petice, pořádaly manifestace, jiní bojkotovaly filmy, které samy neschválily a nutily kina, aby je stáhla ze svých programů. Srov. Toinet, M.-F., c. d., s. 73; Powers, R. G., c. d., s. 246.

Tvorba

„Hon na čarodějnice“ měl vliv i na obsahovou stránku filmové tvorby. Hysterie a snaha vyhnout se podezření vedla studia k obezřetnosti, autocenzuře a dobrovolné výrobě mnoha otevřeně antikomunistických filmů. Od roku 1948 do roku 1954 vzniklo mezi třiceti pěti až čtyřiceti filmy s tematikou nebezpečí domácího a mezinárodního komunismu.²⁷⁶ Zloduch jako jednotlivec byl ve filmu často nahrazován kolektivním zlem, které mělo hrozbu komunismu symbolizovat. V některých filmech se tento „trend“ projevoval výrazněji, v jiných pouze okrajově. Ohrožení komunismem se stalo hlavním motivem ve filmech jako Rudá hrozba (*The Red Menace*, režie Robert G. Springsteen, 1949), Atomové město (*The Atomic City*, režie Jerry Hopper, 1952), Kulka pro Joeyho (*A Bullet for Joey*, režie Lewis Allen, 1955) a „stoprocentní produkt rudého šílenství“ – Můj syn John (*My Son John*, režie Leo McCarey, 1952). Film Elia Kazana V přístavu (*On the Waterfront*, 1954) podporou donašečství jako občanské povinnosti.²⁷⁷

Naštěstí v této době nevznikaly pouze filmy s politickým podtextem, ale natáčely se i snímky nejrozumnějších žánrů od romance až po horory, které umožňovaly běžnému divákovi oprostit se od každodenních starostí. Za všechny uvedu několik nadčasových filmů – Páni mají radši blondýnky (*Gentlemen prefer blondes*, režie Howard Hawks, 1953), Všechno o Evě (*All about Eve*, režie Joseph L. Mankiewicz, 1950), Sunset Boulevard (režie Billy Wilder, 1950) nebo V pravé poledne (*High Noon*, režie Fred Zinnemann, 1952).²⁷⁸

---

²⁷⁶ Lev, P., c. d., s. 51.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 51-52.

²⁷⁸ Lev, P., c. d., s. 62.

Čtvrtá kapitola

Reflexe „honu na čarodějnice“ v československém tisku

Československý tisk podával o stavu událostí ve Spojených státech průběžné zprávy. Stejně jako na všechna média, i na tisk působila vnitropolitická situace státu ovlivněná mezinárodními poválečnými událostmi.

Československá republika se po druhé světové válce vymanila z vlivu nacistů a snažila se obnovit svůj politický systém. Na území Československa působilo několik politických stran,²⁷⁹ avšak největší nárůst vlivu zaznamenaly strany levicové v čele s Komunistickou stranou Československa (KSČ). Nový směr československé politiky stanovený prohlášením vlády z 5. dubna 1945²⁸⁰ nastínil mimo jiné i kulturní a politickou orientaci na Sovětský svaz. Po parlamentních volbách v roce 1946 komunisté upevňovali své pozice ve vládě a v únoru roku 1948 využili vládní krize k uchopení moci. Po komunistickém převratu v únoru 1948 zůstaly v Československu pouze dvě nekomunistické strany;²⁸¹ Československá strana lidová (ČSL) a Československá strana socialistická (ČSS).²⁸²

Československý tisk veškeré dobové události zachycoval a vyvíjel se a přeměňoval společně s politickou situací. Vládní program v roce 1945 se zmiňoval o médiích, kterým garantoval svobodu projevu, ačkoli nově vymezil jejich roli vůči společnosti. Média již neměla být součástí soukromého podnikání, ale „měla naplňovat zájmy státu“. Jejich správa po válce spadala pod ministerstvo

---

²⁷⁹ Čtyři české politické strany – Československá sociální demokracie, Československá strana lidová, Československá strana národně socialistická a Komunistická strana Československa; a čtyři strany slovenské: Demokratická strana, Komunistická strana Slovenska, Strana práce a Strana slobody.

²⁸⁰ Takzvaný Košický vládní program.

²⁸¹ Československá sociální demokracie se sloučila s KSČ. Počet členů zbylých dvou nekomunistických stran byl výrazně redukován. Srov. Malíř, J. a kol., *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. Díl II, Období 1938-2004*, Brno 2005, s. 1226-1227.

²⁸² Do roku 1948 Československá strana národně socialistická.

informací,²⁸³ které zavedlo několik zásadních změn. Ministerstvo informací chtělo vytvořit novou strukturu periodického tisku a veškeré tituly se musely znovu registrovat,²⁸⁴ novináři, pokud chtěli publikovat, museli být členy Ústředního svazu československých novinářů²⁸⁵ a rovněž se změnila personální politika při obsazování míst v redakcích.²⁸⁶ Ve srovnání s předválečnou situací, kdy v Československu vycházelo na sto padesát deníků, se jejich počet v roce 1945 snížil na pouhých třicet jedna.²⁸⁷

Upevňování postavení komunistů ve vládě se odráželo i na projevech médií.²⁸⁸ V tisku se například mezi autory vedly ideové rozpory a někteří novináři protestovali proti komunistické propagandě.²⁸⁹ V roce 1948 komunisté spolu s mocí převzali i kontrolu nad veškerými médii, ze kterých se snažili vytěsnit nežádoucí informace a nastavit je takovým způsobem, aby působila na postoje a názory lidí tak, jak si přáli. Společně s komunistickou propagandou se typickým rysem všech poúnorových médií stala i cenzura. Zaměříme-li se na tisk, každé vydavatelství mělo svého cenzora, který kontroloval text před vytištěním. Tisk již nesloužil veřejnosti, ale KSČ; „posláním médií bylo vyvolávat masový souhlas veřejnosti s politikou KSČ“.²⁹⁰ Ministerstvo informací zaniklo v roce 1953 a kontrolu nad médii převzala Hlavní správa tiskového

---

²⁸³ Nově zřízené ministerstvo, které vedl Václav Kopecký. Srov. Kvapík, J., *V zajetí moci: kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*, Praha 2006, s. 23.

²⁸⁴ Povolení k tisku periodik mohly dostat pouze politické strany, státní úřady a společenská sdružení celonárodního významu. Mnoho titulů zaniklo (převážně zakázaných politických stran, bulvární nebo německý tisk), jiné byly obnoveny (*Rudé právo*, *Národní osvobození*...), některé musely změnit název (*České slovo*, *Lidové listy*...) a některá periodika se objevila nově (*Mladá fronta*, *Práce*...).

²⁸⁵ Ten se dále dělil na Svaz českých novinářů a Zvaz slovenských novinářů.

²⁸⁶ Zapojení komunistů do řízení svazu novinářů a snahy o očistu novinářského povolání přivedly k aktivní spolupráci s KSČ i novináře s odlišným ideovým směřováním.

²⁸⁷ Končelík, J. – Večeřa, P. – Orság, P., *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010, s. 114-117.

²⁸⁸ Komunisté ovládali ministerstvo informací i ministerstvo vnitra a již před rokem 1948 si vydobyli zásadní vliv ve většině médií. Rozhlasové vysílání a filmový průmysl komunisté ovládli úplně.

²⁸⁹ Bednařík, P. – Cebe, J., *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*, In: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*. Číslo 1-4, ročník 53, 2008, s. 54.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 55.

dohledu, což byla specializovaná cenzurní instituce působící pod ministerstvem vnitra.²⁹¹ Důležitou roli při kontrole tisku hrály i tiskový odbor a ideologická komise sekretariátu Ústředního výboru KSČ.²⁹²

Kromě formy podávání zpráv ovlivnil únorový převrat i informační zdroje tisku. Do roku 1948 se běžně využívaly zprávy světových agentur, ale později převzala roli hlavního informátora Tisková agentura Sovětského svazu (TASS).²⁹³ Mnoho kvalifikovaných zaměstnanců vystřídali lidé podléhající vůli KSČ a opět došlo k redukci vydávaných periodik. Odstraněním tržního prostředí a soutěže se rozdíl mezi periodiky začaly zmenšovat, docházelo k unifikaci. Deníky neměly potřebu vyhledávat nové zdroje informací a v důsledku totalitního režimu se snažily „neodchylovat od „správného“ výkladu“. Obsah a práce s informačními zdroji upadaly.²⁹⁴

Na příkladu deníků tří hlavních politických stran, *Rudého práva*, *Svobodného slova* a *Lidové demokracie*, se pokusím analyzovat vnímání situace „honu na čarodějnice“ ve Spojených státech amerických československou společností.

Na základě vyhledávání a zpracovávání informací o „honu na čarodějnice“ v USA jsem dospěla k názoru, že pro všechny tři deníky platí změna obsahu v důsledku změny politického režimu. Zpočátku se v nich objevovalo velké množství informací o zahraničních událostech, které byly právě aktuální. Přestože deníky informovaly o stejných nebo podobných událostech, jejich podání bylo ovlivněno názorovými postoji té politické strany, která deník vydávala. Zatímco zhruba do konce roku 1948 bylo zpravodajství o mezinárodní politice a zahraničí rozprostřeno rovnoměrně mezi Východ a Západ, postupem let se informace týkající se zahraničí

---

²⁹¹ Hlavní správa tiskového dohledu měla na starosti předběžnou cenzuru. Bez souhlasu cenzora nemohlo dojít k tisku periodika.

²⁹² Groman, M., *Řízení Československých médií v 50. letech 20. století*, In: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*. Číslo 1-4, ročník 53, 2008, s. 59.

²⁹³ Úzké propojení TASS s Československou tiskovou kancelář (ČTK), která byla centrálním zpravodajským orgánem v Československu, vystihuje dobový bonmot „dočkej času jako ČETka TASSu“. Srov. Končelík, J. – Večeřa, P. – Orság, P., c. d., s. 143.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 145; Malíř, J. a kol., c. d., s. 1228.

omezovaly převážně na dění ve východním bloku. Informace o zahraničních událostech se kvůli vlivu komunistické strany přizpůsobovaly její ideologii a tím se stávaly zkreslenými a neobjektivními.

Zprávy týkající se Spojených států se převážně zaměřovaly na jejich zahraniční politiku, ve které zohledňovaly zejména projevy studené války.²⁹⁵ Informace o vnitřní politice USA tisk omezoval převážně na nejdůležitější zprávy spojené se změnami ve vládě.²⁹⁶ Původní informativní ráz zpráv se změnil na hodnotící. Události spojené se životem ve společnosti se objevovaly zpočátku častěji, později spíše výjimečně.²⁹⁷ Kulturní dění bylo většinou spojováno s filmovou produkcí nebo s cestami slavných osobností po Evropě. Ve všech třech denících se občas také objevovaly karikatury zesměšňující a kritizující život ve Spojených státech amerických. Často zdůrazňovaly lačnost po penězích, přirovnání amerického politického systému k fašismu nebo náznaky nesvobody spojené právě s „honem na čarodějnice“.

Rudé právo

Deník *Rudé právo* vznikl v roce 1920 a byl Ústředním tiskovým orgánem Komunistické strany Československa. Během druhé světové války vycházel v ilegalitě a k jeho obnovení došlo v květnu 1945. V roce 1948 získalo *Rudého právo* mezi československými periodiky výlučné postavení a v jeho redakci působili pouze prověření komunističtí novináři. Výklad *Rudého práva* v oblasti domácích událostí byl pro ostatní periodika závazný. Oproti ostatním deníkům vycházel ve větším, světovém, formátu; v roce 1953 jeho náklad dosahoval přes milion výtisků. *Rudé právo* bylo v roce 1995 přejmenováno na *Právo*, které vychází dodnes.²⁹⁸

---

²⁹⁵ Například informace spojené s Trumanovou doktrínou, Marshallovým plánem a jejich důsledku na světovou politiku, nebo postupem a postoji Spojených států v rámci války v Koreji.

²⁹⁶ Změna na postu ministra zahraničí, prezidentské volby...

²⁹⁷ Pokud se v tisku objevily informace spojené se životem ve Spojených státech, jednalo se především o kritiku tamějších poměrů. Často byly vyzdvihovány křivdy vůči americkému obyvatelstvu (ze strany vlády, zaměstnavatelů...).

²⁹⁸ Končelík, J. – Večeřa, P. – Orság, P., c. d., s. 128, 258.

Komunistické *Rudé právo* se na svých stránkách zaměřovalo jak na domácí, tak zahraniční politiku. S ohledem na to, že komunistická strana inklinovala k Sovětskému svazu, byl dáván prostor zejména informacím z východního bloku. Zprávy týkající se Západu se téměř výlučně vztahovaly k rozdlům mezi ideologiemi, názory a přístupy k demokracii. Dle *Rudého práva* omezoval kapitalismus západních zemí jak demokracii, tak svobodu a práva „pokrokových“ občanů. Některé termíny v jeho podání nabývaly nových významů přizpůsobených potřebám komunistické propagandy.

V roce 1947 se v *Rudém právu* začaly objevovat reakce na začínající americký „hon na čarodějnice“. Deník zmiňoval všeobecnou situaci spojenou s „protikomunistickými“ zákony uplatňovanými vůči levicově smýšlejícím občanům, prověřováním loajality státních úředníků i aktuální dění kolem Hollywoodu. Pokoušel se své čtenáře přesvědčit, že Spojené státy nejsou zemí, kde by chtěli žít. Napovídají tomu i mnohé titulky – „Americký ráj“ je někdy peklem,²⁹⁹ *Demokratická práva v USA jsou ohrožena*,³⁰⁰ *USA jsou na cestě k proměně na fašisticko-policejní stát*³⁰¹ nebo *Středověk ve Washingtonu*.³⁰² Snažil se v nich vzbudit negativní pocity a poukazovat na to, že americký kapitalistický vzor lidem jen škodí.³⁰³ Dále deník zdůrazňoval porušování lidských práv, omezování osobní svobody a úpadek demokratických zásad. Američtí vládní činitelé byli běžně označováni za fašisty, imperialisty nebo válečné štváče.

---

²⁹⁹ Viz Obrázek 1.

³⁰⁰ *Rudé právo*, 6. prosince 1947

³⁰¹ *Rudé právo*, 21. října 1947

³⁰² *Rudé právo*, 13. listopadu 1947

³⁰³ Viz Obrázek 2.

»AMERICKÝ RÁJ« je někdy peklem

ANDRÉ SIMONE

»Washington se stal městem šeptání,« napsal nedávno americký novinář. Oa doby, kdy kongres povolil prezidentovi jedenáct milionů dolarů na prověřování loyality státních zaměstnanců, nikdo z nich se neodvážel — pokračuje článek — říci svůj názor nahlas, aby ho soused v kavárně neudal.

Jedna z amerických hereček, které byly obviněny z komunismu: Myrna Loy.

Henry Wallace podal nedávno v New Republic příklady o politickém pronásledování úředníků.

Jeden z nich byl propuštěn — ačkoli tajná policie nenašla nic rozsvatného v jeho činnosti — protože nikdy nesetkal Sovětský svaz. Jiný úředník dostal sdělení, že je propuštěn. V dopise se říká, že příčiny propuštění jsou důvěrné. Avšak v následujícím odstavci mu je dána pětidenní lhůta, aby odpověděl na obvinění, která mu nebyla sdělena. — Chemický inženýr ztratil zaměstnání, protože majitel firmy našel na jeho psacím stole kopii řeči Henry Wallace.

To jsou tři příklady z denního amerického života pod Trumanovou doktrínou, jejíž obětí jsou desetitisíce státních a soukromých zaměstnanců. — O nich nepíše u nás tisk, který si tak libuje v příkladech americké svobody smýšlení.

Zatím co americký zástupce v politickém výboru Spojených národů Warren Austin hřměl proti Vyšinského návrhu na zákaz válečného štvění, protože prý omezuje svobodu smýšlení, zahájil parlamentní výbor pro vyšetřování tak zvané neamerické činnosti své dopisů.

nejostřejší tažení proti svobodě smýšlení.

V tomto výboru sedí vedoucí činitel protikomunistického rasismu poslanec John Rankin, který nedávno vyzval směrovnu k uzavření míru s Německem, aby německý národ mohl společně s Amerikou bojovat proti Sovětskému svazu. Výbor zahájil

výsledky filmových hvězd o komunismu v Hollywoodu.

Předchůdce dnešního výboru obviňoval kdysi Shirley Temple, které bylo tehdy deset let, že je komunistkou. Nynější svolal znalce, kteří poukázali na to, že se v jednom hollywoodském filmu hlásá spravedlivější rozdělení bohatství.

Leta Rogers, matka Ginger Rogers, si stěžovala na to, že v jednom filmu podle románu známého anglického spisovatele Richarda Lewellina mladý muž odmítá místo prodáváče, protože nechce z chudých vyždímat poslední haléře. To prý je komunismus.

Jiný svědek udal kolegu pro komunismus, protože mu jednou řekl, že kapitalismus je v koncích.

Adolf Menjou, jenž hrál francouzského eladna, jak si ho Hollywood představoval, se rozčiloval nad tím, že celá řada hollywoodských herců, režisérů a spisovatelů nevěří ve svobodné podnikání.

Vynikající spisovatel John Howard Lawson byl násilím odveden policií ze sálu, když prohlásil, že výbor nemá právo vyšetřovat politické názory amerických občanů. Jeho advokát potkal stejný osud.

Pět set vedoucích hollywoodských herců, spisovatelů a režisérů organizovalo proti tomuto neslýchanému pronásledování svobody myšlení velkou protiofensivu.

Spencer Tracy, Kathrin Hepburn, Humphrey Bogart, Rita Hayworth, Edward Robinson, Paulette Goddard, Myrna Loy a celá řada jiných odpovídají denně v rozhlasu na pomluvy výboru a prohlásili, že budou bojovat za svobodu myšlení. John Garfield pořádá denně tiskové konference, na kterých vyvrací klipy svědků a tak zvaných znalců výboru.

2.000 delegátů ze sedmácti států, kteří se právě sešli na sjezdu pro občanské a kulturní svobody, se postavili za hollywoodské filmové pracovníky, kteří bojují proti pronásledování.

Bývalý předseda Svazu amerických obchodních komor, člen republikánské strany Erik Johnston, který nyní vede cenzurní oddělení hollywoodského průmyslu prohlásil, že se dnes nebezpečně blíží někomu označit za komunistu. Newyorský zpravodaj Manchester Guardian k tomu dodává, že

skazky, jehož loyality vůči kapitalistické demokracii je pochybná, je v nebezpečí, že ztratí své zaměstnání a že nenajde jiné.

Tažení parlamentního výboru a prověřování loyality státních zaměstnanců jsou nejlepším důkazem, že reakce chce pod rouškou antikomunistu odstranit všechny demokratické živly a proudy a občanské svobody.

Rekl jsem, že listy, které si tak vychvalují americkou svobodu o těchto gestapáckých metodách, jak je nazval Henry Wallace, neplá. Nesdělují též svým čtenářům nic

o skutečném stavu věcí v Americe,

které ukazují, že v zemi automobilů, letadel a radiopráhů je mnoho velikých nedostatků.

Ve Spojených státech není žádná celostátní pojištění v nezaměstnanosti a v nemoci.

Spencer Tracy

Sněmovna povolila 14 miliard dolarů na vojenské výdaje, ale odmítla sto milionů dolarů na boj proti rakovině.

John Gunther prozrazuje ve své knize o Americe, že 40 procent všech k vojenské službě povolovaných byli fyzicky neschopní. Jedna čtvrtina z nich byla duševně nebo psychoneuroticky nemocná.

Téměř čtrnáct procent všech k vojenské službě povolovaných, neumelo ani číst ani psát.

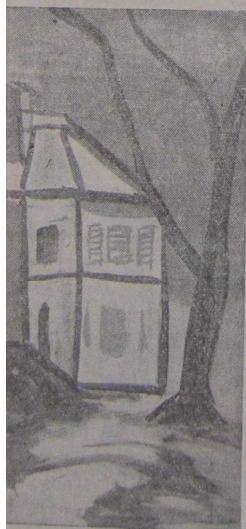
Každý čtvrtý americký voják v Německu je pobívaný nemocen.

63 procenta amerických zemědělců nemá elektrické osvětlení.

Ve 40 procentech amerických bytů není koupelna a ve 20 procentech není tekoucí voda.

Loňského roku v jednom měsíci bylo 33 firem a 30 jednotlivců odsouzeno, protože »žádali premaršné ceny za protěsy pro válečné invalidy a zabírali jejich ziskokonekce. A končená v roce 1945 vydali Američané za kofalku sedm miliard, což je pětinašobný obnos investice na dvouletku.

Takový je rub amerického života. Je nutno o něm psát, protože nepřátelé lidové demokratického režimu popisují americký život jako ráj. Nyní již začínají hollywoodští umělci poznávat na vlastní kůži, že někdy — dosti často — může být peklem.

udov.

STRACH v l á d n e v kapitalistickém světě

President Roosevelt hlásal, že svět musí být osvobozen od strachu, že jedna ze čtyř základních svobod je svoboda od strachu. Tři léta po jeho úmrtí plíží se strach celým kapitalistickým světem. Občanské svobody — i těch několik málo — které zaručuje formální městská demokracie, jsou pošlapávány.

Americká ústava zaručuje každému svobodu myšlení. Avšak než lidé byli anémičnou reprezentací přijat Mundová záměna lidí komunistů — v samotě lidé nebyli projednáváni — začala již

po celých Spojených státech šouha na čarodějnice.

Třetí již osmkrát měsíčně. President Truman vydal zvláštní nařízení „vyčistit“ se státního zaměstnavatele „společnosti“ prvky. A tak desetitisíce státních zaměstnanců. Stačilo, aby někdo nálezil k organizaci na pomoc obětem Společného fašismu anebo aby byl členem Wall Street New Republic, nebo nějaký tak aby přijel na vojenním fond politického akčního výboru odborové organizace CIO, a již byl vyhozen ze státní služby. V kavárnách a v restaur

racích ve Washingtonu šeptali, tak jako u nás šeptali za nru-pace. Advokát, který hájí politické pronásledované, nejso

ANDRÉ SIMONE

jistí, že v jejich kancelářích a telefonních není umístěn tajný aparát, který zachycuje všechny rozhovory. Chápe-li se svým klientem hovoří o důležitých věcech, jdou s ním — jak mi nedávno vyprávěl Američan, který přijel do Prahy — na chůzbu, nebo napíšu otázky na papír a on jim v kanceláři písemně odpovídá.

Již dvanáct hollywoodských spisovatelů byla odsuzena na rok vězení a k peněžnímu trestu, protože hájili před tak vzá- výstředním vybavením neamerické činnosti své ústavu právo, a zadrželi se sdělit, jsou-li členy komunistické strany nebo ne

Věda je podřízena vojenskému komandu.

Nedávno uveřejnil newyorský týdeník „Nation“ článek o strachu v laboratorích. Uvedl nam příklad, kdy vědecký pracovník byl propuštěn. Jeden z nich patřil k výboru nezavislých občanů pro umění a vědu. To bylo důvodem k propuštění. Muž a žena byli vyhozeni na ulici, protože vyslovili v roce 1946 sympatie se stávkou námištrů trustu General Electric. Ve čtvrtém případě — žena inženýrka — nebylo možno zjistit příčiny propuštění. Ti intenzí jedná z největších továren na radioaparáty, kterou místo na řádost armády. Lékař byl propuštěn trustu General Electric, protože se zúčastnil kampaně proti rasismu. Vynikající vědec Spojených států v obor a profesorem Einsteinem protestoval proti militarizaci vědy, která se stává vědním vojenských plánů. Proterovali proti nezákonnému persouptění vědeckých pracovníků. Marně.

Americká ústava — tak jak ji napsal Jefferson — říká, že všichni jsou rovnoprávní. Avšak rasová diskriminace řadí.

Proti černochům a proti občanům Spojených států latinsko-amerického původu. Jeden z prostředků je tak zvaná smlouva o bytových vztazích z rasových důvodů. Má zabránit černochům a jiným nežádoucím bydlení v „bílých čtvrtích“.

N Živěnov odhaluje v seri článků „Amerika, jaká je“, že podle časopisu „Readers Scope“ je minimálně 25 milionů amerických občanů obětí tohoto způsobu rasové diskriminace. Nedávno sice nejvyšší soud rozhodl o neplatnosti tohoto postupu, ale existuje mnoho rozhodnutí nejvyššího soudu, která nejsou uvedena v čin. I toto rozhodnutí bude k nim málo.

Z této serie článků se dovídáme, že v jižních státech USA kde je soustředěno devět milionů černochů, jsou černí „prakticky zbaveni možnosti se kdykoliv odisměno, vzdělání. Neexistuje tam ani jeden le- kafický útvar pro černochy, žádná technická škola, žádná le- kárnická škola. Při je přile- kosti je nutno poukázat na to, že v Americe neexistuje právo na vzdělání. Americká asociace školních učitelů sdělila podle Živěnova, že alespoň šest mi- lionů amerických hochů a děv- čát, tedy 30% školní mládeže nemůže navštěvovat školy, proto- že školní rozpočet byl snížen. Činí jen 37,5% potřebné částky

Americký příklad je nakažlivý.

L abouristická vláda, která se stala v Evropě jedním z vo- konných orgánů washingtonské politiky, začala i se nepopulár- ním, komunistů z „občanských“ míst státního aparátu. Dneska ministr školství Tomlinson mi sekretářku, která s ním pra- cuje již několik let a kterou si přivedl, když převzal minister- stvo. Nedávno byla z tohoto místa vzdálena, přesto, že ka- dý, podléhá ministrem, kdo s ní spolupracoval, potvrdil její schopnost, oddanost a vykon- nost. Zdržela se sdělit, jestli

komunistkou nebo ne. Podobos jako v Americe jsou nyní státní zaměstnanci, podezřelí ze sympatií ke komunismu, „vy- čisťováni“.

Kde Labour Party pracuje v rámci kapitalismu, namísto chytit pravici francouzské socialistické demokracie, — Ministři vnitra Jules Moch nařídili i se- soletu státního aparátu právě od těch, kteří v odhoji pesti ně- meckým okupantům ukázali nej- větší odhodlání a odvahu. Sta- ni činitele v průmyslu, kteří mají plné zaslouhy o znovuv- stavbu, jsou propuštěni jen proto, že byli kdysi postaveni na svo místa hyvalém komunis- tickým ministrem Paulen. Není divu, že zastupci Marshallova plánu v Evropě Averell Harri- mann prohlásil, že nejlepší „po- tenčníální spojenci“ dnešní poli- ticks Spojených států jsou so- ciální demokracie.

Strach se plíží kapitalistický- mi státy, ale rostie též od- vahy a bojovné odhodlání po- krokových sil zabránit středo- věkým metodám „honby na ča- rodějnice“. Wallaceovy úspěchy při kampani k presidentským volbám jsou přesvědčivým dů- kazem, že nejlepší lidé Spole- ných států chtějí hájit a budovat skutečně demokratické tra- dice své „zemi“. Londýnský Ti- mes musel nedávno přiznat, že přes výsledky hlasovacího stro- je na labouristickém sledu, že labouristické vítězství hluboce znepekává. Doplnková volba ve Francii ukazuje státní a ně- kdy i velmi překvapující růst komunistických hlasů. V Itálii stoupí po volbách náklad komunistických novin a nábor do komunistické strany zaznamená velké úspěchy. Zastrá- vají politika imperialistických velkých věde k jiné neokřá- váním výsledkům.

Protestní demonstrace v Praze 20. Věsta, která se rúšťovala na 20

DANUBIUS vede

Danubius není sávodní káň ani jméno tvárný na uplácení Dunaje v Bratislavě. Polmenoval blou. Tvárná je jednou z první- kule národní soutěže. Svyml psal teritoriální podnik v Berouně.

Slováci se vůbec dobře za- kovali do gresletky. V posledním kole soutěže dostali 87 procent všech významností.

OHLAS DNE

ZLOČIN NEJVĚŠÍ

V občanských protistátních skupinkách ve Zlínu, Vratimově a Frydlau, které připravovaly sa- botáže a vraždy, byli činnými čle- ny studenti a dnešní mládež ho- vyšší tří. soc. strany. Členové těchto skupinek rovali zpravěda- řskou Měrovova Kuratoria kus se napli a otrávené díle řádění a byty vyhození k smrti proti komunistům. Po osvobození mě- la být tato část mládeže přave- čována v demokratickou učbu. Na místo Měrovova nastoupil Kráupný a Ducháčková, kteří pokračovali tam, kde Marava přestali. Oni přivedli tyto mláde- ři na cestu zločinu. A tím spá- chali na této části mládeže zlo- čin největší.

PAMATUJTE

V plynových komorách Chei- mu zemřel sto pa 62 dětech. Lá- die a 11 dětech z Ležáku. Děti byly pravděpodobně otráveny v plynové komoře a spáleny v krematoriu. Nikdy nesmí být zapomenut a odsunut tento strašný zločin německých ná- ciů.

Na smrt židovských dětí pamá- tuje i při volbách. Připomíná- si, že bílý lsteck bude považován jako hlás proti republice. Jako hlás schvalující zločin 28 a zastává, jako hlás pro smrtice národa, kteří se s Německu brá- tit a bílými vrahy.

PRÁTELE SUDETSKÝCH NĚMČŮ

Německý švýcarský časopis „Die Tat“ a potěšením uvítal, že přispěje k tv. zahraničního výbo- ru českých ústečků v Německu. protiděl na konferenci ve Wila- badenku, že postoj upřesní. Če- chů k odsunutým sudetským Němcům je přátelský, protože je spojme společně vstát. Die Tat ví, že upřesnil Češi se hlásí k so-

lidářské a odsunutými sudetským- Němci. Jsem jim vděčný, že v do- be, kdy byli v Československu mí- řel k tomu, když Němci byli odsunováni. Dnes se však tře- Češi hlásí opět k „solidaritě s Němci, a proto je Die Tat bere na milost. „Poslední poznám- je, že něč řádně, praví tedy, že o českých odsoulených, kteří do- spěl k poznání, že ruku v ruce s Němci se Sudet přijdou proti republice.

LIDÉ MAJÍ DUVĚRU

Nepřítelští agenti rozšířili po- věst o nové měnové reformě. Vy- vrátil je ministr vnitra Dolanský, když pravil, že žádná nová mě- nová reforma nebude. Zdravý ná- zor českého člověka, který vidí, že se u nás pracuje a buduje uká- zuje vývoj vlády. Koncem roku 1936 bylo uloženo 15 miliard dpa- r, koncem února 1948 30 miliard. To je nejlepší důkaz to- ho, že lid uvěřil, že jedná paní povídala.

VÝSTRAHA

V osam ovocném záměstí Litoměřicích a Cesau Lipou- jsem viděl mnoho orecných-ro- mů, otrávených housenkami. Jed- no mladého ptáčka, jablona, které ještě před měsícem byly obaleny růžovým květem, zvedal své de- řá, bedlivě ověřuje, jak pro vý- strahu a připomínku, že také stromy polézáte pěti, má-li nást- voce. Osvědčil kancelářský postřek stromů a v zastřešených místech pavlaží jsem jednou psal bu- den. Na stromě to není vada. Kdy- by však jenom 10 proc. úrody by- lo takto zničeno, přišel by sme ne- dbalosti o stávky vagnů stro- v. Zde se, se i okresní a místní ná- roční výbory ale mnoho opomí- nuly. Z chyb se člověk učí, a proto doufáme, že se z letosní po- řadí i psalitelé i národní vý- bory. Vojtěch Dolanský

Rozhořčené protesty proti odsouzení amerických komunistů

PRAHA 25. října (RP)

Z dolu President Gottwald v Hrdlovce byla jménem všeho osazenstva odeslána americkému velvyslanectví v Praze protestní resoluce, která vyjadřuje nesmírné pobouření našich horníků nad odsouzením představitelů Komunistické strany USA. Horníci z dolu President Gottwald připomínají, že rozsudek federálního soudu pomíjí jakékoliv zásady demokracie a je zároveň nestydatým pokusem zbavit podle nacistického vzoru lid práv a svobody.

*

Zaměstnanci národního podniku Západočeských strojůren a sléváren v Teplicích píší ve své protestní resoluci velvyslanectví USA, že rozsudek nad 11 komunistickými funkcionáři v USA vyvolal u celého osazenstva velké rozhořčení. Tento rozsudek upozorňuje národy všech zemí na nebezpečí fašismu v USA.

*

Při rozsudku nad americkými komunisty si uvědomujeme pravý smysl celého procesu. Nejde o rozsudek nad několika lidmi. Jde o pokus likvidovat vedoucí osobnosti strany a celou stranu, která stojí v USA v čele boje proti jejich zločinným plánům. Imperialisté potřebují rozeštvávat ná-

rody, chtějí vyvolávat války, aby si udrželi moc a zisky. Komunisté v USA, stejně jako na celém světě, chtějí mír, a proto jsou překážkou jejich válečným plánům. Proto také byli odsouzeni.

Celý tento proces je současně důkazem strachu, který mají kapitalisté před komunisty a jejich bojem, kterým komunisté získávají stále širší masy amerického lidu. Bojem, v němž ukazují na příkladu Sovětského svazu, Československa a ostatních lidových demokracií, jak by v USA mohla být vymýcena nezaměstnanost, bída a hlad. Bojem, ve kterém ukazují, že by bylo možno dosáhnout přátelství a spolupráce mezi národy, kdyby v USA vládly miliony dělníků, rolníků a ostatního pracujícího lidu místo nadvlády hrstky monopolů.

Sympatie našich dělníků a všech pracujících jsou na straně odsouzených hrdinů. Jejich boj proti válce, proti plánům shazovat atomové pumy na naše ženy a děti pomáhá též naší mírové výstavbě, pomáhá všemu mírumilovnému lidstvu. Proto jsme pobouřeni jejich odsouzením, a proto protestujeme nad hanebnými methodami amerického imperialismu.

JOSEF KOPECKÝ,
předseda závodní org. KSČ,
ČKD — Sokolovo, Libeň.

Obrázek 3 - *Rudé právo*, 27. října 1949

S narůstajícím počtem výslechů Výboru pro neamerickou činnost postupně přibývalo i titulků odkazujících na procesy s komunistickými funkcionáři.³⁰⁴ Deník kritizoval jednání amerických úřadů a vyslýchané stavěl do role ukřivděných obětí.

³⁰⁴ *Hanebný americký soud, Rozhořčené protesty proti odsouzení amerických komunistů...*

Film ve službách imperialismu

Američtí váleční štváči z Wall Streetu a jejich pomáhači zneužívají pro své temné cíle v stále širší míře také film. V hollywoodských filmových výrobnách se na běžícím pásu zhotovují úpadkové filmy, které se snaží vštěpovat divákům otravné a rozkladné nálady, nevíru v lidské vlastnosti, v pozitivní hodnoty života a v jeho cenu.

Tyto filmy, naplněné zvrácenou buržoasní morálkou, zaplavují nejen kina Ameriky, ale i kina znarozářovaných zemí. Poslední filmový festival v Benátkách v roce 1949 o tom podal nepřesvědčivější důkazy.

Snaha využívat filmu pro reakční cíle není v kapitalistickém světě ničím novým. Ale nikdy nevycházely z hollywoodských atelierů filmy tohoto druhu v takové míře jako v poslední době. Nikdy nevyrobita Amerika tolik filmů, hemžících se vraždami a rafinovanými loupežemi, jako nyní. Vraždy, sebevraždy, gangsteri, podvodníci, alkoholikové, lids-morálně zpuštělí, otrlí, rozvrácení. Blíží a neachopní lidského citu — to jsou zhrdinové těchto filmů.

Dolarý amerických monopolistů uchvátily za pomoci reakčních západních politiků nejen plátna kin, ale i filmové ateliery zemí, nalezajících se pod vlivem západních imperialistů. Slibně se rozvíjející národní filmové produkce anglická, italská, francouzská a jiné, kde pracovalo mnoho pokrokových tvůrců, upírně se snažících sloužit svým uměním ideálům demokracie, pokroku a zajištění světového míru, jsou cílevědomě poilačovány. Nadaní režiséři a herci obcházejí kolem atelierů bez práce, dělníci a techničtí zaměstnanci jsou propouštěni. Nebáha Blum-Byrnesova dohoda zahubila film francouzský. Sam anglický filmový vládce Rank oblaňuje nejvyšší nebespěči pro existenci anglického filmu. Italští filmaři musí buď mlčet, nebo z příkazu Vatikánu natáčet nejreakčnější filmy, oslavující kapitalismus, hrubost a tmářství.

Takové ozvuční vytvářeji hollywoodští monopolisté, vedení E. Johnstonem, dávým pfitelém všeho reakčního, a J. Byrnesem, jehož odhalli sovětský zahraniční ministr Vyšinskij jako jednoho z neaktivnějších podněcovatelů nové války.

Všechny tyto skutečnosti průkazně pranyřuje brožura sovětského režiséra Grigorije Vasiljeviče Alexandrova, tvůrce filmu »Setkání na Labě« a autora veseloher »Čarkus«. »Celý svět se směje a »Jaros. Jeho brožura »Buržoasní kinematografie ve službách reakce« (vydal Orbis v Malé knihovně sovětské vědy, 9 Kčs) podává vstřížný obraz kapitalistické filmové výroby, která pod plátníkem »nepolitického« filmového umění sleduje jen jediný cíl: váleci prostředky pomáhat imperialistické reakci, ohupovat diváky kin, vyhecovat je k nenávisti vůči životu, pokroku a socialismu.

Režisér Alexandrov hned v úvodní kapitole ukazuje, jak zvrácé síly pokrokových filme-

ových tvůrců jsou omezovány dlouholetým tlakem obchodních vládců filmu. Na příkladu velkého umělce Ch. Chaplina, jenž byl po svém filmu »Diktátor« vyslaven zbeallánu pronásledování, zachycuje Alexandrov nízkost amerického filmového světa. Za to, že Chaplin pozdravil Sovětský svaz, napadený zakletým nepřitelem, a že vyslovil víru v jeho neporazitelnost, byl smýšlán hnusnými pomluvami a ohrožen soudem. Jen napadení Pearl Harborem Japonci a vstup Ameriky do války jej zachránily před trestem za seldárnost se statečným sovětským lidem. Američtí fašisté v době války byli nuceni ustoupit poněkud do pozadí. Také ve filmu si nemohli počínat tak zjevně. Nyní se však znovu vžívají do své staré úlohy, jak dokazuje film »Železná opona« a jiné mu podobné.

Režisér Alexandrov v dalších kapitolách své studie snaží důkazy o tom, jak američtí kapitalisté prostřednictvím E. Johnstona učinili z filmového umění nástroj protidemokratické, reakční a fašistické propagandy. Pripomíná Johnstonův výrok, že »úspěšné pokusy Goebbelsovy a filmem jsou důkazem, že film, dále se mu žádoucí směr, může se stejným úspěchem sloužit poallent amerických zájmů«.

Učitelem dnešních vládců Hollywoodu jsou tedy hanebné zřachování rasistické války, z jejichž spouštěcí si berou američtí filmoví magnáti příklad. Alexandrova studie ukazuje, jak američtí filmoví spekulanti využívají filmu k šíření válečného nekřdu, k štvavému pomlouvání nirového štíli Sovětského svazu a zemi lidové demokracie. To jsou ty »americké zájmy«, které se také uvnitř filmového života odrážely fantastickým pronásledováním všech pokrokových umělců, jak je známo z bezuzdného řádění t. zv. výboru pro vyšetřování neamerické činnosti.

Režisér Alexandrov ukazuje ve své studii také způsob, jakým se američtí magnáti snaží oslabovat a ničit jednotlivé národní produkce. Američané kupují v zemích, kde doand mají vly, vše: ateliery, režiséry, herce, pokračovní filmy, kina. Z průbojných talentů a tvůrců pracovníků dělají sluzky svých cílů, o čemž nepřesvědčivěji mluví případ anglického režiséra C. Reeda, jenž kdysi natočil pokrokový film o statečném životě anglických horníků ... a hrězily mldis a ve službách amerických monopolistů stvořil film »Štvanec«, plný bolesti, hrůzy a bezaděje. Jestliže nejsou filmoví umělci ochotni dát se takto zotročit, zbývá je možnost další práce, jak výmluvně dokládá případ italského režiséra Rosselliniho, někdejšího autora vlasteneckého filmu »film — otevřené město, jenž nedostal od té doby příležitost, aby uplatnil své schopnosti.

Režisér Alexandrov, který byl účastníkem benátského festivalu v roce 1947, píše o tom, jak úporně se tam snažili zástupci amerických filmových monopolistů prosadit úpadkové výtvo-

ry hollywoodské kinematografie proti výsoce ideovému filmovému umění sovětskému a nastupujícímu světlm alám ve filmech lidově demokratických zemí i ve filmech nebojácných pokrokových umělců z ostatního světa.

Přianaky stále hlubšího rozkladu buržoasního filmového umění se projevíly v plné a stále se stupující míře také na našich mezinárodních festivalech v Mariánských Lázních. Naposledy, v roce 1949, byly promítány americké filmy »Johny Bellinda« a »Poklad ze Sierra Madree. Oba přinášely odpudivé příběhy plné násilnosti, surových vražd, vražd, hrůzy, tupily a smušovaly lidské city, byly zaměřeny k vybičování divákových nervů. Jen třetí americký film — »Rodná země« — vyjadřoval silnou upřímnost. Právě tento film je však v Americe zakázáno promítat a jeho tvůrci, nezavírali, vřelci, jsou vyslaveni pronásledování. Je třeba vynulvenějšího důkazu o imperialistických tendencích americké kinematografie, než je toto?

Hlubokým rozkladem a úpadkovostí jsou nasyčeny i filmy anglické a francouzské výroby. Film »Boj o jízni točnu« je otevřenou oslavou anglického imperialismu, ná drave uváděný film »Zrádná smrtice« přináší nechtuný pohled na života sprosté rodiny. Severské filmy zakřvávají hluboké společenské rozpory smřlivosti a jsou vyvalenou obhajobou reformismu, demobilisují masy. Italský film »Bez součtu« otevřeně propaguje banditismus a temné stránky povah zpuštěných lidí. Ve stopách kadaverů hollywoodské výroby jdou rovněž filmy francouzské.

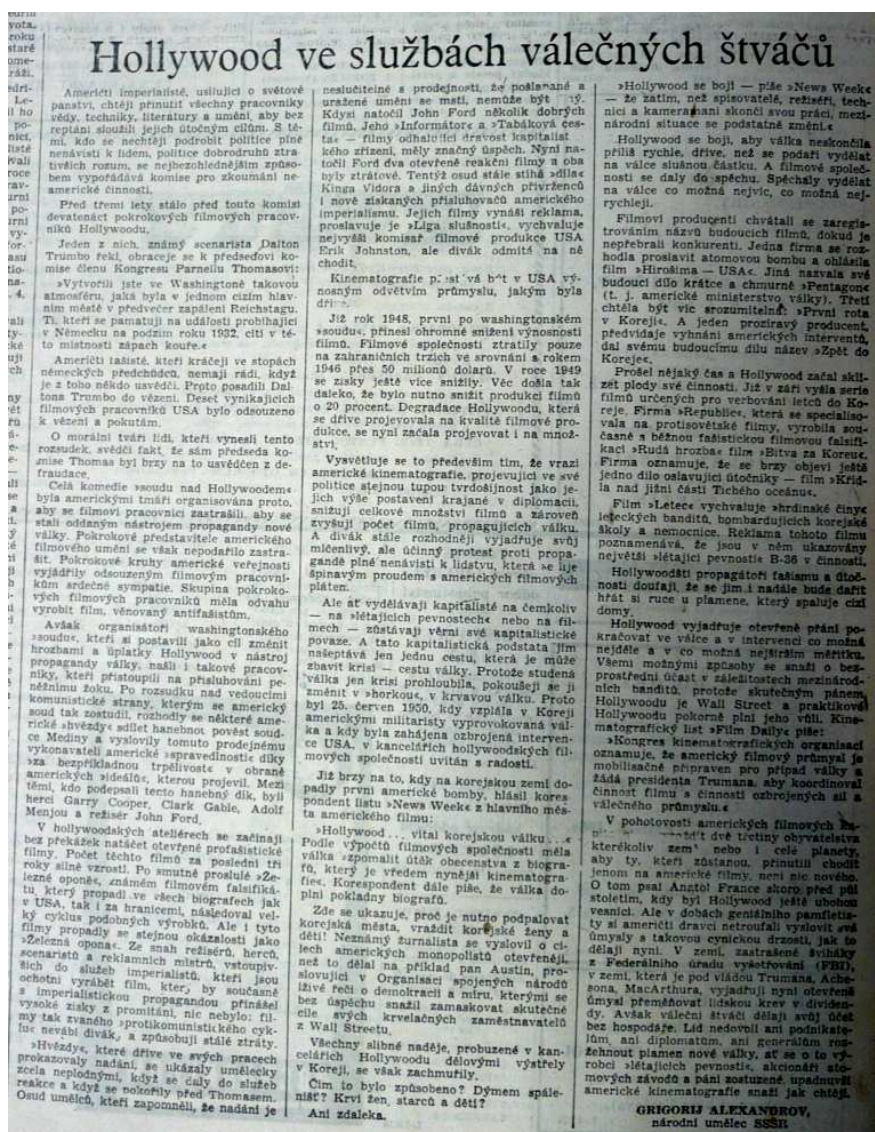
Západoevropští a severoevropští kapitalistické filmoví výrobci očehně zbavují své filmy národních znaků a natáčejí bezbarvé kosmopolitické zmateniny, oslavující citové prádné lidi a velehlci kapitalismu.

Studie G. V. Alexandrova v závěru ukazuje, jak se proti tomuto »umění« klesuvšímu až na dno úpadku tyčí v nedostizné výši vítězná kinematografie Sovětského svazu, ukazující pravdivé život, potrhující jeho úladné stránky, vyslovující nezlomnou víru v tvůrčí schopnosti člověka a pomáhající povzneset společnost k dokonalosti stále vyšší. Toto skutečné filmové umění, léžící z bohatých životních zkušeností pracujícího lidu a zobrazující vysoké cíle socialismu a komunismu, vede ne pěl a pomocí bolševické strany a sovětské vlády, je vzorec kinematografum zemí lidové demokracie, je veškým pomocníkem zdravých, pokrokových sil lidstva. Toto umění je nástrojem uperkování sil nirového, demokratického tábora, naplňuje diváky vždy novým, pravějším a uvědomějším odhodláním rozmetat snahy imperialistických uřadovatelů svobodomilovných národů ničímých následovníků hitlerovského fašismu, cynických ohrokovatelů pokojného života pracujícího lidu celého světa.

KAREL VANĚK

Obrázek 4 - Rudé právo, 19. února 1950

Od prvních výsledků osobností z Hollywoodského filmového průmyslu až do počátku padesátých let bylo toto téma jedním z nejoblíbenějších. *Rudé právo* poukazovalo na to, že Hollywood je ovládán „dolarovou politikou“ a kvalita filmů v důsledku masové výroby a politického diktátu klesá. Kritika rovněž zahrnovala obsahy filmů, které spadaly pod dohled cenzorů. Ti měli uchránit americké občany před vlivem levicových myšlenek, zatímco se vyrábělo mnoho filmů „hemžících se vraždami a rafinovanými loupežemi“. Klasičtí hrdinové amerických snímků byli podle *Rudého práva* „vrahové, sebevrazi, gangsteři, podvodníci, alkoholikové, lidé morálně zpustlí, otrlí, rozvrácení, šílení a neschopní lidského citu“.³⁰⁵

Obrázek 5 - *Rudé právo*, 4. února 1951

³⁰⁵ Viz Obrázek 4.

Obrázek 6 - *Rudé právo*, 20. ledna 1952

V období mccarthyismu „hon na čarodějnice“ eskaloval, což se projevilo i na stránkách *Rudého práva*. Objevovalo se zde mnoho článků odsuzujících situaci v USA. Nejčastěji byl politický systém Spojených států přirovnáván k fašismu.³⁰⁶

Jedním z nejdiskutovanějších témat se u všech tří deníků ukázala být kauza manželů Rosenbergových v roce 1953. Tento proces a jeho rozhodnutí vzbudilo vlnu nevole po celém světě.³⁰⁷ Po několik týdnů sledovaly deníky celý případ a zřetelně vyjadřovaly svá stanoviska vůči nim. Dokládají to mnohé novinové titulky – *Vlna rozhořčení proti chystané vraždě*,³⁰⁸ *Vražda, která burcuje svědomí světa*,³⁰⁹ *Nevinné oběti imperialistických katů*,³¹⁰ *Celý svět rozhořčen hanebnou vraždou*.³¹¹

³⁰⁶ Viz Obrázek 6.

³⁰⁷ Viz Obrázek 7.

³⁰⁸ *Rudé právo*, 18. června 1953

³⁰⁹ *Rudé právo*, 22. června 1953

³¹⁰ *Rudé právo*, 23. června 1953

³¹¹ *Rudé právo*, 27. června 1953

Opovržení národů nad vrahy manželů Rosenbergových

Svět se otfásl hněvem, když přijal zprávu o vraždě nevinných manželů Rosenbergových. Tisíce protestů, dopisů a resolucí z celého světa, které docházejí do Washingtonu a americkým zastupitelským úřadům ve světě, vyjadřují odpor a rozhodný protest proti této vraždě statečných lidí, kteří museli zemřít proto, že milovali mír a svobodu. Museli zemřít proto, aby válečná hysterie, živena všemi prostředky ve Spojených státech amerických, počínaje štvavými zprávami v novinách a konče popravou na elektrickém křesle, byla dále rozdmýchávána.

Počítali-li ve Washingtonu s tím, že jim tato vražda umožní vývoz válečné hysterie do jiných zemí, přepočítali se. Na celém světě se odvracejí lidé od propagátorů »amerického způsobu života« a dávají jim najevo své opovržení.

Ve Velké Británii odsoudili lékaři v dopise americkému velvyslanci nejen vraždu, ale i její způsob provedení. Lékaři vyjadřují odpor nad tím, že proces usmrcení Rosenbergových elektrickým proudem byl záměrně sadisticky prodlužován.

Paulina Lewinová, stará nemocná žena z Londýna, která se účastnila londýnských protestních demonstrací proti popravě odsouzených, píše ve svém dopise m. j.: »Drahá Ethelo a Juliusi, odpusťte nám. Odpusťte, že jsme nedokázali pohnout tvrdými srdci zbabělců, nepřátel pravdy a demokra-

cie. Slibujeme, že budeme ze všech sil pracovat pro svět, pro který jste i vy pracovali, a za který jste zemřeli. Naše úspěchy budou vašim pomníkem.«

Hospodyně ze Sydenhamu napsala ve svém protestním dopise, že hrdinná nezlomnost obou manželů je pobídkou pro všechny poctivé lidi, aby ještě usilovněji bojovali za myšlenky, pro něž Rosenbergovi položili svůj život.

Národy hněvivě odsoudily vrahy nevinných obětí, organizátory válečné hysterie. Ještě více prohlédly jejich hanebnou úlohu a zintenzivní svůj boj za upevnění míru.

(RP)

Obrázek 7 - Rudé právo, 29. června 1953

V následujících letech informací o situaci ve Spojených státech ubývalo, přesto však nevymizely docela. Opět se lze setkat s kritikou jednání amerických úřadů vůči běžným občanům, kteří by mohli mít co do činění s komunisty.³¹² Z titulků novin lze rovněž vyčíst, že postoj americké vlády komplikoval spolupráci mezi národy.³¹³

³¹² Viz Obrázek 8.

³¹³ Viz Obrázek 9.

Nový výstřelek fašisty McCarthyho

Když Bobu Mathiasovi, narozenému roku 1930 v Kalifornii, ještě nebylo osmnáct let, měl již za sebou svůj první závod v desetiboji. Překvapil. Tento student, v lehké atletice dosud neznámý, dosáhl hned na počátku své závodní činnosti 7.164 bodů. Byl vyslán na mistrovství USA v desetiboji. Nejdříve však pro něho musely být z milodarů vybrány peníze na úhradu cesty. Mathias se stal mistrem USA a svým vítězstvím si zajistil i jízdenku na londýnské olympijské hry, kde získal zlatou medaili za prvé místo v desetiboji. Když na konci roku 1948 byla připravena Sullivanova trofej pro nejúspěšnějšího amerického sportovce, padla volba na všestranného Boba Mathiasa.

Také na olympijských hrách v Helsinkách si tento 22letý student medicíny vybojoval zlatou medaili. Stal se nejúspěšnějším americkým sportovcem.

Nedávno obdržel dopis, který ho uvedl v úžas. Pověstný senátor, fašista McCarthy, který se zasměšnil před celým světem výstřelky svých inkvisičních metod, směřujících k potlačení všeho pokrokového, pozval

Mathiasa před vyšetřující komisi pro »neamerickou činnost«.

Mathiasovi kladla fašistická komise za vinu, že se na olympijských hrách nechal vyfotografovat se sovětskými sportovci, do nichž se prý důvěrně zavěsil.

Mathias nevěděl hned, co si počít. Také jeho profesori na kalifornské universitě poťrásali bezradně hlavou. Naprosto nemohli uvěřit, že by se tento mladý sportovec mohl dopustit něčeho protizákonného. Poněvadž ale každému Američanovi jsou známy metody McCarthyho, a každý ví, že tento fašistický senátor v pátrání po všem »komunistickém« se nezastavil ani před bývalým prezidentem USA Trumanem, obávali se, že tento boj mezi Mathiasem a McCarthyem americký rekordman prohraje.

Ale Mathias odpověděl na obžalobu proti němu vznesenou velmi výstižně: »Kdyby to někdo nedělal, byl by McCarthy zbytečný. Jen ať si mně senátor nežádá...«

Novým výstřelkem komise pro vyšetřování »neamerické činnosti« byla sportovní veřejnost USA i v zahraničí velmi pobouřena.

(RP)

Obrázek 8 - Rudé právo, 15. března 1954

Vláda USA zabránuje rozvoji přátelských styků mezi americkou a sovětskou mládeží

MOSKVA 17. dubna (TASS) — Jak již bylo oznámeno v tisku, požádala skupina redaktorů sovětských studentských a mládežnických listů v létě 1954 americké velvyslanectví v Moskvě o vstupní visa do USA. Tuto skupinu pozvali do USA redaktoři amerických studentských listů, kteří navštívili Sovětský svaz v roce 1953. Vláda USA jim však odmítla visa vydat. V listopadu 1954 byla žádost o vydání vstupních vis redaktorům sovětských studentských a mládežnických listů opakována. Dne 10. března t. r. oznámilo americké velvyslanectví ministerstvu zahraničních věcí SSSR, že skupině redaktorů sovětských studentských a mládežnických listů budou vydána visa na 30 dní.

Dne 24. března oznámilo americké velvyslanectví sovětskému ministerstvu zahraničních věcí, že je třeba, aby se redaktoři sovětských studentských a mládežnických listů dostavili za účelem splnění formalit, spojených s cestou do USA, na velvyslanectví, aby zde poskytli otisky prstů a podepsali americké dotazníky, kde je psáno, že osoby jedoucí do USA, »jedou na vlastní nebezpečí a přijímají odpovědnost za ztráty nebo škody, které se mohou stát v případě, bude-li jim odjezd z USA znemožněn anebo odložen«.

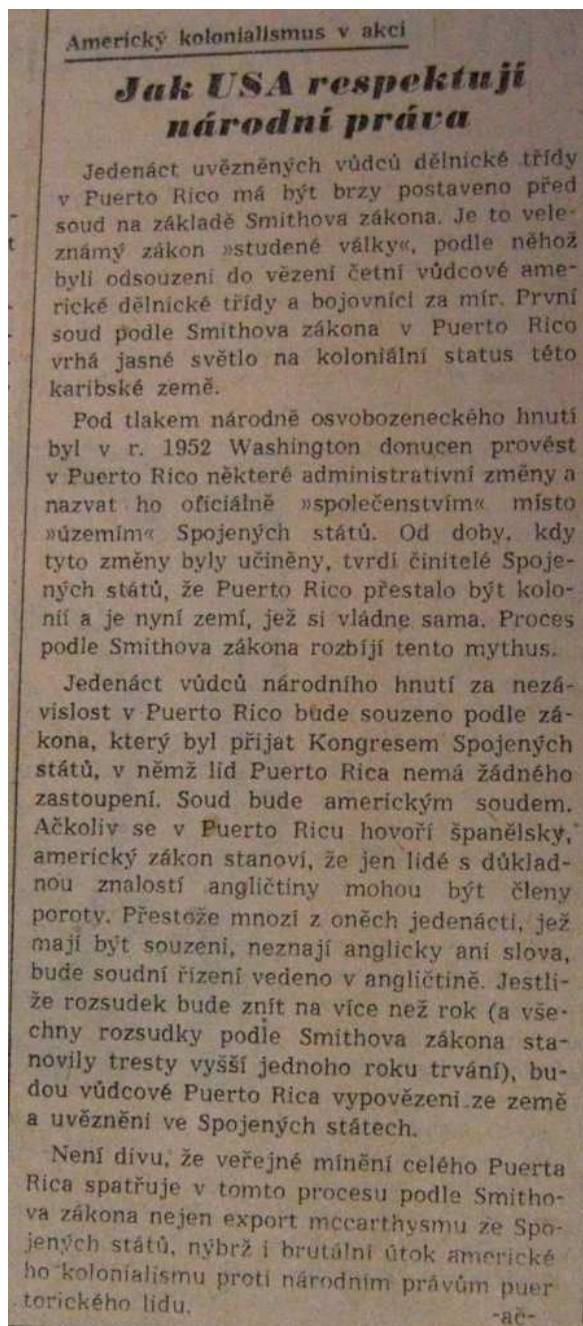
V souvislosti s tím oznámilo ministerstvo

zahraničních věcí SSSR 7. dubna t. r. americkému velvyslanectví, že redaktoři sovětských studentských a mládežnických listů nemohou přistoupit na tyto podmínky, které jsou neslučitelné s jejich společenským postavením a úkoly jejich novinářské práce. Ministerstvo zahraničních věcí SSSR přitom konstatovalo, že když odjížděli sovětsští šachisté v r. 1954 do USA, podobné podmínky se jim nekladly.

Dne 9. dubna navštívil americký velvyslanec v SSSR pan Bohlen prvního náměstka ministra zahraničních věcí SSSR A. A. Gromyka a v odpověď na prohlášení ministerstva zahraničních věcí SSSR, že bylo učiněno americkému velvyslanectví v Moskvě 7. dubna, oznámil, že vláda USA trvá na tom, aby redaktoři sovětských studentských a mládežnických listů splnili uvedené podmínky. A. A. Gromyko potvrdil postoj sovětské vlády v této otázce, který byl vysloven v uvedeném prohlášení ministerstva zahraničních věcí SSSR ze 7. dubna.

Protože redaktoři sovětských studentských a mládežnických listů nepovažovali za možné přistoupit na tyto podmínky, které nebyly sovětským občanům nikdy dříve předkládány, museli se vzdát cesty do USA.

Obrázek 9 - Rudé právo, 18. dubna 1955

Obrázek 10 - *Rudé právo*, 17. ledna 1956

Rudé právo poukazovalo i na to, že Spojené státy svou administrativou negativně ovlivňují nejen život ve své zemi, ale také v sousedních státech.³¹⁴

³¹⁴ Viz Obrázek 10.

Obrázek 11 - *Rudé právo*, 16. ledna 1957

V závěrečných letech „honu na čarodějnice“ se přímé komentáře k antikomunismu v USA téměř neobjevovaly. Nahradily je články o názorech na rozhodnutích vlády, které pokračovaly v politice zadržování komunismu ve světě.³¹⁵

---

³¹⁵ Viz Obrázek 11.

Svobodné slovo

Svobodné slovo reprezentovalo Československou stranu národně socialistickou, která byla v roce 1948 přejmenována na Československou stranu socialistickou.³¹⁶ ³¹⁷ *Svobodné slovo* navázalo na tradici *Českého slova*, deníku vycházejícího od roku 1907. Protože *České slovo* legálně vycházelo i za protektorátu, muselo po roce 1945 svůj původní název změnit.³¹⁸ Po komunistickém převratu v roce 1948 bylo mnoho novinářů, kteří odmítli spolupracovat s novým režimem, vyloučeno ze svazu novinářů, čímž ztráceli možnost dále pracovat v médiích.³¹⁹ V roce 1953 vycházelo *Svobodné slovo* v průměrném nákladu zhruba sto padesáti tisíc výtisků.³²⁰ V roce 1997 proběhla změna názvu ze *Svobodného slova* na *Slovo*, deník zanikl v roce 2000.³²¹

V porovnání s *Rudým právem* bylo do roku 1948 *Svobodné slovo* rozsáhlým deníkem.³²² Zprávy, které poskytovalo o mezinárodní situaci, obsahovaly víceméně objektivní informace z celého světa. O Spojených státech se *Svobodné slovo* zmiňovalo poměrně často. Články o USA se zaměřovaly na domácí i zahraniční

---

³¹⁶ Srov. Malíř, J. a kol., c. d., s. 1271-1272.

³¹⁷ V tisku se změna názvu projevila ve čtyřech fázích. 24. února 1948, č. 46, se pod hlavním titulem, *Svobodné slovo*, objevoval podtitulek Ústřední orgán Československé strany národně socialistické. 27. února 1948, č. 48, došlo k první přeměně podtitulu na List akčního výboru Československé strany národně socialistické. 2. března 1948, č. 51, již nastala změna v názvu strany a podtitulek zněl List akčního výboru Československé strany socialistické. K poslední úpravě došlo 4. března 1948, č. 53, a konečná podoba podtitulu byla List Československé strany socialistické. Srov. *Svobodné slovo*, 24. února – 4. března 1948.

³¹⁸ Malíř, J. a kol., c. d., s. 1150.

³¹⁹ Mezi prvními sedmnácti, kteří se odmítli podvolit komunistickému diktátu, byla většina ze *Svobodného slova*. O práci přišel například šéfredaktor Ivan Herben.

³²⁰ Oproti *Rudému právu* byl náklad *Svobodného slova* omezen přidělem papíru. Srov. Malíř, J. a kol., c. d., s. 1273.

³²¹ Končelík, J. – Večeřa, P. – Orság, P., c. d., s. 259.

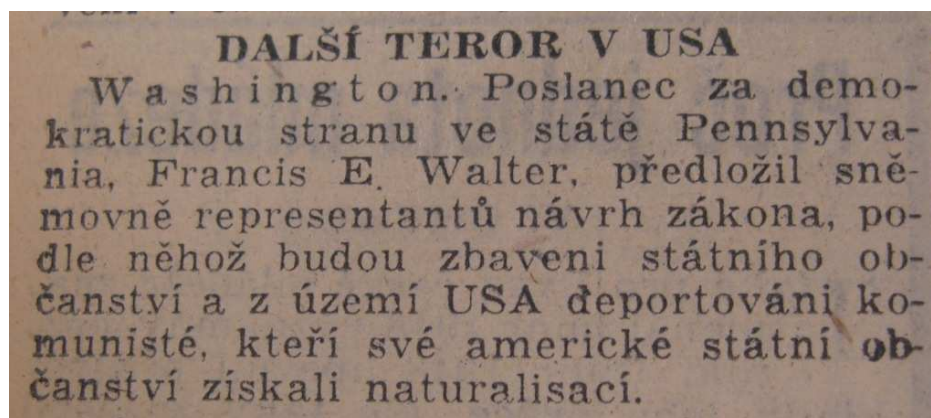
³²² *Rudé právo* se běžně skládalo ze čtyř listů, zatímco *Svobodné slovo* z osmi. Přestože formátově bylo *Rudé právo* větší v celkovém souhrnu ho *Svobodné slovo* předčilo.

politiku, vědu, kulturu i život ve společnosti. Po roce 1948 vlivem cenzury zprávy ze zahraničí poněkud zúžily. Přesto se držely spíše informativní formy zpráv.

Zprávy o pronásledování komunistů v Hollywoodu se objevovaly již od května 1947, ačkoli nejznámější a nejsledovanější slyšení s hollywoodskými osobnostmi se konala až na podzim toho roku.³²³

Obrázek 12 - *Svobodné slovo*, 17. května 1947

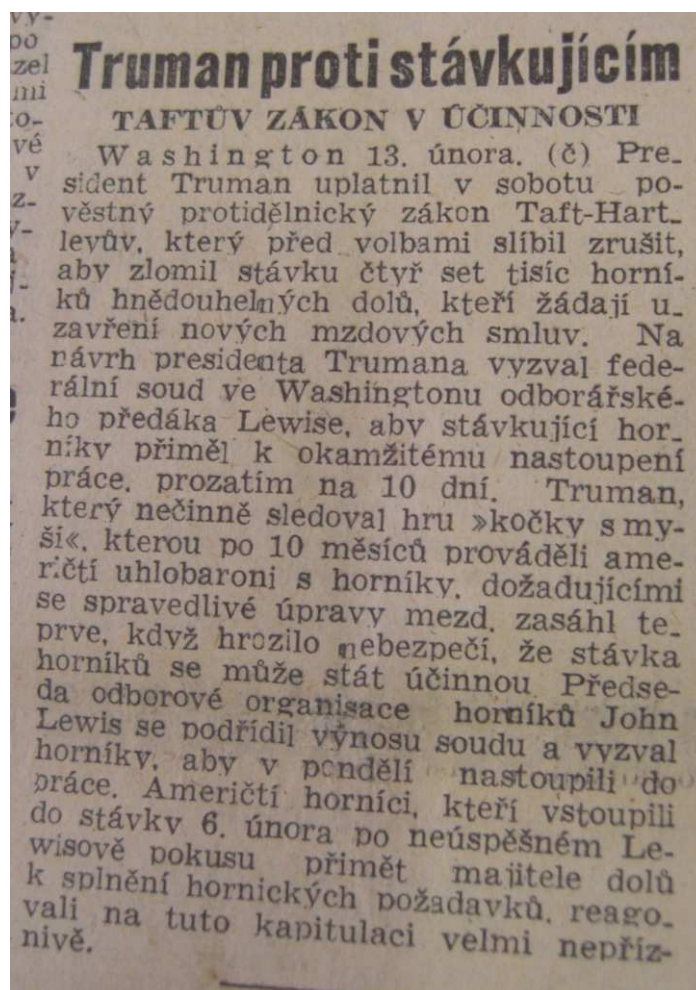

Obrázek 13 - *Svobodné slovo*, 18. 3. 1949

Od roku 1948 se styl *Svobodného slova* změnil. Zmenšil se počet stran a prostoru pro zprávy ze zahraničí ubylo. Objevily se většinou krátké zprávy v části deníku s názvem *Ze světa*.³²⁴

³²³ Viz Obrázek 12.

³²⁴ Viz Obrázek 13.

Obrázek 14 – *Svobodné slovo*, 14. února 1950

Proti-odborový Taft-Hartleyův zákon vzbuzoval nesouhlas i v Československu.³²⁵ Společně s informacemi o zákonech proti odborům se ve *Svobodném slovu* objevovaly články o špatných podmínkách a příkořích vůči pracujícím v USA. Typické titulky jsou „*Minimální mzdy*“ v USA,³²⁶ *Stávkové hnutí v USA*³²⁷ nebo *V USA horníci do stávky*³²⁸

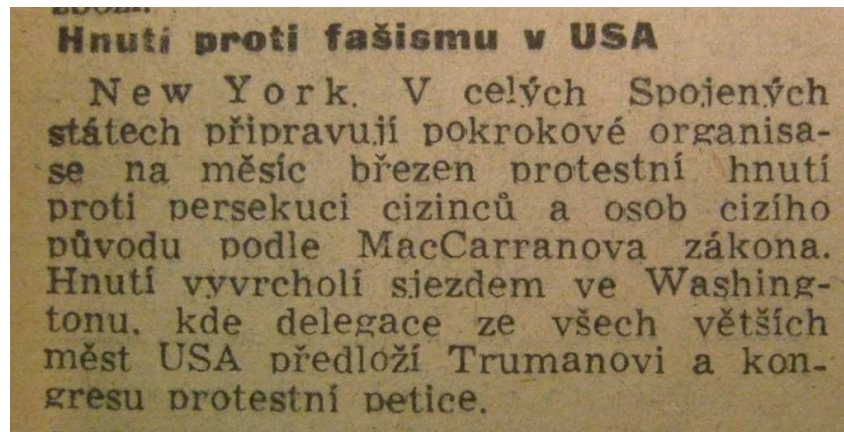
³²⁵ Viz Obrázek 14.

³²⁶ *Svobodné slovo*, 28. ledna 1950

³²⁷ Tamtéž.

³²⁸ *Svobodné slovo*, 8. února 1950

Obrázek 15 - *Svobodné slovo*, 8. února 1951

Další ze zákonů, který vzbudil vlnu nevole byl McCarranův zákon.³²⁹ Ten silně postihoval komunistickou stranu USA i komunisty.

Obrázek 16 - *Svobodné slovo*, 17. února 1954

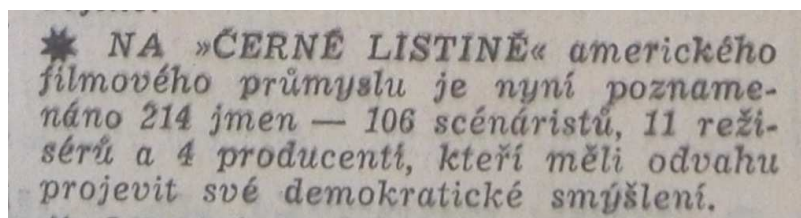
³²⁹ Viz Obrázek 15.

Spíše než kritiku svou vlastní vkládali autoři článků názory někoho jiného. Například se ve *Svobodném slovu* můžeme setkat se zprávami s kritikou „honu na čarodějnice“, zvláště od známých a uznávaných osobností.³³⁰

Obrázek 17 - *Svobodné slovo*, 19. října 1955

Procesy s funkciónáři komunistické strany bylo stále aktuální téma a lze se s nimi setkat od počátku „honu na čarodějnice“ až do jeho konce, kdy se komentáře zaměřovaly spíše na revize procesů, než procesy samé.³³¹

Obrázek 18 - *Svobodné slovo*, 1. května 1956

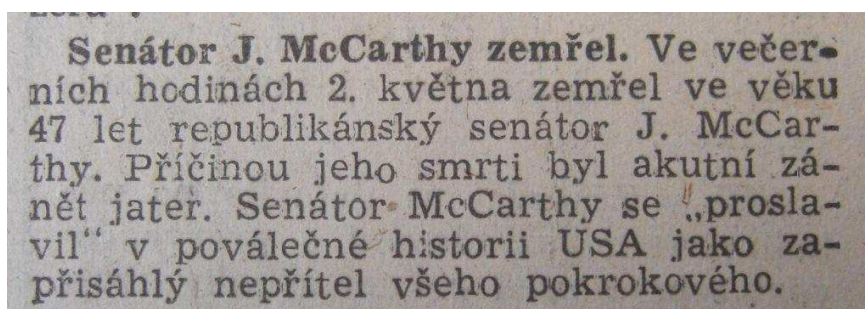
Na stránkách *Svobodného slova* lze najít rubriku s kulturou, která se objevovala téměř v každém svém výtisku. Slovo o kultuře, jak se rubrika nazývá, rovněž zahrnovalo takzvané Kulturní jiskřičky, které ve stručnosti informovaly o kultuře a kulturním prostředí v zahraničí. Krátké zprávy z Hollywoodu proto nebyly výjimkou.³³²

³³⁰ Viz Obrázek 16.

³³¹ Viz Obrázek 17.

³³² Viz Obrázek 18.

Obrázek 19 - Svobodné slovo, 4. května 1957

Svobodné slovo informovalo československou veřejnost i o smrti senátora Josepha McCarthyho.³³³

---

³³³ Viz Obrázek

Lidová demokracie

Československá strana lidová vydávala deník *Lidová demokracie*. Ten vznikl přejmenováním *Lidových listů* vycházejících od roku 1922, které ze stejného důvodu jako *Svobodné slovo* musely svůj název v roce 1945 změnit.³³⁴ *Lidová demokracie* ve velké míře čerpala informace ze zahraničí, zejména Francie, a v letech 1945-1948 patřila k nejkvalitnějším deníkům v Československu.³³⁵ V roce 1953 vycházela *Lidová demokracie* v průměrném nákladu přes devadesát šest tisíc výtisků.³³⁶ *Lidová demokracie* ukončila svou činnost v roce 1994, kdy se sloučila s deníkem *Lidové noviny*.³³⁷

Ze všech tří deníků, které jsem procházela, se *Lidové noviny* zabývaly tématem „honu na čarodějnice“ nejméně. Do roku 1948 se snažily podávat objektivní informace a i po únorovém převratu a změnách jimiž tisk procházel je vidět snaha o neutralitu, ačkoli v některých případech titulky i obsah článků velmi připomínaly komunistické *Rudé právo*. Například titulky *Nová předloha „dělnického zákona“ v USA*³³⁸ nebo *Provokace členů Kongresu USA*.³³⁹

Zpočátku se v *Lidové demokracii* se objevovalo mnoho informací o filmových novinkách, zejména ze Spojených států. Tyto zprávy se však téměř výlučně týkaly umělecké a profesní stránky, nikoli situace kolem. Jak jsem již zmiňovala, zprávy byly většinou informativní.³⁴⁰ V pozdějších letech zpráv o americkém filmu ubývalo.

---

³³⁴ Malíř, J. a kol, c. d., s. 1181.

³³⁵ Tamtéž, s. 1181-1182.

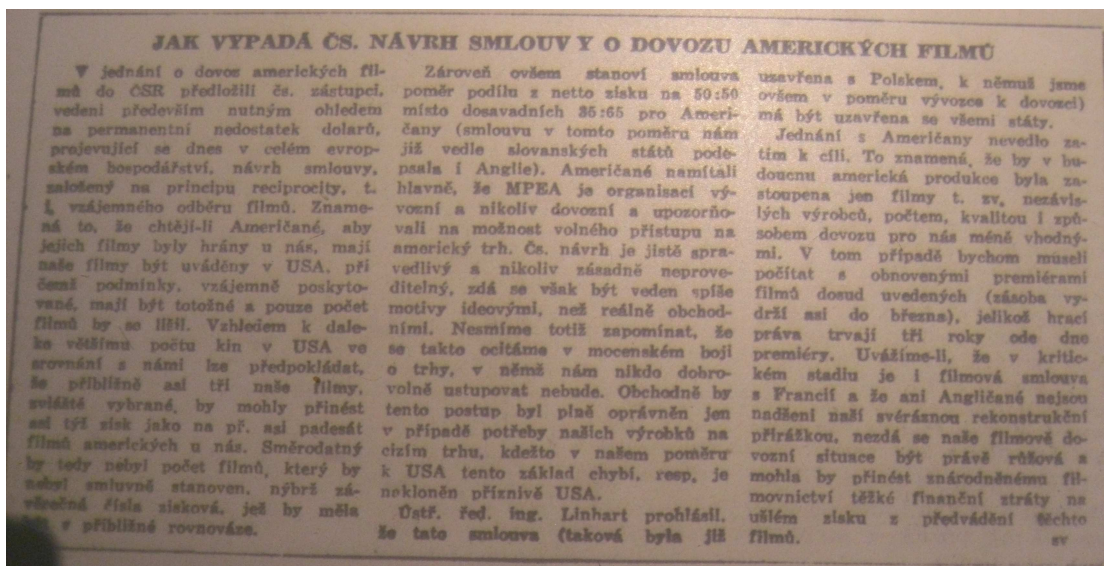
³³⁶ Končelík, J. – Večeřa, P. – Orság, P., c. d., s. 128.

³³⁷ Tamtéž, s. 259.

³³⁸ *Lidová demokracie*, 5. února 1949

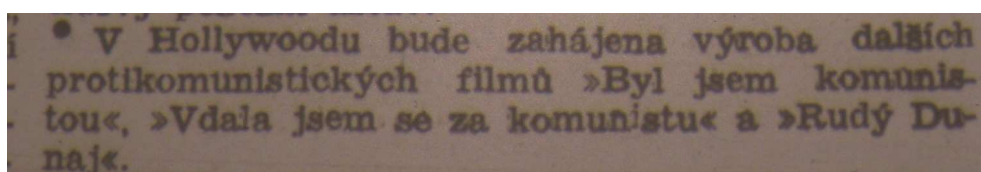
³³⁹ *Lidová demokracie*, 16. prosince 1956

³⁴⁰ Ukázka článku o dovozu amerických filmů do Československa. Viz Obrázek 20.

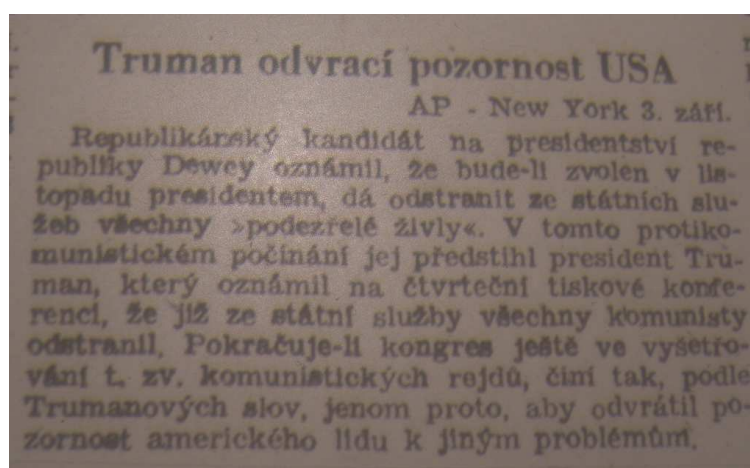

Obrázek 20 - Lidová demokracie, 21. prosince 1947

Od roku 1948 se i *Lidová demokracie* začala více zabývat tím, co působilo na americkou společnost. Ovšem v porovnání s *Rudým právem* *Lidová demokracie* pouze informovala o tom co se děje.³⁴¹

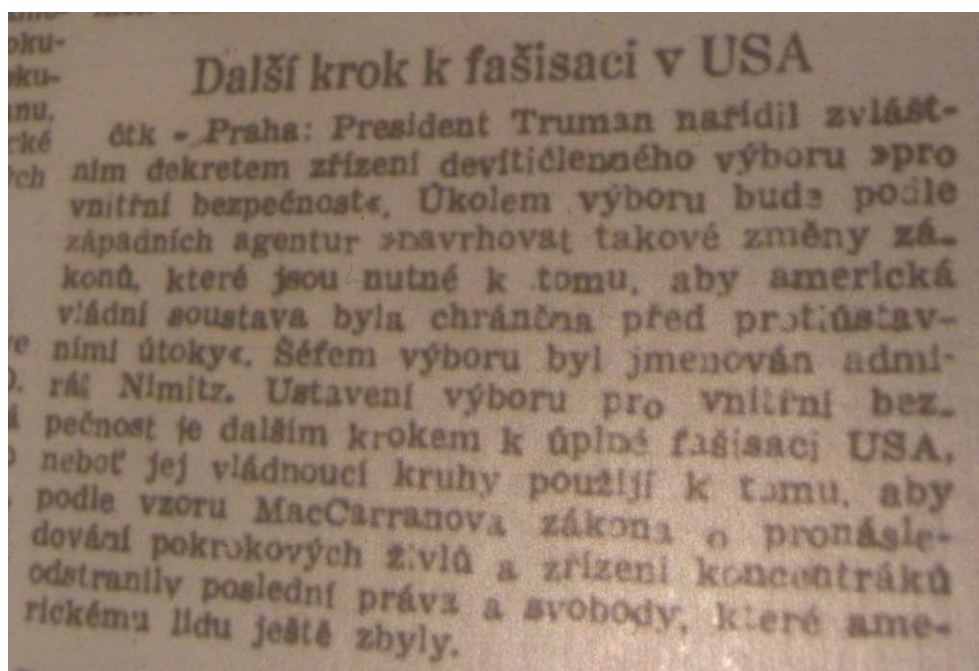

Obrázek 21 - Lidová demokracie, 20. dubna 1948

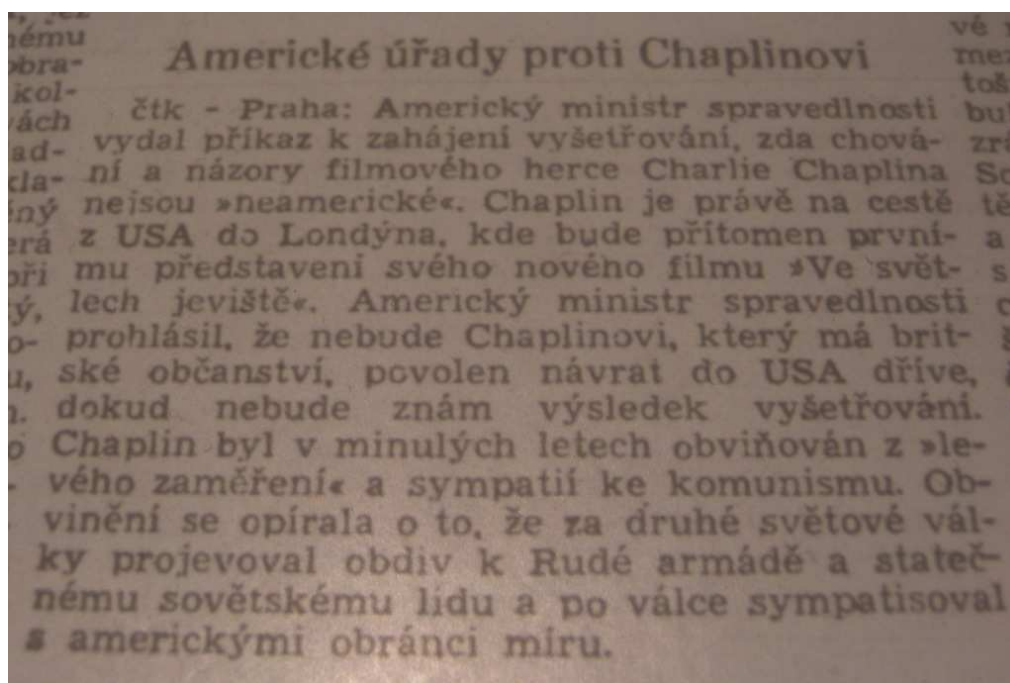
Obrázek 22 - Lidová demokracie, 4. září 1948

³⁴¹ Viz Obrázek 21, 22.

Obrázek 23 - *Lidová demokracie*, 26. ledna 1951

I v *Lidové demokracii* se objevil vliv komunistických názorů a můžeme si přečíst typické titulky o fašistech z USA.³⁴²

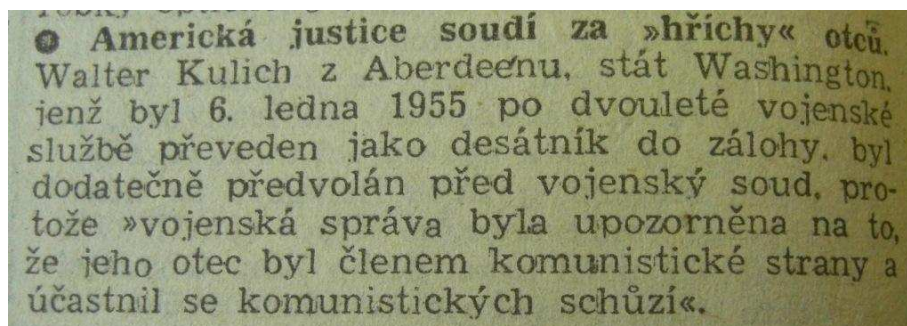

Obrázek 24 - *Lidová demokracie*, 23. září 1952

³⁴² Viz Obrázek 23.

Častým tématem debat československého tisku byla situace levicově smýšlejících umělců. K takovým patřil například Charles Chaplin³⁴³ nebo zpěvák Paul Robeson.³⁴⁴

Obrázek 25 - *Lidová demokracie*, 18. května 1955

Obrázek 26 - *Lidová demokracie*, 6. dubna 1956

Otázky rozporů mezi komunistickou stranou a americkými úřady byly tématem číslo jedna. Na těchto případech se snažil tisk přesvědčit čtenáře, že svoboda člověka je ve Spojených státech opomíjena.³⁴⁵

---

³⁴³ Viz Obrázek 24.

³⁴⁴ Paul Robeson byl asi nejčastěji zmiňovaným americkým umělcem. Dokazují to titulky *Paul Robeson mezi studenty*, *Paul Robeson zpíval pro kanadské dělníky* (*Lidová demokracie*, 27. května 1949, 16. února 1952)

³⁴⁵ Viz Obrázek 25, 26.

Závěr

Po skončení druhé světové války v roce 1945 došlo v zahraniční politice Spojených států k výrazné proměně. USA se rozhodly opustit politiku izolacionismu a větší měrou se angažovat na poli mezinárodní politiky. S tím souvisí i začátek studené války, která přinesla napětí nejen do vztahů mezi Spojenými státy a Sovětským svazem, ale také dala vzniknout atmosféře strachu, která se postupně projevovala v americké společnosti. Přesto, že Spojené státy měly po druhé světové válce výborné hospodářské podmínky k vytvoření klidné a spokojené společnosti, pro některé z jejich občanů se stalo obdobím strachu. Důvodem mohlo být jejich politické přesvědčení, „nesprávné“ názory či „nevhodní“ přátelé. V americké společnosti rostla uniformita a cokoli se odlišovalo, bylo nežádoucí.

Společně se studenou válkou totiž ve Spojených státech začalo období známé jako „hon na čarodějnice“, které trvalo téměř do konce padesátých let dvacátého století. Pronásledování komunistů a jiných „podvratných živlů“ dosáhlo svého vrcholu mezi lety 1950-1953. Tato etapa „honu na čarodějnice“ je podle senátora Josepha McCarthyho, který k antikomunistické hysterii značnou měrou přispěl, nazývána érou mccarthyismu. Analýza „honu na čarodějnice“ je značně komplikovaná. „Hon na čarodějnice“ zasáhl veškeré aspekty života společnosti ve Spojených státech a podrobná analýza v rozsahu diplomové práce není možná. Zabývala jsem se proto problematikou „honu na čarodějnice“ pouze z obecného hlediska a konkrétně se zaměřila na jeho projevy ve filmovém průmyslu v Hollywoodu.

Hollywood pomohl zviditelnit antikomunistická tažení pořádaná výbory a komisemi snažícími se prokázat přítomnost „podvratných živlů“ ve vládě, na úradech, ve školách, uměleckých kruzích a celé americké společnosti. Významnou roli sehrály Výbor pro neamerickou činnost a jemu podobné komise a spolky, kterých v průběhu let přibývalo. Antikomunismus a snahy ochránit zemi před negativními vlivy ze zahraničí se staly mocným nástrojem americké politiky a vždy o něco zesílily v době, kdy se schylovalo k volbám. V období „honu na čarodějnice“ pocítila část americké společnosti omezení svých práv a svobod.

V Hollywoodu měl „hon na čarodějnice“ za následek vznik černé listiny, která vznikla během jednání v hotelu Waldorf Astoria po slyšeních s hollywoodskou „desítkou“. „Desítka“ jak se říkalo deseti osobnostem z filmového průmyslu, kteří byli předvoláni před Výbor pro neamerickou činnost a odmítli svědčit, se stala první obětí černé listiny. Později se na černé listině ocitly stovky lidí, kteří kvůli ní přišli o zaměstnání či reputaci. Tvorbu filmových studií ovlivnila cenzura.

Na základě studia dobového tisku jsem měla možnost se přesvědčit, že sílí moc komunistické strany v Československu měla na československý tisk a zejména na jeho obsah neblahý vliv. Před únorovým převratem v roce 1948 podávaly deníky zprávy spíše informativní, postupem času se však více klonily ke kritice a ovlivňování společnosti svými názory přizpůsobenými Sovětskému svazu. Tisk, stejně jako ostatní média, byl ovlivňován cenzurou a informace podávané o Spojených státech amerických, jejich politice i kultuře byly často značně zkreslené.

Seznam použité literatury

Vydané prameny:

HANHIMAKI, J. M. – WESTAD, O. A.: *The Cold War: A History in Documents and Eyewitness Accounts*, Oxford 2003

COLE, L.: *Rudý z Hollywoodu*, Praha 1986

House Committee on Un-American Activities, *Hearings Regarding the Communist Infiltration of the Motion Picture Industry*, 80th Congress, 1st session, Washington 1947

House Committee on Un-American Activities, *Communist Infiltration of Hollywood Motion-Picture Industry, Vol. 1-6*, 82nd Congress, 1st session, Washington 1951

House Committee on Un-American Activities, *Communist Infiltration of Hollywood Motion-Picture Industry, Vol. 7-10*, 82nd Congress, 2nd session, Washington 1952

KAHN, G.: *Hollywood on trial: The story of the 10 who were indicted*, New York 1948

KALAZOTOV, M. – KISCH, E. E.: *Nad Hollywoodem temno*, Praha 1950

Tisk:

LIDOVÁ DEMOKRACIE, 1947-1957

RUDÉ PRÁVO, 1947-1957

SVOBODNÉ SLOVO, 1947-1957

Odborná literatura:

BEDNAŘÍK, P. – CEBE, J.: *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*, In: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*. Číslo 1-4, ročník 53, 2008, s. 53-56.

BOSTDORFF, D. M.: *Proclaiming the Truman Doctrine: the Cold War Calls to Arms*, Texas 2008

BRADLEY, J. N. F.: *Válka a mír po roce 1945: Dějiny vztahů mezi Sovětským svazem a Západem*, Praha 1994

CAMPBELL, C. – RADCHENKO, S.: *The Atomic Bomb and the Origins of Cold War*, New Haven 2008

CAUTE, D.: *The Great Fear: the Anti-Communist Purge Under Truman and Eisenhower*, New York 1978

CEPLAIR, L. – ENGLUND, S.: *The Inquisition in Hollywood: Politics in the FilmCommunity, 1930-1960*, Berkley – Los Angeles – London 1993

DALLEK, R.: *Nedokončený život: John F. Kennedy: 1917-1963*, Praha 2006

DONOVAN, J. R.: *Tumultuous Years: The Presidency of Harry S Truman, 1949-1953*, Missouri 1996

DURMAN, K.: *Popely ještě žhavé. Díl 1, Velká politika 1938-1991*, Praha 2004

FRIED, R. M.: *Nightmare in Red: McCarthy Era in Perspective*, New York 1990

GADDIS, J. L.: *Studená válka*, Praha 2006

GROMAN, M.: *Řízení Československých médií v 50. letech 20. století*, In: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*. Číslo 1-4, ročník 53, 2008, s. 57-64.

HALBERSTAM, D.: *Černobílé desetiletí: padesátá léta a Spojené státy*, Praha 2002

HOGAN, M. J.: *The Marshall Plan: America, Britain and the Reconstruction of Western Europe, 1947-52*, Cambridge 1987

CHURCHILL, W. S.: *The Second World War, Vol. III: The Great Alliance*, New York 1977

CHURCHILL, W. S.: *The Second World War, Vol. VI: Triumph and Tragedy*, New York 1981

KAGAN, R.: *Labyrint síly a ráj slabosti: Amerika, Evropa a nový řád světa*, Praha 2003

KISSINGER, H.: *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*, Praha 1999

KONČELÍK, J. – VEČEŘA, P. – ORSÁG, P.: *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010

KREJČÍ, O.: *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*, Praha 2009

KVAPÍK, J.: *V zajetí moci: kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*, Praha 2006

LEV, P.: *Transforming the Screen: 1950-1959*, New York 2003

LITERA, B.: *Studená válka: (Mezinárodní vztahy 1945-1963)*, Jinočany 1993

LUŇÁK, P.: *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, Praha 1997

MALÍŘ, J. a kol.: *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. Díl II, Období 1938-2004*, Brno 2005

MCCAULEY, M.: *The Origins of the Cold War 1941-1949*, Harlow 1995

MCCULLOUGH, D.: *Truman*, New York 1992

MISCAMBLE, W. D.: *George F. Kennan and the Making of American Foreign Policy*, Princeton 1992

NÁLEVKA, V.: *Studená válka*, Praha 2003

NAVASKY, V. S.: *Naming Names*, New York 1980

O'NEIL, W. L.: *A Democracy at War: America's Figur at Home and Abroad in World War II*, Harvard 1995

PATTERSON, J. T.: *Grand Expectations: The United States, 1945-1974*, New York 1996

POWERS, R. G.: *Not Without Honor: the History of American Anticommunism*, New Haven 1998

RADOSH, R. – RADOSH, A., *Red Stars over Hollywood: The Film Colony's Long Romance with the Left*, San Francisco 2005

REYNOLDS, D.: *From the World War to the Cold War: Churchill, Roosevelt and the International History of the 1940s*, New York 2006

RÖWEKAMP, B.: *Hollywood*, Brno 2004

SANDLER, S.: *Korean War: an Interpretative History*, London 1999

SCHATZ, T.: *Boom and Bust: the American Cinema in the 1940s*, New York 1997

SCHRECKER, E.: *Many Are the Crimes: McCarthyism in America*, Boston 1998

THOMPSON, K.: *Film History: an Introduction*, New York 1994

TOINET, M.-F.: *Hon na čarodějnice 1947-1957: mccarthismus*, Praha 1999

VAUGHN, R.: *Only Victims, A Study of Show Business Blacklisting*, New York 1972

WANNER, J.: *Spojené státy a evropská válka 1939-1945. Díl I-III*, Praha 2001, 2002

Internetové zdroje:

Anti Communist Propaganda. Dostupné z:
<http://www.youtube.com/watch?v=g_DaMKUP3Og&feature=grec_index>
[citováno 8. března 2010]

Bill of Rights. Dostupné z:
<http://www.archives.gov/exhibits/charters/bill_of_rights_transcript.html>
[citováno 17. května 2011]

Duck and Cover (1951). Dostupné z:
<<http://www.youtube.com/watch?v=9cJ4GjE9yzI>> [citováno 4. března 2010]

Figure in Rosenberg Case Admits to Societ Spying, in: The New York Times, publikováno 11. 9. 2008. Dostupné z:
<<http://www.nytimes.com/2008/09/12/nyregion/12spy.html?pagewanted=1&sq=september%20%202008%20morton%20sobell&st=cse&scp=1>> [citováno 15. února 2011]

George Kennan's "Long Telegram". Dostupné z:
<<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm>> [citováno 7. dubna 2011]

The Hollywood Ten – McCarthyism Communists Hunts. Dostupné z:
<http://wn.com/Waldorf_Statement> [citováno 12.5.2011]

Přílohy

Příloha č. 1. – Manželé Rosenbergovi (Brown, J. S., *Kronika dějin 20. století*, Praha 1993, s. 149.)

Příloha č. 2. – Alger Hiss obviněný ze špionáže (Schrecker, E., *Many Are the Crimes: McCarthyism in America*, Boston 1998, obrazová příloha)

Příloha č. 3. – Karikatura, ve které se poprvé objevilo slovo mccarthyismus.

(<<http://historyscoop.wordpress.com/2011/03/15/mccarthy-interview/>>

[citováno 10. března 2011])

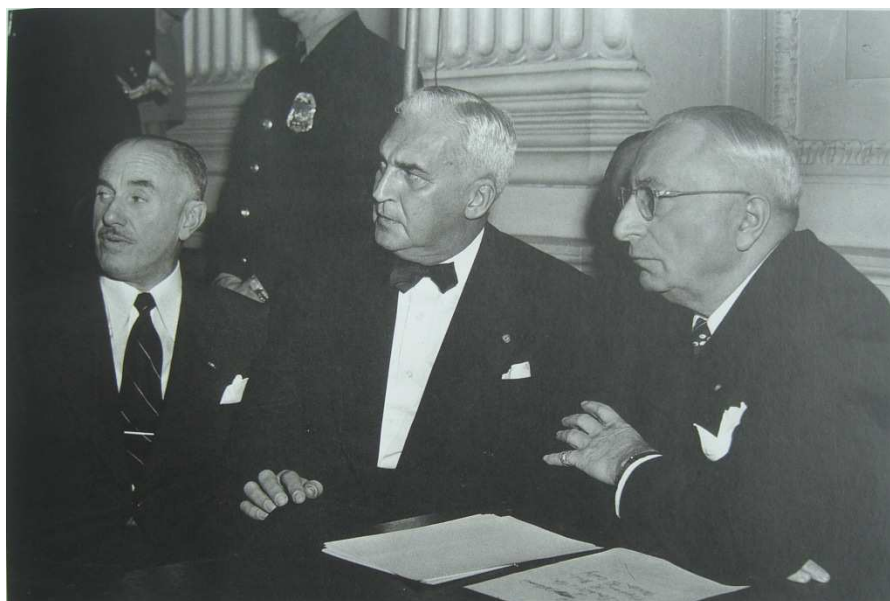
Příloha č. 4. – Hollywoodská „desítka“ se svými advokáty, 1947 (Schrecker,E., *Many Are the Crimes: McCarthyism in America*, Boston 1998, obrazová příloha)

Příloha č. 5. – Členové Spolku na ochranu prvního dodatku ve Washingtonu. (Schatz, T., *Boom and Bust: the American Cinema in the 1940s*, New York 1997, s. 310.)

Příloha č. 6. – Filmoví magnáti Jack Warner (nalevo) a Louis B. Mayer (napravo) se svým advokátem na slyšení Výboru pro neamerickou činnost. (Bernard, B., *Century: one hundred years of human progress, regression, suffering and hope*, London 1999, s. 487.)

Příloha č. 7. – Robert Walker, Helen Haynes a Dean Jagger ve filmu *My Son John* (Lev, P., *Transforming the Screen: 1950-1959*, New York 2003, s. 52.)

Příloha č. 8. – Taková je Amerika (*Rudé právo*, 19. února 1950)

Taková je Amerika

KAMIL WINTER

Je těžko si představit, že by mohli být někdo dříve informováni o amerických poměrech než Harold L. Ickes, bývalý dlouholetý americký ministr vnitra.

Harold Ickes zřejmě slyšel odvahu, když se dočetl, že obařany zranil toho, co je americké a co neamerické, pan poslanec Parnell Thomas, přece jen samí na kráži dobi své křeslo ve Výboru pro vyšetřování americké činnosti za méně nebezpečné místo v nástředním americkém vězení (nebo-li ovšem ještě dodatečně zrušen bezak. nelychane níky rozso- doč). A tak bývalý americký ministr vnitra se odvířil napat lidemku a New Republic, že člověče, sjezd má v týnu do- postit se zločinu, než by se dít zvolit do amerického kongresu.

Ani Parnell Thomas, dokud byl ještě strážcem amerického zptodbi života, nepotavil Icke- za před soud, několi samotná skutečnost, že byl ministrem v kabinetu F. D. Roosevelta, za dněšních amerických poměrů je těšším proviandem, než kterýkoli z mnoha zločinných gangsterů Al Caponeho, před nímž se přesto soudcové, placení americkými monopoly, klarali v hubě- volně. Ale konce konců, zpobch života Al Caponeho byli dnešní- rický zpobch života a je dneš- chráněli Trumany, Hooverem a jin podobnými.

Ickes si nespokojil ani druhý volikán z neamerického výboru pan poslanec Rankin, jenž pro- hlásil i o slavném profesoru Einstei- novi: Einstein je starý pod- vodník, který již dávno pracuje pro komunisty. Harold Ickes oevětluje dnešní americkou sprá- vedlnost na dvou případech. Pan poslanec Curley byl pro krimin- nální činnost odsouzen. Pro zlo- čin, jehož se dopustil, vyměřuje americký zákon 6-18 měsíc vězení. Avšak pan poslanec do- stal pouhých 5 měsíců.

V téže době soud v Idaho od- souzl s mladé Igduky, kteří odavovali narození syna jednoho

z nich, naplil se při tom více než se slul a v tomto stavu usazili ovci. Tyto čtyři mladíky mezi 19 a 20 lety odsoudili američtí soudci odloem na 98 let do věze- ní. Nutno dodat, že oves měla cena 15 dolarů a že byla živa věřena majitelé. Ze státní na- vládní silboval odavovaným ml- lost, jestliže se přiznají, a přiz- nali se. Čtyřmi mladí Indiáni s Idaho – jak pále bývaly ame- rický ministr vnitra Harold Ickes – měli jednu smůlu: Ho- bušeli, nebýli poslanci americké- ho kongresu. Zato pan poslanec Curley, odsouzený na 5 měsíců, měl tu společující okolnost, že byl nejen poslancem, ale i býva- lým guvernérem státu Masa- chusetts a kandidátem na místo starosty města Bostonu.

To, nad čím se pozastavuje Harold Ickes, je však jen nepa- rtnou ukázkou spravedlnosti a demokracie, již mají plná dsta obhájci Wall Streetu a jejich tis- kové a rozhlasové propagandy. Stejně tvrdobíjně mli propa- gátory této americké demokra- cie o 15 milionech plně a částe- čně nezaměstnaných, kteří po- dávají tak výmluvné svědectví o americkém ráje. Stejně ob- cházeli i jinou sdělnicé otá- ku, která se rovněž týká 15 mi- lionů lidí, říjkých v USA. Jenže spolžený stát, jejich postavil v rámci americké de- mokracie sloužil Hitlerovi a je- ho bandě jako vzor pro jejich nerimberké rasistické zákono- dářství. Jde o 15 milionů ame- rických černochů.

Lidé, kteří nemají pochopení pro propozi, mohli by povra- ťovat za malíčkost, že v nejvyšším zákonodárném sboru USA tech- to 15 milionů lidí je zastoupeno jen 2 poslanci. Mohli by právem namítnout, že ani 60 milionů dě- lníků a jiných námezdě pracuj-ících není zastá- v. v kongresu zastoupeno oněmi 301 advokáty, 87 businessmny, 21 novináři, 20 učitelé, lékařskými a 46 zloč- níky, z nichž se skládá nejvyšší

representační sbor amerického národa.

Na 145 milionů amerických občanů připadalo 435 poslanců, tedy na 333.333 obyvatel jeden poslanec. Z toho je patrné, že 15 milionů amerických černochů by mělo být zastoupeno v americkém kongresu 45 po- slanci. Nijak to však není pa- trné z dnešní praxe americké demokracie, která dovůlve jen 2 poslancům černé pleti přístup do posvátné budovy ve Washing- tonu.

Američtí černáci spojili by se s mnohem primitivnější vy- mřeností, než by bylo upraved- lité zastoupení v americkém kongresu. Byli by spokojeni, kdyby bylo uznáváno a chrá- něno jejich právo na hoř život. Takové právo v dnešní Americe pro černochy neexistuje.

Před dvěma lety odsoudil americký soud šestmístního černocha Thomase Moora k treas- tu aurti, protože při zavraždění bělocha. Popraviti se dostali do vězení slunce. Podle platných zákonů nelze popraviti odsouze- něho, který nedošel 18 let. Ale americká demokracie uskočilně dbá svých zákonů. Thomas Moo- re, černoské dítě byl vězěn. Ve vězení vyžil svých 18. na- rozenin. Pan guvernéř státu Mis- sissippi přichystal dárek u př- ještění Mooremových narozenin. Ne pro Moora, ale pro rodinu za- vražděného bělocha. Jeho čileta bahlička, jeho bratr, sestra i svagři byli posláni k popravě. Dostali svatupenky do první řady, aby mohli vidět umírat Bělocha Thomase Moora, černos- kého mladíka, jež americká demokracie živila dva roky ve vězení, aby ho mohla propoutat k elektrickému křeslu.

Celý svět byl pobouřen nad známým případem šestí černochů z Trentonu, kteří byli bez jakýchkoli důkazů postaveni před porotu za domnělou vraždu na starém veteránovi. Věch šest mlo ale před soudem nebyla prokázána nijaká vina, ale po- rota, skládající se vešmě z bě- lochů, odsoudila šest černochů k smrti. Po bouřlivé kampani, které se zúčastnil celý pokroko- vý svět, zrušil nejvyšší soud v New Jersey trest a nařídil nové přelčení. To bylo v červnu

1940. Dodnes čekají tyto nešťas- tné oběti americké justice na nové přelčení – a čekají ve vězení.

Každý ví, že v amerických vě- znicích černáci umírali nevyčti- litelnou nemocí. Ze pětá pětý dozor, jímž jsou americká věze- ní proslá, jati černáci, zejmé- na ti, kteří podepsali se důlní- ním záznamu police doznání zlo- činů, jež předtím popírali, mli zahraňným způsobem a nikdy se již neobjeví. Zákon, podle které- ho na průměrnou kauci vězě- mla vyčítal rozhodnutí soudu na svobodu, platí jen pro abo- činy, ale jako je pan poslanec Curley nebo pan poslanec Thomas. Pro nevině odsouzené černochy ale takového neplatí.

Šest trentonských černochů již třetí rok čeká ve vězení, až bu- dou postaveni před tento soudce, jenž je již jednou nevině posla- lal na smrt. Mají však jednu na- ději. Vzpomínají na Louise Gros- se, který strávil ve vězení 16 let za vraždu, kterou nespáchal. Do- stal liberandem a nyní zanevil své místo v cele za postel v ne- mocnici. Ne každý v Americe je však tak štastný jako Louis Gross. Dost lidí umírá na ulici. Na ulici umírali, a na ulici se i rodí. Jako ona černochka ve Washingtonu, kterou odmítly přijmout do nemocnice, když sáhla. Porodila na ulici.

Když v hitlerovském Něme- ku hrdí gangsteri šli vytloukat okna anearijských obchodů, když žili nebo vraždili komu- niaty, jiné pokrokové myšlelci lidí ucho zidy, říkalo se tomu všeobecné faktum. To nebylo o smrti to nehlavnějši na fak- tum, ale tak, jak se německý fa- šismus ukázal před celým svě- tem, tak si ho celým světem v ce- lém světě napodobovali.

Američtí imperialisté se bojí slova fašismu, ačkoli vešně to- to slovo zprávně a plně vystihuje jejich smýšlení i jejich skutky. Bojí se, protože lidstvo dobře ví, že fašismus je největší hrozbou jeho života. Američtí gangsteri vydávají své fašistické barbar- ství za americký způsob živo- ta, za svou super-super demo- kracii.

O tak neopatrných nedostate- cích americké demokracie, jako je 15 milionů občanů, kteří se

umíňovaných, hovoří k nám dnes hravou skutečností své bdy a svého útlaku. Promlouvá svým vlastním hlasem, jenž razmi pracující a svobodomilní lidé v celém světě. V těchto milio- nech se rodí a uprevní ona bpa- ranitelná víra, která dala napat hrutnému překopaku ame- rické svobody W. Z. Fosterovi do předmlvy jeho knihy, dokos- ňené v době, kdy byl pronáše- dován a zaldován americkým gestapem a wallstreetekou jus- ticí. «Ména pravniku J. M. Redford, který bude žít v komu- nistických Spojených státech»

(Z THOMASTAR «PRVÝ»)

Zkouška loydnosti

Středověk ve Washingtonu

WALTER STORM

To je začátek amerického koncentračního tábora, volal od svědeckého stolu známý americký filmový spisovatel, vystavený na pospas oslnivé záři světlometů. Předseda, pohodlně si hovič v ochranném přitími, se na to rozkuřil a začal tlouci kladivkem do stolu, takže další svědkova slova v hluku úplně zanikla. Potom vykřikl na svědka: »Můžete být odsud vyveden.« Policistovi pak rozkázal: »Vykopněte ho, ať už ho nevidím.«

To se stalo předminulý týden na pravidelném zasedání Výboru pro známkování neamerické činnosti při vyšetřování komunistů v Hollywoodu.

Když byl filmový librelista vyveden, řízení skutečně pokračovalo. Režisér svědkova, ujištění, že nebudou podrobeni křivému výstupu, skutečně šli svědčit, že spisovatel sympatizuje s komunistem. Někteří zlomyšlní kolegové — filmoví pracovníci byli porváni, aby při řízení hlasitě vyjadřovali souhlas s postupem vyšetřování. Filmový librelista, jehož jméno je Dalton Trumbo, byl prohlášen za ztupence komunismu, což je dnes ve Spojených státech horší než mít malomocenství. Takovéto označení pro Daltona Trumba znamená konec kariéry, za které si získal světovou pověst a velké uznání. Odmítnutím účasti na tomto smyšleném řízení dopustil se opovrhování kongresem a

stoil před trestem vězení jednoho roku. Údělou mu budí, že nebyl sám. Další 7 svědků, povoláných před Výbor, rovněž odmítlo odpovídat na otázky, a tak je čeká řízení pro opovrhování kongresem. Někteří známí filmoví pracovníci, krajně rozhořčení takovým postupem, se spojili, aby společně bojovali proti tomuto »duchovnímu lynču«, jak označili činnost Výboru. V prvních řadách tohoto boje stojí Humphrey Bogart, Katherine Hepburn, Edward G. Robinson, dále pak Danny Kaye, Myrna Loy, Paul Henreid, Paulette Goddard a řada dalších. Zakoupili celou jednu stranu v americkém tisku, kde je odsuzována činnost Výboru. Rovněž v rozhlasu měli několik relací. Založili fond na vedení soudního řízení, aby dokázali, že pronásledování, jež Výbor provádí, je v rozporu s ústavou Spojených států, která zaručuje svobodu řeči. Jinými slovy — chtěli ukázat, že Výbor pro vyšetřování neamerické činnosti je skutečně neamerický.

Ukázali, že spojenými zbraněmi kladný odpor je jediný možný způsob, jak bojovat proti fašismu, zaujímajícím dnes v Americe nejvýznamnější postavení. Neboť uprostřed vyšetřovací činnosti náhle Výbor bez jakéhokoli vysvětlění zastavil řízení.

Výbor pro neamerickou činnost není soudní dvůr. Původně byl zřízen za války a měl za úkol odkrývat a sledovat ve Spojených státech fašistickou činnost.

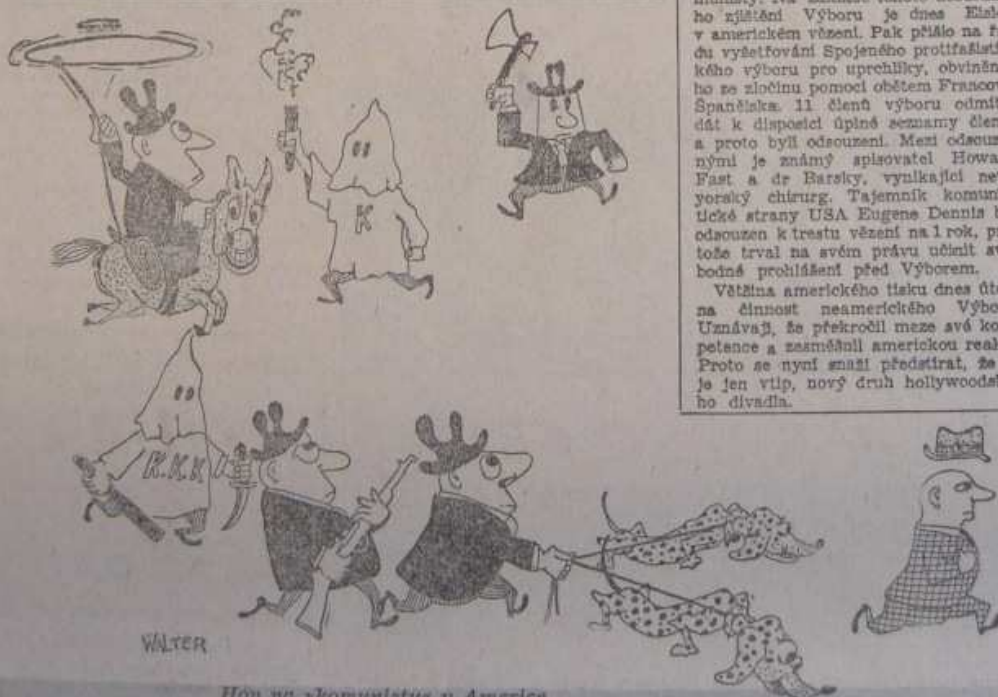
Jeho prvním předsedou byl Martin Dies, který si získal takovou pověst, že při posledních volbách úplně pro-

spěšil posádku Výboru je čistě vyšetřující, může člověka úplně zničit a má stejnou pravomoc jako kterýkoli soud, zvláště nyní, v atmosféře Spojených států, nabité hysterií. Jeho podvodná vyšetřování plní přední stránky novin, a kdekoli, jež je pranýřován Výborem, je pro veřejnost úplně vyřazen. Jestliže si Výbor vyhlédne obět, pak dotyčná osoba má malou vyhlídku na obhajobu. Má pouze možnost odpovídat na otázky, na které je tážen. Nemůže pronést svévolné prohlášení, není mu dovoleno vést vlastní svědky, ba není ani konfrontován se svědky obžaloby. Všechna normální soudní práva a zvyklosti jsou hozena přes palubu.

Fašistický postup Výboru nemůže nikoho překvapit, když uvážíme, kdo jsou jeho vedoucí členové. Předseda J. Parnell Thomas, příslušník republikánské strany, věděl za své zvolení do kongresu bohatým fondům Standard Oil Company. Byl nejúspěšnějším spolupracovníkem neblaze proslulého Martina Diesa. John H. Rankin, jeden z nejvýznamnějších členů Výboru, pochází ze státu Mississippi a je známý nenávisť vůči negrům. Několikrát veřejně prohlásil, že si přeje válku s Ruskem. John Mac Dowell, od prapředků odpárců Rooseveltovy politiky, je znám svými profašistickými sympatiemi. Richard B. Vial je bohatý průmyslník, proslulý špatnou taktikou proti svým vlastním dělníkům.

Výbor pro vyšetřování neamerické činnosti měl v tomto roce plnou konjunkturu. Vyšetřoval Gerharda Eislera, o kterém se tvrdilo, že je agentem Kominterny a organizuje americké komunisty. Na základě tohoto absurdního řízení Výboru je dnes Eisler v americkém vězení. Pak přišlo na řadu vyšetřování Spojeného protifašistického výboru pro uprchlíky, obviněného ze zločinu pomoci obětem Francova Španělska. 11 členů výboru odmítlo dát k dispozici úplně seznamy členů, a proto byli odsouzeni. Mezi odsouzenými je známý spisovatel Howard Fast a dr. Barsky, vynikající newyorský chirurg. Tajemník komunistické strany USA Eugene Dennis byl odsouzen k trestu vězení na 1 rok, protože trval na svém právu učinit svévolné prohlášení před Výborem.

Většina amerického tisku dnes útočí na činnost neamerického Výboru. Uznávají, že překročil mize své kompetence a zasměšnil americkou reakci. Proto se nyní snaží předstírat, že to je jen vtip, nový druh hollywoodského divadla.

Hón na »komunisty« v Americe